«Noen har alltid ballen»

Tverrsektorielt samarbeid rundt unge som ikke er i arbeid eller utdanning

---

Rapport 2026 - 05

IDEAS2EVIDENCE
Bygger kunnskap

PROBA
samfunnsanalyse

Proba-rapport nr. 2026-05, Prosjekt nr. 24096
ISSN: 1891-8093
PDS/GMV/HS/SS, TT, januar 2026
--
Offentlig
--

«Noen har alltid ballen»

Tverrsektorielt samarbeid rundt unge som ikke er i arbeid eller utdanning

Utarbeidet for Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Rapport 2026 - 05

IDEAS2EVIDENCE Bygger kunnskap
PROBA samfunnsanalyse

Forord

I dette prosjektet har vi intervjuet ansatte i åtte ulike tverrsektorielle samarbeidsmodeller. Vi har også intervjuet ungdommer, som har fått oppfølging fra samarbeidsmodellene. Vi vil starte med å takke alle som har brukt tiden sin på å snakke med oss, og delt informasjon og erfaringer. Vi vil særlig takke ungdommene som åpent fortalte sin historie og erfaringer. Dette har gitt viktige bidrag til analysene og rapporten!

Rapporten er utarbeidet på oppdrag for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, i samarbeid med ideas2evidence. Henriette Skyberg og Siv Svanæs har vært prosjektmedarbeidere fra ideas2evidence. Fra Probas side har Gro Malene Vestøl og Rune Busch vært prosjektmedarbeidere, og Trude Thorbjørnsrud har vært kvalitetssikrer.

ISSN: 1891-8093

Pia Dybvik Staalesen

Prosjektleder

Oslo, januar 2026

Innhold:

SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER 1

1 INNLEDNING 6
1.1 Bakgrunn 6
1.1.1 Kjennetegn ved unge som faller utenfor arbeid og skole 6
1.1.2 Aktuelle nasjonale satsinger 7
1.2 Problemstillinger 8
1.2.1 Oppfølging og behovet for koordinert innsats 9
1.2.2 Utfordringer i det tverrsektorielle samarbeidet 10
1.2.3 Muligheter i det tverrsektorielle samarbeidet 11
1.3 Metoder og datainnsamling 12
1.3.1 Breddekartlegging 12
1.3.2 Caseundersøkelse av utvalgte samarbeidsmodeller 13
1.3.3 Intervjuer med ungdommer 15
1.3.4 Analyse 15
1.3.5 Studie av nordiske modeller 16

2 ULIKE FORMER FOR SAMARBEID MELLOM HELSE, ARBEID OG UTDANNING 17
2.1 Kvalifiserende møteplasser 17
2.1.1 Jobbskolen i Kristiansand 17
2.1.2 Ungdomshuben i Grimstad 19
2.1.3 Café Hanco i Fredrikstad 21
2.1.4 Dampen – ung kvalifiserende møteplass Arendal 22
2.2 Individbasert oppfølging 24
2.2.1 Ung Arena+ Tønsberg 24
2.2.2 Ressursteam 15-24 Øvre-Eiker 26
2.2.3 Samarbeid Oppfølgingstjenesten og Nav, Romerike 28
2.3 Treffpunkt for tjenester 30
2.3.1 Ungdomsutvalget i Larvik 30
2.4 Likheter og forskjeller i tilbudene 32
2.4.1 Kjennetegn kvalifiserende møteplasser 33
2.4.2 Kjennetegn individbasert oppfølging 34
2.4.3 Kjennetegn treffpunkt for tjenester 34

3 TJENESTENES ERFARINGER FRA TVERRSEKTORIELT SAMARBEID 35
3.1 Erfaringer fra individbaserte samarbeid 35
3.2 Informasjonsdeling og samtykke 36
3.3 Samarbeid med helsetjenesten og integrerte helsetilbud 37
3.4 Samarbeid med fastleger 39
3.5 Erfaringer med samlokaliserte tjenester 40
3.6 Erfaringer fra kvalifiserende møteplasser 41
3.6.1 Oppfølging, miljøarbeid og sosiale aktiviteter 41
3.6.2 Integrert opplæringstilbud 43
3.6.3 Arbeidsrettet innhold 46
3.6.4 Nav-veiledernes tilstedeværelse 47
3.7 Deltakernes medvirkning 48
3.8 Oppsummering 49

4 RESULTATER AV SAMARBEIDET 50
4.1 Resultater for tjenestene 50

4.1.1 Bedre kjennskap til hverandres tjenester ... 50
4.1.2 Felles språk og mål ... 51
4.1.3 Bedre samarbeidsrelasjoner og tillit ... 51
4.1.4 Samhandlingen blir mer effektiv ... 51
4.1.5 Fleksibilitet ... 53
4.2 Resultater for deltakerne ... 55
4.2.1 Raskere avklaring, riktige tjenester og mer målrettet oppfølging ... 56
4.2.2 Hjelp til veien videre, fullføre eller komme i gang med opplæring ... 57
4.3 Oppsummering ... 57

5 HVA ER VIKTIG FOR DE UNGE? ... 59
5.1 Hvem er de unge og hvilke behov har de? ... 59
5.2 De unges erfaringer ... 60
5.2.1 Bli sett og møtt med respekt ... 60
5.2.2 Noen som spør om du kommer ... 61
5.2.3 Hva gir de unge motivasjon? ... 62
5.3 De ansattes erfaringer ... 63
5.4 Oppsummering ... 65

6 GODE GREP ... 66
6.1 Tilbud som møter de unges behov ... 66
6.1.1 Senke terskelen for å oppsøke tjenestene ... 66
6.1.2 Relasjon over tid ... 66
6.1.3 Motivasjonen kan komme etter hvert ... 66
6.1.4 Alltid vite at det er en tjeneste som «har ballen» ... 67
6.1.5 Samlokaliserte tjenester og en møteplass ... 67
6.2 Forankring og prioritering av samarbeid ... 67
6.2.1 Politisk forankring og finansiering ... 67
6.2.2 Ledelse og kultur for samarbeid ... 70
6.2.3 Tillit mellom de deltakende tjenestene ... 70
6.3 Oppsummering ... 71

7 DRØFTING OG ANBEFALINGER ... 72
7.1 Sammensatte behov og fragmenterte tjenester ... 72
7.2 Hva er gode modeller for samarbeid? ... 73

LITTERATUR ... 75

VEDLEGG 1: SATSINGER OG SAMARBEID FOR UNGE I SVERIGE OG DANMARK 1
7.3 Sverige ... 1
7.4 Danmark ... 4

Sammendrag og konklusjoner

Resymé

Denne rapporten beskriver ulike modeller for samarbeid mellom arbeids- opplærings- og helsesektoren, rettet mot unge med sammensatte bistandsbehov. Vi har kartlagt tjenestenes erfaringer, resultater for tjenester og deltakere, og hva som framstår som viktigst for de unge. Samlet gir rapporten et bilde av hvordan slikt trilateralt samarbeid kan se ut i praksis, og beskrivelser av muligheter og utfordringer. Vår analyse viser at tjenestene har en annen tilnærming til de unge i målgruppa i de tverrsektorielle tilbudene, enn når de yter tjenestene hver for seg. Vi viser at tilbudene der både Nav, videregående opplæring og helsetjenesten er involvert, har en særlig helhetlig tilnærming til ungdommene, som bidrar til at de unge kommer i aktivitet, utdanning og arbeid.

Bakgrunn

Unge som står utenfor arbeid og utdanning har vært et vedvarende politisk og faglig oppmerksomhetsområde. Regjeringen løfter i stortingsmeldingen En forsterket arbeidslinje (Meld. St. 33, 2023–2024) fram samarbeidet mellom arbeid, helse og utdanning som et sentralt satsingsområde for å forebygge og redusere ungt utenforskap. Det trilaterale samarbeidet – der arbeids-, helse- og utdanningssektoren inngår samtidig – har imidlertid vært lite undersøkt, sammenlignet med bilaterale samarbeid mellom Nav og henholdsvis helse- eller utdanningssektoren.

På oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) har Proba, i samarbeid med ideas2evidence, gjennomført en kartlegging og evaluering av tverrsektorielt samarbeid rettet mot unge som verken er i arbeid eller utdanning. Formålet med rapporten er å styrke kunnskapsgrunnlaget om hvordan slike samarbeidsmodeller faktisk utformes og fungerer i praksis, og hvilke virkninger de har for både tjenester og ungdom.

Problemstillinger og metode

Rapporten besvarer følgende hovedspørsmål:

- Hvilke modeller for trilateralt samarbeid finnes, og hvilke kjennetegn har de når det gjelder organisering, deltakende tjenester, ressursbruk, forankring, formål, målgruppe, innhold, metoder og samarbeidsformer?
- Hvilke erfaringer har de involverte tjenestene med samarbeidet, og hvilke resultater og virkninger har det for både brukere og tjenester?
- Hva er hensiktsmessige modeller for trilateralt samarbeid mellom Nav, helse- og utdanningssektoren.

Rapporten omfatter både modeller der alle tre sektorer inngår fast, bilaterale samarbeidsmodeller der den tredje sektoren kobles inn ved behov, og samarbeidsrutiner rundt enkeltbrukere, basert på etablerte strukturer og nettverk.

Metodisk bygger prosjektet i hovedsak på kvalitative metoder. Vi har gjennomført en breddekartlegging som hadde som formål å få oversikt over eksisterende samarbeids-modeller mellom arbeid, helse og utdanning rettet mot unge. Breddekartleggingen gir ikke et fullstendig bilde av omfanget av trilateralt samarbeid, men tyder på at etablerte, systematiske trilaterale modeller ikke er særlig utbredt, og at eventuelle lokale initiativ ofte er lite kjent utenfor egen kontekst.

På bakgrunn av breddekartleggingen valgte vi ut åtte samarbeidsmodeller for en caseundersøkelse. Casene representerer variasjon når det gjelder type samarbeid, organisering og innhold. I casene intervjuet vi ansatte fra alle de involverte tjenestene, og ledere for tjenestene. For å belyse de unges perspektiver gjennomførte intervjuer

med 15 ungdommer tilknyttet fire av de åtte casene. Vi har gruppert casene i tre hovedkategorier: kvalifiserende møteplass, individbasert oppfølging og treffpunkt for tjenester. Typologien fungerer som et analytisk verktøy for å beskrive og drøfte modellene.

Sentrale funn

Modeller for samarbeid

Kvalifiserende møteplasser er lavterskeltilbud med en konkret fysisk arena der unge kan møte voksne og andre unge. Tilbudene kombinerer ofte sosial og praktisk støtte, miljøarbeid og aktiviteter med opplæring og arbeidsrettet innhold. Nav, opplæringstilbud og kommunale tjenester er samlokalisert, eller tett knyttet til møteplassen. Mange av disse tilbudene har et tydelig mål om å skape en trygg og oversiktlig ramme for ungdom som har falt ut av skole og arbeid, og som trenger både struktur, tilhørighet og kvalifisering. Fylkeskommunen står for undervisning i utvalgte fag, og ungdommene kan ta eksamener som de mangler for å få studiekompetanse.

Individbasert oppfølging er modeller hvor samarbeidet først og fremst er organisert rundt enkeltungdommer, og mindre bundet til et bestemt sted eller et fast innhold. Faste tverrfaglige team, samarbeidsmøter og koordineringsfunksjoner er sentrale elementer. Nav, Oppfølgingstjenesten, skole og ulike kommunale tjenester deltar etter behov, og det er noen steder definert en koordinator som har et særlig ansvar for å holde oversikten og sikre helhet. Treffpunkt for tjenester er en modell hvor hovedgrepet er å etablere faste møtepunkt for samarbeid mellom tjenester. Her identifiseres ungdom med behov for samordnet innsats, man drøfter tiltak og fordeler ansvar, men selve oppfølgingen foregår i ordinære tjenester.

Tjenestenes erfaringer

I individbaserte modeller framheves det at koordineringen fungerer bedre når det finnes klare strukturer, faste møtearenaer og en definert koordinator. Det gjør det lettere å unngå at ungdom «faller mellom to stoler», men krever også ressurser og vedvarende prioritering fra de involverte tjenestene.

Der helsetjenester faktisk er integrert i møteplasser eller team, beskrives dette som en klar styrke, fordi det gir bedre grunnlag for å tilpasse aktivitet og opplæring til den unges helsesituasjon. Oppfølgingen fra helsefaglig ansatte handler ofte om støttesamtaler, kartlegging og grunnleggende hverdagsstruktur: søvn, kosthold, aktivitet og sosialt nettverk. Mange unge har psykiske plager uten avklart diagnose. Erfaringen er at det å «rydde» i hverdagen kan senke symptomtrykket og gjøre flere behandlingsklare. Andre trenger behandling, men har bedre utbytte når det grunnleggende er på plass.

I casene der det er etablert samlokaliserte tjenester, beskriver informantene at dette senker terskelen for samarbeid og gjør det enklere både for ungdom og ansatte å komme i kontakt med tjenestene. Å være i samme bygg og møtes jevnlig uformelt, gjør det lettere å ta raske avklaringer og justere tiltak underveis.

Erfaringene fra kvalifiserende møteplasser peker på at kombinasjonen av oppfølging, miljøarbeid og sosiale aktiviteter er viktig for å skape struktur og tilhørighet. Ungdom som har vært lenge utenfor skole og arbeid, har ofte mistet faste rutiner, og de beskriver at det å ha et sted å gå til, med faste tidspunkt og kjente personer, bidrar til å bygge opp en ny hverdag. Møteplassene inneholder også integrerte opplæringstilbud. Både ansatte og ungdom erfarer at dette gir en mer skånsom og motiverende inngang til læring enn å gå tilbake til ordinær skole. Lærere ved de kvalifiserende møteplassene erfarer at små grupper og høy fleksibilitet fungerer for målgruppa. De tilrettelegger både faglig og sosialt, og møter elevene der de er.

Tilstedeværelsen av Nav-veiledere på arenaen er viktig for å sikre at ungdommene får rask avklaring av spørsmål og tilgang til relevante tiltak og ytelser, og at det er god kobling mellom det som skjer på møteplassen og videre planer for arbeid eller utdanning.

Resultater for tjenestene

Ansatte i tjenestene erfarer at samarbeidsmodellene bidrar til bedre kjennskap til hverandres roller, virkemidler og begrensninger. Kunnskapen om andre tjenester bidrar til helhetsforståelse blant de ansatte, og til at de ansatte snakker om de ulike tjenester i positive ordelag. Over tid utvikles et mer felles språk og tilnærming til ungdommene når det gjelder mål, progresjon og forventninger, og samarbeidsrelasjonene preges av større tillit. Dette gir igjen mer effektiv samhandling: det blir færre misforståelser og mindre dobbeltarbeid, og det blir enklere å legge opp samtidige og koordinerte løp. Samarbeidet gir også økt fleksibilitet, fordi tjenestene i større grad kan tilpasse innhold og kombinasjoner av tiltak til den enkelte. Ansatte i tjenester som er samlokaliserte, forteller at de får et kollegaforhold på tvers av tjenester.

Vår analyse viser at tjenestene har en annen tilnærming til de unge i målgruppa i de tverrsektorielle tilbudene vi har studert, enn når de yter tjenestene hver for seg. Slik vi tolker det, bidrar samarbeidet til en helhetsforståelse av ungdommenes behov. Dette gjør igjen at tjenestene i noen tilfeller endrer arbeidsmåter og tilpasser tilbudet sitt til de unges behov. Vi finner at tilbudene der både Nav, videregående opplæring og helsetjenesten er involvert, har en særlig helhetlig tilnærming til ungdommene. Når helsetjenesten samarbeider tett med andre tjenester, får også de andre tjenestene bedre forståelse for ungdommens utfordringer. Og ungdommene klarer i større grad å delta og få utbytte av andre aktiviteter, fordi de selv får bedre innsikt i helseplagene og hva som skal til for å mestre disse. Dette er et viktige resultater både for tjenestene og ungdommene.

Resultater for ungdommene

Når det gjelder resultater for ungdommene, bygger analysen både på tjenestenes beskrivelser og det begrensede kvantitative materialet som foreligger fra casene. Samlet peker funnene på at ungdom kommer i aktivitet og får sosial mestring, får raskere avklaringer, at de i større grad tilbys relevante tiltak, og at oppfølgingen framstår som mer helhetlig og målrettet. I tilbud hvor opplæring er integrert, rapporteres det om at unge får tatt fag og avlagt eksamener. Ifølge ungdommene selv ville de neppe gjennomført eksamener uten det tilrettelagte opplegget ved møteplassen. Vi har ikke fullstendig oversikt over resultater, men mange av deltakerne kommer videre i jobb, videregående opplæring, eller andre tiltak. Selv om resultatene varierer og ungdommene ofte har behov for langvarig støtte, tyder funnene på at trilaterale samarbeidsmodeller kan gi mer treffsikker oppfølging enn det en enkeltsektor kan gi alene.

Et gjennomgående poeng fra ungdommene er betydningen av sammenheng og kontinuitet. De merker stor forskjell når tjenestene faktisk snakker sammen, og når det finnes én hovedkontakt som følger dem over tid. Mange uttrykker at det å oppleve at en tjeneste eller person har et varig ansvar for å følge dem opp og koordinere tiltak, gir trygghet og gjør det enklere å forholde seg til hverdagen. Noen har tidligere opplevd sårbare overganger der ingen har tydelig ansvar, og hvor de er blitt stående uten støtte. Ungdommene gir også uttrykk for at brukermedvirkning er viktig. De ønsker å bli involvert i beslutninger om mål og tiltak, og det oppleves som positivt når tjenestene lytter til deres ønsker og tilpasser opplegget og tempo til den enkelte.

Samlet sett gir de unge utrykk for at de er svært fornøyde med tilbudene. De opplever å få støtte til å sette mål for seg selv. Flere av de unge synes det er en fordel med gruppebaserte tilbud, fordi de ser at andre er i samme situasjon som dem. Det skaper

trygghet og gjør det lettere å dele erfaringer. Gruppen gir mulighet til å støtte hverandre, og fellesskapet bidrar både til motivasjon og mestring, samtidig som det bygger et sosialt nettverk som styrker opplevelsen av å høre til.

Hva er viktig for å tilpasse tilbudene til de unges behov?

Ungdommene beskriver at det betyr mye å bli sett og møtt med respekt, særlig fordi mange har negative erfaringer fra skole og tidligere kontakt med tjenester. De opplever det som avgjørende at voksne viser genuin interesse, har tid og følger opp det som blir avtalt. Flere legger vekt på at det er viktig at noen tar kontakt hvis de ikke møter opp, og at fravær ikke blir møtt med moraliserende tilbakemeldinger, men med bekymring og støtte. For ungdommene er det også avgjørende med lav terskel. De må kunne komme raskt inn, uten henvisning, og få mulighet til å starte forsiktig.

Ungdommene synes det er vanskelig å forholde seg til mange tjenester. De kjenner heller ikke godt til hvilke tjenester som eksisterer og hva de ulike tjenestene kan tilby. De trenger støtte til å sortere utfordringer, sette ord på behov og finne fram til relevante tjenester. Informantene framhever at det å sikre at det alltid finnes en tjeneste som «har ballen» – som har et helhetlig blikk og følger opp også i overgangene mellom tiltak og tjenester – er helt sentralt for å hindre nye brudd og for at ungdom skal lykkes i å komme nærmere arbeid og utdanning. Samlokalisering av tjenester er særlig nyttig, fordi det senker terskelen for å ta kontakt med de ulike tjenestene og sikrer koordinering.

De unges fortellinger viser at muligheten til å ta den tiden de trenger, få flere sjanser og vente til de selv er klare, samt det å bli møtt med realistiske og tilpassede forventninger, har stor betydning for motivasjonen til å delta. De forteller også at motivasjonen ofte ikke er til stede i starten, men kan bygges gradvis gjennom små mestringsopplevelser, realistiske delmål og støtte fra voksne og andre unge i liknende situasjon.

Ansatte i tjenestene innser at de ofte kan oppfatte at ungdom ikke er motiverte, og det er de kanskje heller ikke i starten. Men det betyr ikke at de ikke kan nyttiggjøre seg oppfølgingen. Tjenestenes tilnærming til ungdom med sammensatte bistandsbehov, må gi ungdommene tid til å føle mestring og finne motivasjon til endring.

Anbefalinger

Vi vurderer at de kvalifiserende møteplassene, hvor flere tjenester er samlokaliserte, er svært gode modeller for samarbeid. Oppsummert gir tilbudene en møteplass for sosial trening, hvor ungdommen stegvis kan komme i aktivitet etter hvert som de føler mestring og motivasjon, og de kan komme i kontakt med ulike tjenester. Medarbeiderne på møteplassen blir et fast kontaktpunkt for ungdommen, som følger opp så ofte og så lenge som det er behov for. Den tilpassede undervisningen ser også ut til å ha hatt avgjørende betydning for at ungdommene vi intervjuet, har fått faglig mestring og tatt eksamener.

Vi mener at det er viktig at også helsetjeneste eller helsefaglig ansatte er del av tilbudet. Vårt materiale viser at mange unge i målgruppen har behov for den typen støtte, men ikke alltid får eller har behov for behandling i spesialisthelsetjenesten. Helsefaglig kompetanse kan bidra til å avklare hva helseutfordringene består i, og gi hjelp til å mestre utfordringene.

Større, formaliserte samarbeidsmodeller, som kvalifiserende møteplasser, er ikke mulig å etablere overalt. Slike modeller forutsetter både finansiering, tilstrekkelig tjeneste-kapasitet og et visst volum av brukere, noe som kan være særlig utfordrende i mindre kommuner. En mulighet er å etablere et tilbud som skal dekke flere kommuner. Uansett samarbeidsmodell, bør samarbeidet forankres i flere sektorer. Det er også en klar fordel om flere sektorer bidrar med ressurser inn i samarbeidet. På den måten er samarbeidet mindre sårbart for økonomiske kutt og prioriteringer, fordi det ikke bare avhenger av

engasjement og forankring i én sektor. For å få til et forpliktende og varig samarbeid, er det også viktig med en konkret samarbeidsavtale. Tjenestene bør også formulere noen felles mål på tvers, for å motvirke silotenkning. Lederforankring, lederstøtte og kultur for samarbeid i den enkelte tjeneste er også avgjørende for at samarbeidet skal fungere fra dag til dag.

For at tverrsektorielt samarbeid skal fungere, er det helt vesentlig at ansatte i tjenestene kan dele informasjon om ungdommene. I våre case har de ansatte funnet fremgangsmåter som fungerer, men spørsmål om personvern og taushetsplikt kan likevel være kilde til usikkerhet. Vi vil understreke behovet for å tydeliggjøre hvordan tjenestene kan samarbeide og dele opplysninger, og bruke samtykke på en måte som gjør det mulig å gi helhetlig oppfølging, og som er i tråd med regelverket.

De unges erfaringer som kommer frem i rapporten, bør brukes systematisk i utviklingen av samarbeidsmodeller og tjenester til unge som har sammensatte bistandsbehov. Ungdommenes beskrivelser av hva som fungerer bør være styrende for hvordan tilbud til målgruppen utformes og prioriteres. Slik kan tverrsektorielt samarbeid i større grad bidra til at unge med sammensatte behov får helhetlig, koordinert og virkningsfull oppfølging på vei mot arbeid eller utdanning.

I en travel hverdag, kan det være vanskelig for den enkelte tjeneste å få øye på hvilken interesse de har av å samarbeide, komme ut av kontoret og å yte tjenester på en litt annen måte enn før, for å treffe behovene til de unge. Nasjonale myndigheter kan bidra ved å legge tydelige føringer og forventninger til tjenestene om samarbeid, og ved å vise gode eksempler på samarbeid.

1 Innledning

Det har vært et uttalt politisk mål å bedre samordning og samarbeid mellom sektorene for å styrke oppfølgingen av unge utenfor arbeid og utdanning. I stortingsmelding *En forsterket arbeidslinje* (Meld.St.33, 2023-2024) fremhever regjeringen samarbeidet mellom arbeid, helse og utdanning om unge som et satsningsområde.

Mens bilateralt samarbeid mellom Nav og henholdsvis helsesektoren eller utdanningssektoren har vært gjenstand for flere tidligere studier (se for eksempel Proba 2024a; Proba 2024b; Frøyland m.fl. 2022; Hansen m.fl. 2020), er det trilaterale samarbeidet i liten grad undersøkt.

På oppdrag for Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) har vi gjennomført en kartlegging og evaluering av tverrsektorielt samarbeid rettet mot unge utenfor arbeid og utdanning, med sammensatte bistandsbehov. Med tverrsektorielt samarbeid menes her samhandling mellom arbeids-, helse- og utdanningssektoren. Formålet har vært å styrke kunnskapsgrunnlaget om samarbeidsmodeller for å følge opp ungdom, bidra til faglig og politisk utvikling, og forbedre innsatsen rettet mot unge utenfor arbeid og utdanning. Et sentralt spørsmål har vært hvilke behov de unge selv har, og hvilken oppfølging som kan bidra til å komme i arbeid eller utdanning.

1.1 Bakgrunn

Sysselsettingen blant unge mellom 18 og 29 år har økt de senere årene (Meld. St. 33, 2023–2024; Heglum og Nilsen 2025). Likevel er det en betydelig andel i denne aldersgruppen som verken er i arbeid eller utdanning. Ny forskning viser at for dem som faller utenfor, blir utenforskapet mer langvarig (Heglum og Nilsen 2025). Unge som ikke oppnår en stabil tilknytning til arbeidslivet, står i fare for varig utenforskap. Over tid har det vært en sterk økning i andel av de unge som ikke er sysselsatt som får uføretrygd (SSB 2022; Bråten og Sten-Gahmberg 2022).[1]

For å møte utfordringen med utenforskap fremhever tidligere forskning at innsatsen rettet mot utsatte unge bør være helhetlig og ta høyde for de komplekse utfordringene mange unge står overfor (blant annet Frøyland m.fl. 2022). Kombinasjonen av tett oppfølging og tverretatlig innsats er viktig for å lykkes i oppfølgingen av denne målgruppen.

Tverrfaglig samarbeid om unge som ikke er i arbeid eller utdanning, eller som er i risikosonen for å falle utenfor, er ikke et nytt fenomen eller forskningsfelt. I dette bakgrunnskapitlet oppsummerer vi kunnskap og forskning som beskriver målgruppen, hvilke utfordringer de har og innsatser for å støtte dem.

1.1.1 Kjennetegn ved unge som faller utenfor arbeid og skole

Blant personer i alderen 18–29 år var omtrent 13 prosent i 2022 verken i arbeid eller utdanning (Meld. St. 33, 2023–2024, s. 14). Selv om stadig flere unge fullfører videregående opplæring, viser forskning at situasjonen for dem som faller utenfor trolig blir verre (Heglum og Nilsen 2025). De har ofte sammensatte og komplekse utfordringer i tillegg til at de mangler kvalifikasjoner (Frøyland m.fl. 2022; Proba 2024b). Manglende

[1] SSB (2022) viser at andelen mottakere av uføretrygd blant 25–29-åringer mer enn tredoblet seg fra 0,8 prosent i årene 2008–2010 til 2,5 prosent i 2022. Henter her: https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/tilknytning-til-arbeid-utdanning-og-velferdsordninger/artikler/omtrent-uendret-andel-unge-utenfor-fra-2021-til-2022

formell kompetanse fra videregående opplæring er en sterk predikator for svak tilknytning til arbeidsmarkedet, og manglende fullføring går ofte i arv (se f.eks. Kirkebøen & Rønningen 2025).

Over tid, har langt flere av unge som faller utenfor arbeid og skole gått over på uføretrygd. Veksten har vært drevet av større tilstrømming av nye uføre, både i 18-19 årsalderen og i 20-årene. Mange, og stadig flere, har heller ikke deltatt i arbeidslivet før de begynner å motta helserelaterte ytelser. Mange av de som uføretrygdes ved 18-19 år har ikke fullført grunnskolen med karaktergrunnlag (Bråten & Sten-Gahmberg 2022).

Unge som ikke er i arbeid eller utdanning, omtales ofte under betegnelsen NEET (Not in Education, Employment or Training). NEETs er et svært vidt begrep for en gruppe som omfatter en rekke undergrupper med helt ulike kjennetegn og behov, årsaker og motivasjoner, og grad av sårbarhet. Sammenlignet med resten av Europa, er det i Norge færre unge som faller innunder NEET-kategorien. Samtidig kan den norske gruppen sies å være i en mer sårbar situasjon enn sine jevnaldrende i samme situasjon i Europa (Fyhn m.fl. 2021). En høyere andel norske NEETs mottar helserelaterte ytelser, har dårligere psykisk helse og er lavt utdannet, sammenlignet med europeiske NEETs (Aamodt 2022).

Sju av ti norske NEETs er såkalt passive eller inaktive, altså at de verken er i eller søker aktivt etter en rolle i arbeidsliv, opplæring eller utdanning. Om lag halvparten av de unge utenfor arbeid og utdanning har ukjent status, blant annet fordi de blir forsørget av familien (Pettersen og Røv 2025). Inaktive NEETs har ofte lite kontakt med offentlige tjenester og er vanskelige å nå. Mange unge forteller om en negativ spiral av manglende mestring og lav selvfølelse. (Fyhn m.fl. 2021).

Tydelige risikofaktorer for å bli NEET er lav sosioøkonomisk status og familiebakgrunn, avbrutt skolegang, dårlig psykisk helse, og psykososiale problemer (Fyhn m.fl. 2021). Som nevnt, utgjør unge utenfor arbeid og utdanning en heterogen gruppe med ulike livssituasjoner og utfordringer. Det de har til felles, er likevel at mange har behov for støtte på flere områder samtidig - inkludert utdanning, arbeid, økonomi, helse og sosial oppfølging.

1.1.2 Aktuelle nasjonale satsinger

Det finnes en rekke ordninger og føringer som skal ivareta unge som har behov for langvarige og koordinerte tjenester, og som forplikter tjenestene til å yte koordinerte tjenester. Velferdstjenestelovgivningen av 2022 angir blant annet en samarbeidsplikt for en rekke tjenester, på både individ- og systemnivå. I tillegg er noen nasjonale satsinger spesielt relevante for dette oppdraget.

Ungdomssatsingen i Nav

Ungdom har vært en prioritert gruppe i Nav gjennom mange år. Ny ungdomsgaranti fra 1. juli 2023 tydeliggjør og konkretiserer ungdomsarbeidet i Nav, og skal sikre tett og individuelt tilpasset oppfølging (Forskrift om oppfølgingstiltak i Arbeids- og velferdsetatens egenregi 2023). Målet med garantien er å styrke unges muligheter til å skaffe seg eller beholde arbeid, og bidra til en stabil tilknytning til arbeidslivet. Målgruppen er unge mellom 16 og 30 år som har fått fastslått at de trenger bistand fra Arbeids- og velferdsetaten for å komme i ordinært arbeid. Ungdomsgarantien gjelder også personer som skal gjennomføre tilrettelagt fag- og yrkesopplæring.

Ungdomsgarantien innebærer at unge med behov for arbeidsrettet bistand skal få en fast kontaktperson i Nav, og blant annet få tilbud om regelmessig oppfølgingssamtaler, veiledning om jobb, vurdering av utdanningsmuligheter og kvalifiserende tiltak. Oppfølgingen skal vare gjennom hele garantiperioden.

Ungdomsgarantien innebærer også at unge skal få tilbud om bistand til å samhandle med andre relevante instanser, som bl.a. utdanningsmyndighetene, barnevernet og helsetjenestene. Mål- og disponeringsbrev for 2024 fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til etaten, beskriver at tverrsektorielt samarbeid er et viktig element i ungdomsgarantien, og at det tverrsektorielle samarbeid skal styrkes og videreutvikles for å gi unge koordinerte tjenester i samsvar med ungdomsgarantien (Arbeids- og velferdsdirektoratet 2024). Fylkeskommunene, Oppfølgingstjenesten (OT) og helsetjenesten trekkes frem som relevante samarbeidsaktører. Nav har opprettet opplæringskoordinatorer i alle fylkene for å bidra til at Nav-veilederne får bedre kontakt med og bedre kjennskap til fylkeskommunale tjenester (OE, Proba og Frisch 2024).

Fullføringsreformen og ny opplæringslov

Fullføringsreformen fra 2021 har som mål at ungdom og voksne skal bli kvalifisert til å møte kravene i videre utdanning og arbeidsliv, og at de kan oppdatere sin kompetanse gjennom hele livet (Meld. St. 21 (2020–2021). Flere av rettighetene er innført med ny opplæringslov høsten 2024 (Opplæringsloven 2024). Den nye opplæringsloven gir alle rett til å fullføre videregående opplæring, og legger til rette for et mer fleksibelt og individuelt tilpasset opplæringsløp. Loven omtaler også at kommunen og fylkeskommunen skal samarbeide med andre tjenester, dersom det er behov for det for å gi brukeren et helhetlig tjenestetilbud.

1.2 Problemstillinger

Bakgrunnen for denne rapporten er Arbeids- og inkluderingsdepartementets (AID) ønske om økt innsikt i systematisk samarbeid mellom arbeids-, helse- og utdanningssektoren. I prosjektet har vi kartlagt eksisterende modeller og samarbeidsformer. Vi har innhentet erfaringer fra et utvalg av disse, og vurdert hva som er gode modeller for trilateralt samarbeid. Dette har vært problemstillingene for oppdraget:

- Hvilke modeller for trilateralt samarbeid mellom arbeidsmarkeds-, opplærings- og helsesektoren finnes?
- Hva kjennetegner modellene når det gjelder
    - Organisering, deltakende tjenester, ressursbruk og forankring
    - Formål og målgruppe
    - Innhold, metoder og samarbeidsformer
- Hvilke erfaringer har de involverte tjenestene med samarbeidet?
- Hvilke resultater og virkninger har de trilaterale samarbeidsmodellene for brukerne og for tjenestene?
- Hva er hensiktsmessige modeller for trilateralt samarbeid mellom Nav, helse- og utdanningssektoren?

I prosjektet har vi også undersøkt hvilke modeller for trilateralt samarbeid som finnes i de nordiske landene.

Rapporten beskriver konkrete modeller for samarbeid mellom alle de tre sektorene som skal belyses og andre samarbeidsformer og -strukturer. I kartleggingen tok vi utgangspunkt i tre hovedtyper av samarbeid:

1) Samarbeidsmodeller hvor alle aktører fra **alle tre sektorer inngår fast**
2) Bilaterale samarbeidsmodeller mellom **Nav og enten helse eller utdanning – hvor den tredje parten kobles på ved behov**
3) Samarbeid rundt enkeltbrukere med behov for tjenester fra Nav, helse og utdanning, med utgangspunkt i **faste rutiner, strukturer eller nettverk**.

Vi har kartlagt etablerte modeller for trilateralt samarbeid, hvilke tjenester og roller som inngår fast og hvilke tjenester og roller som eventuelt involveres ved behov. Vi har også sett på hvilke aktører som inngår – er det andre aktører enn Nav, helse og utdanning? Videre har vi undersøkt hvordan samarbeidet er forankret og finansiert, og hvilken sektor som drifter samarbeidet.

Under går vi kort gjennom funn fra litteraturen om målgruppens behov for oppfølging og koordinert innsats, samt hvilke muligheter og utfordringer som ligger i tverrsektorielt samarbeid rundt målgruppen.

1.2.1 Oppfølging og behovet for koordinert innsats

Tjenester for unge

Det er en rekke tjenester som er relevante for ungdom som står utenfor arbeid og utdanning, og som har sammensatte bistandsbehov. Ansvaret for tjenester til unge i målgruppen fordelt på ulike sektorer. De fleste aktuelle tjenester er førstelinjetjenester, altså tjenester som ungdommen kan oppsøke selv. Noen tjenester er imidlertid andrelinjetjenester, som krever henvisning.

Arbeidsmarkedstjenester, inkludert oppfølging og økonomisk støtte, ligger i hovedsak under Arbeids- og velferdsetaten (Nav). Videregående opplæring er organisert og finansiert av fylkeskommunene, som har ansvaret for å tilby og følge opp skoleplasser og lærlingeordningen.

Fylkeskommunen har gjennom Oppfølgingstjenesten også som oppgave å følge opp ungdom mellom 15 og 24 år som har rett til videregående opplæring, men som ikke har skoleplass eller arbeid. Tjenesten har et koordinert ansvar for å kartlegge behov, tilby rådgivning og støtte, og samarbeide med skole, Nav, helse- og sosialtjenester for å sikre at ungdom får nødvendig oppfølging. Oppfølgingstjenesten får informasjon om alle personer i alderen 15-24 som ikke søker videregående opplæring, de som takker nei, de som avbryter og de som ikke fullfører med bestått. Oppfølgingstjenesten bruker disse listene for å få oversikt og tar kontakt for å kunne tilby oppfølging til målgruppa. Oppfølgingen er et frivillig tilbud.

Ansvaret for helsetjenester til unge er delt mellom flere nivåer. Den spesialiserte helsetjenesten, for eksempel sykehus og distriktspsykiatriske sentre (DPS), har ansvaret for mer omfattende behandling, mens kommunale helse- og sosialtjenester – inkludert psykisk helsehjelp og oppfølging fra fastlege – skal ivareta befolkningens primære helsebehov. I tillegg, finnes det andre relevante kommunale tjenester, slik som miljøarbeidertjenester, familieteam, SLT (modell for samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak), pedagogisk-psykologisk tjeneste (PP-tjenesten) og barnevernet, som på ulike måter har ansvar for å følge opp unge i kommunene.

Tverrsektorielt samarbeid

Ungt utenforskap kan forstås som et gjenstridig problem («wicked problem») (se for eksempel Difi 2014). I motsetning til enklere problemstillinger med tydelige årsak–virkning-sammenhenger, preges gjenstridige problemer av komplekse forhold mellom flere faktorer. Løsningene på slike problemer er ofte uklare: tiltak som kan løse én del av problemet, kan skape utfordringer på andre områder. I tillegg endrer problemet seg over tid, og nye utfordringer kan oppstå kontinuerlig, noe som gjør at løsninger må være fleksible og helhetlige (Rittel og Webber 1973).

Samarbeid og koordinering er sentralt for å håndtere gjenstridige problemer (Head og Alford 2015). I Difi (2014) er behov for tverrsektoriell samordning et definerende element ved gjenstridige problemer: De involverer flere sektorer, og det er vanskelig å dele opp

problemene i henhold til etablerte sektoransvarsområder. I arbeidet med ungt utenforskap kan det derfor være nyttig å vurdere om samordningen som faktisk skjer, primært er negativt definert – der aktørene først og fremst forsøker å unngå å hindre hverandres tiltak – eller om det utvikles positivt definert samordning, der målet er å bygge sammenhengende og integrerte løsninger (Fimreite m.fl. 2014). En slik distinksjon kan synliggjøre om samarbeidet handler om konfliktminimering eller om å skape synergier på tvers av sektorer.

Unge som er eller er på vei ut i utenforskap, har ofte sammensatte utfordringer og har derfor ofte behov for oppfølging over tid for å håndtere problemstillinger på ulike livsområder (Proba 2024b). Kompleksiteten i mange av de unges situasjon gjør det tydelig at ungt utenforskap ikke kan løses av én enkelt tjeneste alene. Det krever en koordinert innsats fra flere tjenester og fagpersoner, hvor ulike perspektiver og tilnærminger kan utfylle hverandre. Tverretatlig samarbeid kan også være viktig i forbindelse med kartlegging av unges situasjon og vurdering av tiltak (Lysø m.fl. 2022; Proba 2024b).

Unge som mottar ytelser, eller har behov for arbeidsrettet bistand, får oppfølging fra Nav. Nav-veilederen spiller en viktig rolle i å identifisere de konkrete utfordringene ungdommene står overfor, og hva som skal til for å støtte dem. Samtidig fungerer ikke Navs oppfølging av mottakere arbeidsavklaringspenger (AAP) som også har komplekse og sammensatte utfordringer så godt, blant annet fordi veilederne mangler verktøy og tilpassede virkemidler i oppfølgingsarbeidet (Proba 2024b). I mange tilfeller må ungdommen vente lenge på utredninger og behandling i helsevesenet, noe som forsinker fremdriften. Oppfølgingsløpet og møtene mellom Nav og den unge preges derfor ofte av begrenset fremdrift (Proba 2024b).

For unge med sammensatte bistandsbehov er det altså avgjørende med samarbeid mellom tjenestene, både i oppfølgingen og gjennomføringen av tiltak. Nav har de senere årene vektlagt bruk av opplæringstiltak og kvalifisering, for å sikre en varig tilknytning til arbeidslivet for sine brukere. For unge som starter et opplæringsløp, kan det være viktig med god tilrettelegging. Dette kan handle om oppfølging underveis i opplæringsløpet, tilpasset undervisningssituasjon og opplæringsopplegg og fleksibilitet i opplæringsløpet. Mens Nav og behandler kjenner den unges muligheter og utfordringer, kjenner fylkeskommunen opplæringstilbudene og muligheter for tilpasning. Et godt samarbeid mellom sektorene kan bidra til et godt tilrettelagt opplæringsløp for den unge. Dersom det er snakk om en person med helseutfordringer, kan det i tillegg være behov for samtidig behandling. Flere tidligere studier har fremhevet at samtidighet i tiltaksgjennomføring kan være positivt (blant annet Mandal m.fl. 2015; Proba 2024b; Proba 2022b; Lysø m.fl. 2022)

1.2.2 Utfordringer i det tverrsektorielle samarbeidet

Forskning viser at det er utfordrende å få til tverrsektorielt samarbeid i praksis (Hansen m.fl. 2020). For sårbare unge kan mangelfull koordinering og fragmentert oppfølging i noen tilfeller bidra til å forsterke prosesser som leder i retning av frafall og utenforskap (Fyhn m.fl., 2021; Radlick m.fl. 2025).

Ungdom som havner utenfor utdanning og arbeid, har færre år med livserfaring enn voksne, manglende mestringserfaringer og ofte lav selvtillit. Mange har dårlige erfaringer fra skole og fra tidligere arbeidserfaring (Fyhn m.fl. 2021). Dette gjør dem ekstra sårbare overfor utfordringer som oppstår når tjenester ikke samhandler og koordineres godt. Mange har lav byråkratisk kompetanse og begrenset systemforståelse, og har derfor vanskeligheter med selv å navigere mellom ulike tjenester og ordninger (Proba 2022). Mange opplever seg som kasteballer i systemet (Fyhn m.fl. 2021). Oppfølgingsansvaret

skyves mellom tjenester, informasjon glipper, og ingen tar ansvar for helheten eller koordineringen av tjenestene (Hansen m.fl. 2020).

Vanskeligheter med deling av informasjon om brukerne som de ulike tjenestene har, kan også være med på å gjøre samarbeid vanskelige. For eksempel kan Nav ha behov for å samarbeide med helsesektoren for å forstå brukers situasjon bedre og hva slags tilrettelegging bruker har behov for, samt hvilken behandling og støtte bruker kan få fra helsetjenesten. Nav-veileder mangler ofte konkret informasjon om hvordan helseutfordringene påvirker muligheten til deltakelse i arbeid eller utdanning (Lysø m.fl. 2022; Proba 2024b).

Kunnskapsgjennomgangen i Hansen m.fl. (2020) viser at mange kommunale samarbeidprosjekter rettet mot utsatte barn og unge er prosjektbaserte, og at finansieringen opphører etter prosjektperioden. Når man har prosjekt, medfører det gjerne ekstra ressurser, avsatt tid og oppmerksomhet. Å få videreført dette inn i ordinær drift eller å etablere en ny praksis kan være en utfordring (Melby m.fl. 2017; Buland & Mathisen 2017).

1.2.3 Muligheter i det tverrsektorielle samarbeidet

Nye studier viser imidlertid at det også finnes veier tilbake til mestring, tilhørighet og deltakelse i skole og arbeidsliv (se f.eks. Fyhn m.fl. 2021). Oppfølging av voksne som evner å balansere omsorg og individuelle støtte på den ene siden og krav og forventninger på den andre, er en gjennomgående suksessfaktor. Videre, viser flere studier at innsatsen rettet mot utsatte unge må være helhetsorientert og tilpasses de komplekse utfordringene mange unge står overfor (se blant annet Frøyland m.fl. 2022).

Overganger mellom ulike faser i den unges liv, trekkes i forskningslitteraturen frem som spesielt sårbare, og faser hvor tverrsektorielt samarbeid er spesielt viktig (Frøyland m.fl. 2022).

Tverretatlig samarbeid er ofte organisert som tverrfaglige team eller faste rutiner for at ulike tjenester på oppvekstfeltet møtes (Hansen m.fl. 2020). Dette kan organiseres ved at flere profesjoner har felles arbeidsted, f.eks. i skolen, at man etablerer faste møtepunkter eller etablerer koordinatorfunksjoner. Samarbeidet består som regel av en rekke tjenester, som barnehage og grunnskole, barnevernstjeneste, BUP, Nav, familievern, helsestasjon, skolehelsetjeneste og PP-tjenesten.

Det å fremme samhandling er imidlertid en prosess som krever innsats på flere områder. Det er ikke tilstrekkelig å utvikle nye strukturer, men tjenestene og profesjonene som skal samhandle innenfor de nye strukturene, må utvikle en felles forståelse og implementere nye praksiser, som ofte tar tid (Hansen m.fl., 2020).

For den unge kan god samhandling gi økt kvalitet i tjenestetilbudet. Når samarbeidet fungerer, deles relevant informasjon mellom sektorene, og innsatsen fra ulike aktører blir koordinert og godt timet i forhold til hverandre. Det er særlig viktig at opplæring og arbeidsrettet aktivitet tilpasses den unges muligheter og begrensninger, og bidrar til mestring og tilfriskning – uten å utløse tilbakefall eller forverring av helsetilstanden. Behandlere bør også ha innsikt i den unges Nav- og opplæringsløp for å kunne støtte opp om aktivitetene og trygge brukeren i de ulike stegene (Proba 2024a).

Samlet sett kan økt samhandling bidra til både bedre tjenester og bedre resultater – for den enkelte unge og for systemet som helhet. Samtidig forutsetter dette at sektorene prioriterer samhandling, evner å se sine oppgaver i sammenheng og utvikler felles løsninger på tvers av ansvarsområder. Dette er temaer som vi har undersøkt i vårt prosjekt.

1.3 Metoder og datainnsamling

Vi har i hovedsak brukt kvalitative metoder i prosjektet. Vi startet med en breddekartlegging av tilbudene som finnes, og gjorde deretter en caseundersøkelse i et utvalg tilbud. Under beskriver vi datainnsamlingen og hvordan vi har analysert datamaterialet.

1.3.1 Breddekartlegging

Vi startet med en kvalitativ breddekartlegging blant Nav fylkene. Vi henvendte oss til den i hvert av fylkene som har ansvar for implementering av ungdomsgarantien i Nav, og ba om korte intervjuer for å få oversikt over aktuelle samarbeidsmodeller. I intervjuene spurte vi også om informantenes synspunkter på behovet for slikt trilateralt samarbeid, og eventuelle erfaringer. Vi fikk kontakt og gjennomførte intervjuer med 7 av fylkene. I tillegg svarte ett fylke på spørsmålene våre på e-post.

Vi fikk svært få konkrete eksempler gjennom fylkesintervjuene, og bare et par som var relevante. Som følge av dette, endret vi til en mer eksplorativ tilnærming til kartleggingsarbeidet, og vi samlet inn informasjon gjennom ulike metoder:

Vi gikk systematisk gjennom alle tildelinger av tilskudd til utvikling av sosiale tjenester, for 2023-2025. Vi så etter prosjekter som involverte samarbeid mellom flere sektorer og som hadde ungdom som målgruppe. Vi henvendte oss på e-post til 23 prosjekter som vi anså som relevante. Vi fikk bare noen få svar, noe som kan tolkes som at prosjektene ikke var i målgruppa for vår studie. Blant svarene vi fikk, var det to prosjekter som var relevante, men som enten var i oppstartsfase eller skulle avvikles.

Vi sendte også en spørreundersøkelse til alle oppfølgingstjenestene i alle fylkene. Vi samlet inn e-postadresser manuelt, og sendte undersøkelsen til totalt 140 oppfølgingstjenestekontakter. Vi laget spørreundersøkelsen i Survey-Xact. Her ba vi om informasjon om aktuelle samarbeid. Vi ba respondentene beskrive inntil tre samarbeid: Formål og målgruppe, hvilke sektorer/tjenester som er med, og hva samarbeidet går ut på. Vi gikk bredt ut og ba også om informasjon om samarbeid der bare to av sektorene er med fast. Vi fikk 30 svar og til sammen informasjon om nær 60 samarbeidsmodeller, men mange viste seg å ikke være aktuelle for vårt prosjekt.

Vi sendte tilsvarende spørreundersøkelse til opplæringskoordinatorer i Nav fylkene. Arbeids- og velferdsdirektoratet distribuerte undersøkelsen gjennom Teams-kanaler for disse fagpersonene. Vi ba informantene sende informasjon om ulike typer samarbeid mellom Nav, helsetjenesten og opplæring. Vi fikk totalt informasjon om tre ulike samarbeid.

Til sist fikk vi også innspill fra referansegruppa for prosjektet. I referansegruppa var representanter for Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet. De ga oss også innspill om enkelte aktuelle modeller. Vi gjorde også søk på nettet selv, etter relevante samarbeidsmodeller.

Resultater av breddekartleggingen

Ambisjonen for breddekartleggingen var å få en systematisk oversikt over eksisterende samarbeidsmodeller. Som beskrivelsen over viser, fikk vi begrenset med informasjon, og vi er usikre på hvor systematisk den er. Vi kategoriserte informasjonen fra breddekartleggingen og fant 14 som var relevante for våre problemstillinger. Dette inkluderer modeller hvor de tre sektorene inngår fast, hvor to av sektorene deltar og samarbeidsrutiner rundt enkeltpersoner.

Vi kan ikke si med sikkerhet hva breddekartleggingen viser. Vi henvendte oss til aktører som vi antar at kjenner til aktuelle samarbeid mellom de tre sektorene, men fikk få

konkrete eksempler. Vi spurte også informantene i casene om de kjente til andre kommuner som jobber på samme vis, og da viste de i hovedsak til samarbeid som vi allerede hadde fanget opp. Dette kan tyde på at modeller for trilateralt samarbeid ikke er så utbredt. Samtidig kan det være lokale initiativ hvor aktørene samarbeider, som vi ikke har klart å fange opp i vår kartlegging.

Vi brukte informasjonen fra breddekartleggingen til å finne aktuelle samarbeidsmodeller. Vi kontaktet alle de aktuelle modellene for å få mer informasjon, og for å vurdere om de var relevante for undersøkelsen. Blant de vi kontaktet var noen prosjekter som enten var i avslutningsfasen eller nylig startet opp, og derfor ikke aktuelle.

1.3.2 Caseundersøkelse av utvalgte samarbeidsmodeller

På bakgrunn av breddekartleggingen valgte vi ut åtte samarbeidsmodeller. Vi gjennomførte en caseundersøkelse i hver av disse samarbeidsmodellene. Case-undersøkelsen baseres på intervjuer med leder for de samarbeidende tjenesten og fokusgruppeintervjuer med ansatte tilknyttet samarbeidet. Vi besøkte noen av samarbeidene og gjennomførte intervjuer i disse casene fysisk. Øvrige intervjuer gjennomførte digitalt via teams. Intervjuene ble gjennomført i perioden september 2025 – november 2025.

Formålet med lederintervjuene var å få inngående kjennskap om utforming og organisering av samarbeider, herunder:

- Hva som er formålet med samarbeidet? Hvilket problem skal det løse?
- Hvordan ble samarbeidet etablert? Hvem drev denne prosessen?
- Hvordan er roller og ansvar fordelt i den enkelte sektor/tjeneste, og mellom de tre aktørene?
- Hva er ressursbruken knyttet til samarbeidet blant de tre aktørene?
- Hvordan er samarbeidet forankret?
- Oppleves samarbeidet som bærekraftig? Herunder står ressursene som kreves for å opprettholde samarbeidet i samsvar med resultatene aktørene selv opplever? Er samarbeidene avhengige av «ildsjeler», eller er personavhengig på andre måter?
- Hva er resultatene av samarbeidet, for tjenestene og ungdommene

Formålet med fokusgruppeintervjuet med de ansatte var å undersøke hvordan samarbeidet gjennomføres i praksis, og erfaringer med samarbeidet. Vi samlet ansatte fra flere ulike tjenester i samme intervju. I intervjuene undersøkte vi blant annet:

- Hvilke aktiviteter som inngår i samarbeidet? Hvordan utarter samarbeidet seg for brukerne?
- Hvilke mål har blitt satt for brukere som mottar tjenester gjennom samarbeidsmodellen?
- I hvilken grad legger prosjektet opp til brukermedvirkning eller medvirkning fra pårørende? Hvordan?
- Hvordan erfarer de ansatte at samarbeidet fungerer?
- Hva hemmer og fremmer det trilaterale samarbeid om målgruppen? Hvilke utfordringer har aktørene møtt og hvordan har de løst de?
- I hvilken grad har aktørene felles forståelse for målet med samarbeidet?
- Hva er resultatene av samarbeidet, for tjenestene og ungdommene

Deler av intervjuet baserte seg på såkalte *vignetter*, det vil si beskrivelser av tenkte/realistiske situasjoner, for eksempel «typiske» brukere som tjenestene kan møte. Vignettene ble brukt som utgangspunkt for diskusjon av spørsmålene nevnt over. Hvordan vil tjenestene samarbeide i en slik situasjon? Hva vil være relevante

målsetninger og aktiviteter for bruker? På hvilken måte er trilateralt samarbeid hensiktsmessig i slike situasjoner? Hva er hemmere og fremmere for samarbeidet i de tenkte tilfellene? Hvordan vil tjenestene legge til rette for brukermedvirkning?

Vi presenterte én vignett per intervju. Formålet med å bruke vignetter er å få konkret informasjon om hvordan tjenestene jobber, hvilke vurderinger de gjør, hva som er relevante utfordringer og hvordan de løser det i praksis. Vi unngår også at informantene svarer ut fra hvordan det er forventet at de skal jobbe.

I intervjuene og i prosjektet som helhet, har vi vært særlig på jakt etter hva som fungerer bra, hva som er mulig å få til av tverrsektorielt samarbeid, og hva som skal til for å sikre at samarbeidene kan vare.

Nedenfor følger en oversikt over hvem vi har intervjuet i de ulike casene, og antallet informanter.

Tabell 1-1 Oversikt over case og informanter

Case	Type samarbeid[2]	Informanter	Antall totalt
A	Kvalifiserende møteplass	Leder og fire ansatte, ansatte i syv ulike samarbeidstjenester, ungdommer	23
B	Kvalifiserende møteplass	Ledere i fire tjenester, ansatte i fem ulike tjenester, ungdommer	16
C	Kvalifiserende møteplass	Leder og ansatte i tilbudet, ansatte i tre ulike tjenester, ungdommer	16
D	Individbasert oppfølging	Ledere i tre ulike tjenester, ansatt i samarbeidene tjeneste, ansatte i tilbudet, ungdommer	8
E	Individbasert oppfølging	Leder for tjeneste, ansatte i tilbudet	4
F	Individbasert oppfølging	Ledere for to ulike tjenester, ansatt i tilbudet	3
G	Treffpunkt for tjenester	Ledere og ansatte i tre ulike tjenester	3
H	Kvalifiserende møteplass	Leder og ansatte i tre ulike tjenester.	10

Vi har også bedt om å få tilsendt informasjon om antall deltakere og resultater. Det vi har fått oversikt over, er antall ungdommer som deltar i tilbudet, og i de tilbudene hvor det er relevant, antall oppmeldte eksamener og antall bestått eksamener. Vi har også fått noen tall på hva de unge gjør etter avsluttet tilbud, for eksempel om de går ut i jobb, videre utdanning eller deltar i tiltak gjennom Nav.

[2] I kapittel 2.4 gir vi en nærmere beskrivelse av type samarbeid.

1.3.3 Intervjuer med ungdommer

Vi har intervjuet 15 ungdommer tilknyttet fire av de åtte samarbeidsmodellene. Formålet med disse intervjuene var å belyse ungdommenes erfaringer med de konkrete samarbeidene og hvilken betydning de opplever at samarbeidet har hatt for deres situasjon. Temaer for intervjuene var blant annet:

- Hva situasjonen var før ungdommene kom i kontakt med tilbudet?
- Hvordan ungdommene kom i kontakt med tilbudet?
- Hva oppfølgingen har bestått av? Aktiviteter, oppfølging og veiledning?
- Om ungdommene har hatt kontakt med flere ulike tjenester, og hvordan samarbeidet har fungert?
- Om ungdommene har fått medvirke i egen prosess og opplever å ha blitt hørt?
- Hva som har vært bra med tilbudet, og hva som kunne vært bedre?
- Hvilken betydning har samarbeidet/tilbudet hatt for ungdommens situasjon? Hvordan skiller dette tilbudet seg fra eventuell tidligere oppfølgingen.

Ungdommene har svart utfra sin egen situasjon og erfaringer, og har i liten grad hatt kunnskap om hvilket tilbud de ville fått uten det aktuelle samarbeidet. Noen hadde oppfølging fra en eller flere tjenester før de kom i kontakt med tilbudet vi studerer. Disse har kunnet sammenlignet oppfølgingen tilknyttet dette tilbudet med tidligere oppfølging.

Noen av intervjuene ble gjennomført i gruppe og noen individuelt. I gruppeintervjuene spurte vi ikke så mye om den enkeltes situasjon, men fokuserte på erfaringer med tilbudet. I de individuelle intervjuene spurte vi mer om hva som hadde vært situasjonen før de kom i kontakt med tilbudet vi studerer, og brukte tidslinjemetodikk for å få oversikt over viktige milepæler og hvilke tjenester informantene hadde vært i kontakt med i de ulike fasene.

Noen intervjuer ble gjennomført fysisk og andre på telefon eller Teams. Intervjuene ble gjennomført i perioden september 2025 – november 2025.

1.3.4 Analyse

Vi har analysere datamaterialet fra caseundersøkelsene separat for hver enkelt case, og på tvers av case.

I analysen av hver case har vi gjennomført en tematisk analyse, der vi har sett på faktorer som organisering, målgruppe, formål, erfaringer, resultater og rammebetingelser. Deretter har vi undersøkt likheter og forskjeller mellom casene, samt hvilke elementer ved modellene som ser ut til å gi særlig gode resultater, og hva som er være gode grep for å sikre bærekraftig samarbeid. Basert på analysen har vi strukturert casene i tre kategorier *1) Kvalifiserende møteplass, 2) Individbasert oppfølging og 3) Treffpunkt for tjenester.* Vi etablerte disse kategoriene basert på kjennetegn ved innhold og gjennomføring i casene vi har studert. Kategoriene har fungert som verktøy for å beskrive hovedtrekkene i hver modell, og hva som skiller dem fra hverandre. Når vi har vurdert gode grep og resultater, har vi også sett hen til kjennetegn ved kategoriene. Vi gir en nærmere beskrivelse av kategoriene i kapittel **Feil! Fant ikke referansekilden.**.

Videre har vi sett intervjuene med offentlige ansatte og ungdom i sammenheng. Vi analyserer ser også ungdommenes erfaringer i tilknytning til de tre kategoriene av samarbeid.

1.3.5 Studie av nordiske modeller

Som en del av oppdraget har vi også gjennomført en avgrenset kartlegging av modeller for trilateralt samarbeid i andre nordiske land. I dette arbeidet har vi tatt kontakt med relevante direktorater, forsknings- og kunnskapsmiljøer i Sverige og Danmark, med forespørsel om tips til ordninger, tiltak og litteratur som kan være relevante å undersøke nærmere. Videre er forskningslitteratur fra Norden gjennomgått, med vekt på evalueringer og kunnskapsoppsummeringer av slike modeller. Kartleggingen er også supplert med egne, målrettede nettsøk for å identifisere ytterligere relevante initiativer. I vårt arbeid har vi ikke kommet over modeller for trilateralt samarbeid, og har derfor valgt å rette oppmerksomheten mot nasjonale satsinger som fremhever samarbeid mellom ulike instanser. Vi har også vært i kontakt med forskningsmiljøer på Island og Finland, men språklige begrensninger har gjort det utfordrende å inkludere disse landene. Kartleggingen har derfor hovedsakelig fokusert på Sverige og Danmark. Funnene er presentert i Vedlegg 1.

2 Ulike former for samarbeid mellom helse, arbeid og utdanning

I dette kapitlet presenterer vi de åtte casene vi har undersøkt, med vekt på innholdet i tilbudene, hva som særpreger dem, og hvordan samarbeidet mellom helse, utdanning og Nav er organisert. For å tydeliggjøre likheter og forskjeller mellom casene, introduserer vi tre kategorier av samarbeidsmodeller: *1) kvalifiserende møteplass, 2) individbasert oppfølging og 3) treffpunkt for tjenester.*

De *kvalifiserende møteplassene* kombinerer videregående opplæring med et sosialt fellesskap, eventuelt også støtte til livsmestring og psykisk helse. Tilbudene fremstår som faste modeller, med faste aktører og et lokale som huser ulike aktiviteter og som er åpent flere dager i uka. Tilbudene i kategorien *individbasert oppfølging* kjennetegnes ved faste samarbeidsstrukturer mellom tjenester. Formålet er å koordinere tjenestene og tilpasse til den enkelte ungdoms behov. *Treffpunkt for tjenester* skiller seg fra de andre, ved at det ikke fungerer som et direkte tjenestetilbud til ungdom, men er et fast møtepunkt for tjenestene for å dele informasjon om ungdom de følger opp.

2.1 Kvalifiserende møteplasser

2.1.1 Jobbskolen i Kristiansand

Jobbskolen i Kristiansand er et tilbud for unge mellom 16 og 25 år som har falt ut av videregående skole på grunn av helse- og livsmestringsutfordringer. Tilbudet omfatter i dag rundt 170 deltakere, med en medianalder på omtrent 22 år. Tjenesten ble etablert i 2012 som et lokalt initiativ i Nav og har siden blitt utviklet og utvidet. I dag er Jobbskolen et godt etablert samarbeid mellom Agder fylkeskommune, Kristiansand kommune og Nav Kristiansand, og finansieres som en del av ordinær drift.

Jobbskolen har som hovedmål å være en kvalifiserende møteplass for unge. Det betyr at tilbudet skal bidra til at den enkelte deltaker blir rustet for veien videre - enten det er utdanning eller arbeid. Tilbudet kombinerer videregående opplæring med sosiale aktiviteter og støtte til livsmestring. Undervisningen foregår i små grupper på rundt ti deltakere, med hovedvekt på fellesfag på videregående nivå. Den gis av lærere tilknyttet en videregående skole i regionen, men de unge avlegger eksamen som privatister. For de unge det er relevant for, kan Jobbskolen også tilby en mer arbeidsrettet oppfølging. Dette kan innebære arbeidstrening, støtte i jobbsøkerprosessen eller hjelp til å finne læreplass.

Innhold i tilbudet

Jobbskolen holder til i egne lokaler sentralt i Kristiansand. Lokalene fungerer både som undervisningsarena og som en sosial møteplass for de unge. Jobbskolen har åpent hver dag fra kl. 08.30 til 15.00 (fredager til 14.00). I tillegg til undervisning serveres det lunsj, og det arrangeres ulike aktiviteter. Dette kan være gruppesamtaler med terapeut og temabolker om livsmestring, rus og psykisk helse, eller sosiale aktiviteter som brettspill, klatring og crossfit-trening. Jobbskolen har også en «åpen dør»-policy, der ungdommene kan få drop-in-samtaler med de ansatte ved tilbudet. Tilbudet fungerer dermed ikke bare som en læringsarena, men også som en arena for rådgivning, psykisk helse og sosialt fellesskap. Det er likevel viktig å understreke at Jobbskolens målsetning i hovedsak er kvalifisering gjennom arbeid og utdanning, samt at de driver med livsmestring, ikke behandling.

Oppfølging og samarbeid

De unge rekrutteres hovedsakelig gjennom Nav eller Oppfølgingstjenesten, selv om noen unge også kommer inn via andre veier. Når en deltaker tas inn ved Jobbskolen, overtar Jobbskolen mye av ansvaret for den videre oppfølgingen, samtidig som de samarbeider med øvrige kommunale tjenester. Dette samarbeidet tilpasses den enkelte unges behov.

Jobbskolen har blant annet et nært samarbeid med Ungdomstjenesten i Kristiansand kommune, som har ansvar for unge mellom 16 og 25 år med utfordringer knyttet til psykisk helse og rus. Ungdomstjenesten er ikke fast til stede på Jobbskolen, men de holder til i nærområdet og kan enkelt kobles på ved behov. Det samme gjelder Oppfølgingstjenesten. Veiledere ved Jobbskolen har fordelt de videregående skolene i kommunen mellom seg, og har fast samarbeid med rådgiver i Oppfølgingstjenesten.

En viktig forutsetning for samarbeidet er at tjenestene er tilgjengelige både for hverandre og for de unge. Veilederne ved Jobbskolen har ansvar for den daglige oppfølgingen, og skal ha tilstrekkelig kapasitet til å håndtere både daglige utfordringer og akutte henvendelser, samt å planlegge og følge opp deltakernes individuelle løp på lengre sikt.

Selv om veilederen i Jobbskolen er ansatt i Nav, har de ikke ansvar for Nav-relaterte ordninger som ytelser og sosialstønad. Disse håndteres av veileder ved Nav-kontoret. Jobbskolens veiledere kan likevel bistå ungdommen i søknadsprosesser og bidra til å lette kontakten med Nav. At de er ansatt i Nav gir også tilgang til Navs fagsystemer, noe som forenkler kommunikasjonen og samarbeidet med veiledere på Nav-kontoret. Den nære koblingen til Nav-kontoret gjør at Jobbskolen har god kjennskap til. og tilgang på. Navs ulike tiltak, noe som øker muligheten for at ungdommen kan fullføre tilbudet, da Nav har flere virkemidler enn andre aktører.

Når det gjelder samarbeid med helsetjenester som fastlege eller spesialisthelsetjeneste, kobles disse på ved behov. Her kan terapeuten ved Jobbskolen spille en viktig rolle, blant annet ved å observere de unge over tid i et annet miljø enn det fastlegen og spesialisthelsetjenesten har tilgang til. Slik kan terapeuten bidra med supplerende opplysninger om fungering, mestring og utfordringer i hverdagen. I tillegg kan terapeuten bistå med å dokumentere helserelaterte utfordringer og tilrettelegge for henvisninger via fastlege. Alt samarbeid med eksterne tjenester skjer alltid i tråd med den unges samtykke.

Organisering og finansiering

Den daglige driften av Jobbskolen ivaretas av Nav. Totalt er det åtte ansatte fra Nav som jobber på Jobbskolen, hvorav seks veiledere, en psykiatrisk sykepleier og en leder. Leder jobber 30 prosent ved Jobbskolen, de øvrige medarbeiderne jobber fulltid (100 prosent) ved jobbskolen. Fire av veilederne jobber tett med ungdommene på huset, og har ansvar for både undervisningsstøtte og oppfølging knyttet til livsmestring og hverdagsutfordringer. To veiledere arbeider utadrettet med arbeidsmarkedstiltak, blant annet arbeidstrening og oppfølging på arbeidsplassen. Psykiatrisk sykepleier jobber som terapeut med hovedansvar for den helsefaglige oppfølgingen. Terapeuten tilbyr blant annet samtaler, mestringskurs og undervisning om psykisk helse. Den psykiatriske sykepleieren ble ansatt i Nav i forbindelse med tilbudet jobbskolen. En av veilederne er statlig ansatt ved Nav-kontoret, de øvrige medarbeiderne og leder er kommunalt ansatt.

Det er også tilknyttet en rådgiver fra Oppfølgingstjenesten i videregående opplæring i en halv stilling. Rådgiveren tilbyr karriereveiledning og oppfølging av ungdom under 18 år, med mål om rask tilbakeføring til ordinær videregående opplæring.

Undervisning i fellesfagene gis av lærere tilknyttet en videregående skole i regionen. Lærerne har ikke fast tilholdssted ved Jobbskolen, men kommer inn for å gjennomføre undervisningen. Fylkeskommunen dekker kostnader knyttet til undervisning, og bidrar i tillegg til driftskostnader sammen med Kristiansand kommune.

2.1.2 Ungdomshuben i Grimstad

Ungdomshuben er et eget hus i Grimstad, for unge mellom 15 og 29 år som ikke er i jobb eller opplæring. Flere tjenester har fast tilstedeværelse ved Ungdomshuben faste dager i uka. I tillegg fungerer Ungdomshuben som en møteplass for de unge, med sosiale aktiviteter. Tilbudet ble etablert i 2023. I 2024 var det rundt 200 ungdommer som benyttet seg av ulike tilbud på Ungdomshuben. Dette inkluderer både ungdommer som deltar i Jobbsentralen, følger undervisning og som får sosial trening på Ungdomshuben. I tillegg er det ungdommer som bare kommer for møter med tjenestene som er lokalisert på Ungdomshuben.

Formålet med Ungdomshuben er å tilby ungdommene et sted hvor de kan få sosial aktivitet og hvor de kan få oppfølging fra tjenestene ut fra sitt eget behov. I tillegg tilbys eksamensrettet undervisning, slik at ungdommene som trenger det, kan ta fag som de mangler for å få fullført videregående opplæring.

Innhold i tilbudet

Ungdomshuben er åpen mandag – torsdag, 09:00-14:30. Ungdommene kan komme uten avtale for å få informasjon om tilbudet eller delta i sosiale aktiviteter. De som ønsker det, får tett oppfølging over tid rettet mot arbeid og/eller utdanning. Ungdomshuben kan tilby karriereveiledning, kartlegging og avklaring.

Av opplæring er det undervisning i norsk, engelsk, matematikk, naturfag, historie og samfunnsfag til faste tider hver uke. Lærere fra Dahlske videregående skole står for undervisningen og det faglige opplegget. Undervisningen er eksamensrettet, det vil si at det ikke er vurderinger gjennom semesteret. Lærerne er imidlertid tilgjengelige på e-post eller SMS for å gi faglige råd og oppfølging, også utenom undervisningen.

Av arbeidsrettet innhold, kan deltakerne få hjelp til å skrive CV og søke jobb. De kan også få arbeidstrening gjennom Jobbsentralen. Jobbsentralen er et kommunalt aktivitets- og arbeidstiltak som er samlokalisert med Ungdomshuben. Tiltaket ble opprettet for å ivareta aktivitetsplikten for sosialhjelpsmottakere, men kan også ta imot andre som har behov for arbeidsrettet aktivitet.

I 2025 er det også etablert et samarbeid mellom Ungdomshuben og en lokal industribedrift som har behov for å rekruttere fagarbeidere, kalt «Krafttak for inkludering i industrien». Ti ungdommer fikk prøve seg i praksis i en periode, for å teste ut yrket og finne ut av om fagretningen kunne passe for dem. Praksisperioden ble tilrettelagt for den enkelte, og arbeidstiden tilpasset slik at ungdommen kunne følge opp avtaler med for eksempel behandler og andre tjenester underveis. En jobbveileder fra Nav fulgte også opp ungdommene på arbeidsplassen. Etter praksisperioden har seks av ungdommene fått arbeids- eller lærlingekontrakt ved bedriften. Enkelte av ungdommene deltar fortsatt i sosiale aktiviteter og får oppfølging fra Ungdomshuben, parallelt med denne første fasen i jobb.

Oppfølging og samarbeid

Deltakerne kommer via Nav, Oppfølgingstjenesten eller andre kommunale tjenester. Noen kommer på eget initiativ, mens for andre har foreldrene funnet frem til tilbudet for dem. All deltakelse ved Ungdomshuben er valgfritt og uforpliktende.

Nav og kommunal helsetjeneste tilbyr individuelle samtaler, og behov hos den enkelte ungdommen avgjør hyppighet og innhold. Nav og helsetjenesten kan i tillegg ta mer spontane samtaler, for å svare på spørsmål eller informere om innhold i tjenesten.

Kartleggingen av ungdommenes behov gjøres fortløpende. Miljøterapeut ved Ungdomshuben har en viktig rolle her. Gjennom aktiviteter og samtaler kartlegger miljøterapeuten interesser og ønsker, og hva den enkelte har utfordringer med. Miljøterapeuten er ofte kontaktpunktet for ungdommene, og kan ta initiativ til å involvere andre tjenester på huset. Ungdommene kartlegges også gjennom de andre tjenestene de er i kontakt med – Nav, helsetjeneste eller Jobbsentralen.

Ansatte fra tjenestene som er til stede på huset, forsøker også å delta i felles lunsj og være «synlige» i fellesområdene. På den måten får de mer uformell kontakt med ungdommene, og tjenestene blir en mer integrert del av møteplassen.

Det er ellers kvartalsvise møter mellom alle tjenestene på Ungdomshuben, samt jevnlige møter på ledernivå mellom tjenestene.

Organisering og finansiering

Ungdomshuben er etablert som en tverrsektoriell satsing mellom kommunen, fylkeskommunen og Nav. Formålet er at tjenestene skal jobbe mindre «i silo» og at den unge raskt skal få de tjenestene det er behov for.

Ungdomshuben ligger like utenfor Grimstad sentrum, like i nærheten av en av de lokale videregående skolene – Dahlske videregående skole. Det er to fast ansatte: Daglig leder og miljøterapeut. De har sitt arbeidssted ved Ungdomshuben. De ivaretar den daglige driften av huset, og er til stede hver dag. Disse stillingene finansieres av kommunen.

Daglig leder har også en mer strategisk rolle. Dette involverer overordnet ansvar for økonomi, og arbeid med politisk påvirkning for å få forankret tilbudet og sikre videre finansiering. I tillegg jobber leder med å utvikle tjenestene ved huset. Dette arbeidet går både ut på å samkjøre og tilpasse tjenestene som er til stede ved Ungdomshuben, og utviklingsarbeid for eksempel i samarbeid med lokalt næringsliv.

Følgende tjenester er til stede i lokalene til Ungdomshuben:

- Dahlske videregående skole tilbyr eksamensrettet undervisning i alle studiekompetansefagene. Lærere fra Dahlske er til stede fire dager i uka.
- Nav er til stede med ungdomsveiledere to dager i uka. I tillegg tar ungdomsveilederne de fleste planlagte møter med ungdommer på Ungdomshuben, i stedet for på Nav-kontoret. I praksis er Nav altså til stede flere dager i uka.
- Behandlere fra kommunal psykisk helse og rus-tjeneste er til stede med totalt 40 prosent stilling, fordelt på to medarbeidere. De har to faste dager på Ungdomshuben, men er i praksis oftere til stede fordi de ofte tar avtalte samtaler med ungdommene der, i stedet for på sitt vanlige kontor
- Oppfølgingstjenesten er jevnlig til stede.
- Jobbsentralen - et kommunalt aktivitets- og arbeidstiltak - er samlokalisert med Ungdomshuben.

Ungdomshuben er finansiert av Agder fylkeskommune og Grimstad kommune. Kommunen finansierer de to faste stillingene, i tillegg til husleie. Fylkeskommunen finansierer lærerressurser, i tillegg til PCer, lisenser og læringsmateriell. Tilbudet startet opp med prosjektmidler fra statsforvalter, men gikk over i ordinær drift etter ett år.

Fylkeskommunen opprettet i tillegg en prosjektstilling i forbindelse med etablering av kvalifiserende møteplasser, som har vært tett involvert i utvikling av tilbudet. Rollen ble

etablert blant annet for å sikre samarbeid mellom Ungdomshuben og den lokale videregående skolen. Rollen har også bidratt til at man raskt får avklart spørsmål i samarbeidet, knyttet til for eksempel finansiering eller ansvarsdeling mellom fylkeskommunen og Ungdomshuben. Vedkommende har ikke deltatt i den daglige driften av Ungdomshuben, men hatt løpende kontakt med de ansatte der. Prosjektet ble avsluttet fra fylkeskommunens side 31.12.2025 og går over i ordinær drift fra 2026. Det vil si at prosjektstillingen ikke fortsetter, men videre drift og samarbeid blir fra januar 2026 overført til Dahlske videregående skole som samarbeidspartner for satsingen videre. Agder fylkeskommune har satt kvalifiserende møteplasser som satsing i økonomi og handlingsplanene for de neste årene.

2.1.3 Café Hanco i Fredrikstad

Café Hanco er en kvalifiserende opplæringsarena for unge mellom 16 og 24 år som av ulike årsaker har avbrutt videregående skole. Tilbudet omfatter årlig mellom 17-25 deltakere, med en gjennomsnittlig alder på 18 år. Tilbudet ble etablert i 2017, etter initiativ fra daværende fylkesdirektør. I dag er Café Hanco et godt etablert tilbud. De holder til i egne lokaler i Fredrikstad. Lokalene fungerer både som undervisningsarenaer for fellesfag og arbeidstreningsarena. Det foregår også ulike arrangementer som ungdommene får i oppdrag å arrangere og legge til rette for, som kunstutstillinger og arrangementer for ulike organisasjoner og lokalt næringsliv.

Café Hanco har som hovedmål å være en kvalifiserende opplæringsarena for unge. Målet er at den enkelte deltaker, i løpet av året på Café Hanco, skal komme tilbake til skole/utdanning, til arbeid eller til full opplæring i bedrift. Tilbudet har i hovedsak opptak i august/september, men tar også inn ungdommer underveis i skoleåret. Tilbudet varer som regel ett skoleår, og avsluttes for de fleste i juni.

Innhold i tilbudet

Tilbudet kombinerer videregående opplæring og arbeidsrettet aktivitet med sosiale aktiviteter og støtte til livsmestring. I utgangspunktet følger alle deltakerne et opplegg med undervisning to dager i uken og arbeidsrettet aktivitet tre dager i uken, men med mulighet for individuell tilpasning.

Det gis undervisning i fellesfagene samfunnsfag og naturfag. Undervisningen foregår i gruppe, med mulighet for individuell tilpasning. Undervisning gis av en lærer ansatt ved en lokal videregående skole. Undervisningen er forankret i den lokale videregående skolen og elevene følger ordinær plan og får standpunktkarakter i samfunnskunnskap og naturfag. Enkelte år har flere elever fått veiledning og støtte til å ta flere fellesfag med målsetting om privatist eksamen i studieforberedende løp.

Av arbeidsrettet trening kan deltakerne velge mellom kokkefag/salg og service, som gis gjennom cafédrift, og et tilbud kalt «Riv & Røsk». Ved Riv & Røsk får deltakerne opplæring i skogdrift, fiske og ulike naturvernprosjekter i Oslofjorden. Riv & Røsk tar også ulike oppdrag for lokalt næringsliv, som renovering, rivning eller flytteoppdrag. Deltakerne kan også ta kvalifiserende kurs: Gjennom Café Hanco kan ungdommene ta ulike matkurs, bakekurs, barista og serveringskurs. Gjennom Riv & Røsk gis det tilbud om motorsagkurs, trefelling, skogrydding med HMS-opplæring og truckførerkurs. Café Hanco tar også inn kokkelærlinger med full opplæring i bedrift.

Flere dager i uken er det felles lunsj, og det arrangeres ulike aktiviteter.

Ungdommene tilbys felles frokost hver dag, det er en viktig start på dagen for alle som er i tilbudet, ungdommene lager også sin egen lunsj. Samling rundt maten er en viktig del av tilbudet, både ernæringsmessig og for å skape et sosialt fellesskap og sosiallæring.

Oppfølging og samarbeid

Deltakerne rekrutteres primært gjennom Oppfølgingstjenesten i fylkeskommunen, og noen rekrutteres via andre tjenester som Nav, barnevern, eller andre. Café Hanco har et tett samarbeid med Oppfølgingstjenesten som holder til i samme bygg. Det gjennomføres faste møter mellom Café Hanco og rådgiver ved Oppfølgingstjenesten. Det er ikke etablert et fast samarbeid med Nav eller kommunehelsetjenesten, men de kobles på i enkeltsaker ved behov.

Organisering og finansiering

Totalt er det fem ansatte tilknyttet Café Hanco. Alle har sitt ansettelsesforhold ved en lokal videregående skole

- Leder, ansatt 100 prosent.
- Psykologisk veileder og faglig ansvarlig for Riv og Røsk, ansatt 100 prosent.
- Kokk og ansvarlig for drift av kafeen, faglig ansvarlig for kokkelærlinger, ansatt 100 prosent.
- Rådgiver og lærer i naturfag og matematikk, samt medansvarlig i driften av Riv og Røsk, ansatt 100 prosent.
- Fagpedagog og lærer i samfunnskunnskap, engelsk og norsk. 30 prosent ved Café Hanco øvrig stilling ved den lokale videregående skolen.
- I tillegg samarbeider de tett med Oppfølgingstjenesten om rekruttering og oppfølging av ungdommene.

Ungdommene får elevstatus ved den lokale videregående skolen.

Café Hanco har sitt driftsbudsjett lagt inn under en videregående skole og fylkeskommunen. I budsjettet dekkes lønn til 4 årsverk, leie av lokaliteter, samt ulike driftsutgifter knyttet til undervisning.

Tilbudet har gjennom årene søkt om ulike prosjektmidler. De første årene fikk tilbudet midler til undervisning i fag og opplæringsformål fra Utdanningsdirektoratet. Til sammen 5 millioner, som ble brukt over de første 5 årene. Ved oppstart av tilbudet 2017/18 bevilget Nav Øst-Viken 2,5 mill. til kurs, utsyr og lønnsmidler.

Det har fra oppstart og gjennom hele perioden blitt søkt om ulike eksterne midler til utsyr til drift, inkludert friluftsutstyr, båt og fiskeredskaper og inventar. I tillegg har Café Hanco noe inntjening fra arbeidsoppdrag knyttet til trefelling, skogrydding, catering, o.l. Disse midlene har gått til turer og andre sosiale arrangementer for ungdommene.

2.1.4 Dampen – ung kvalifiserende møteplass Arendal

Dampen er en kvalifiserende møteplass for ungdom fra 16 til 29 år som ikke er i utdanning eller arbeid. Tilbudet ble etablert i 2023, etter initiativ fra fylkeskommunene om en innsats mot ungt utenforskap. Tilbudet ble utviklet i et samarbeid mellom Nav og Fylkeskommunen. Ungdom ble også involvert for å ivareta brukerperspektivet. For brukerne og Nav var det viktig at tilbudet ble etablert utenfor Nav-kontoret, og i egne lokaler. I dag er Dampen et godt etablert tilbud i ordinær drift, som holder til i egne lokaler i Arendal kommune. Lokalene fungerer både som arena for undervisning og arbeidsrettede aktiviteter og som sosial møteplass.

Åpningstidene er 9-14 hver ukedag. Sosial møteplass er åpent mandag, tirsdag og onsdag. Torsdag og fredag er det individuelle samtaler og møter. Ifølge ansatte er det til enhver tid ca. 100 ungdommer tilknyttet Dampen, som har tilbud om fag, sosialt eller arbeids- og inkluderingsbedriften Jobbklar. I tillegg er det noen som kommer for å ha møter på Dampen, eller delta i kurs. I løpet av en måned teller de totalt mellom 150-180 ungdommer som er innom.

Dampen har som mål å fremme overgang til arbeid og utdanning. Gjennom sosiale aktiviteter, tilpasset undervisning og/eller arbeidsrettet aktivitet, skal tilbudet bidra til at den enkelte deltaker blir rustet for utdanning eller arbeid. Tilbudet har løpende opptak gjennom hele året, og det er ikke tidsbegrenset.

Innhold i tilbudet

Tilbudet kombinerer videregående opplæring og arbeidsrettet aktivitet med sosiale aktiviteter og støtte til livsmestring. Undervisningen gis av lærere tilknyttet en videregående skole i regionen. Lærerne har ikke fast tilholdssted ved Dampen, men kommer inn for å gjennomføre undervisningen. Undervisningen foregår i mindre grupper, med hovedvekt på fellesfag på videregående nivå. Eksamen avlegges som privatist.

Av arbeidsrettet aktivitet kan ungdommene få karriereveiledning, bistand i jobbsøkerprosessen, delta i praksis/arbeidstrening. Dampen har også i samarbeid med andre kommunale tjenester etablert et «sommerjobbprosjekt», der kommunen og lokalt næringsliv samarbeider om å tilby sommerjobb til ungdom i kommunen. I tillegg arrangeres det arbeidsrettede kurs, bedriftsbesøk og livsmestrende kurs. Det er jobbveilederne og Nav-veilederne som holder de arbeidsrettede kursene, mens andre kommunale tjenester, frivilligheten og privat næringsliv holder livsmestrende kurs. Noen av aktørene som har holdt ulike kurs er: frisklivssentralen, sexolog i kommunen, en lokal bank og Kirkens bymisjon med fri rettshjelp. Alle ungdommer som er registrert hos Nav får tilbud om å delta på disse kursene. Nav-veiledere gjennomfører også en god del av brukermøtene på Dampen, uavhengig av om ungdommene er registrert som deltakere ved Dampen.

Det serveres lunsj hver dag, noe som er en viktig del av den sosiale treningen. Spill er en sentral del av de sosiale aktivitetene.

Oppfølging og samarbeid

Deltakerne rekrutteres primært gjennom Nav og Oppfølgingstjenesten, og noen rekrutteres via andre tjenester eller nettverk. Ved oppstart legges det en plan sammen med ungdommene om hvor mye de skal delta, hvilke aktiviteter de skal delta på og hva som er formålet med aktiviteten. Dette kan endres underveis.

Når en ungdom starter på Dampen tar ansatte knyttet til Dampen over mye av den løpende oppfølgingen, men det er veileder ved Nav eller annen kommunal tjeneste som har det overordnede ansvaret for ungdommene. Det er også brukerens Nav-veileder som har ansvar for Nav-relaterte spørsmål og ytelser. Flere av Nav-veilederne har også rullerende vakter på Dampen, der de er til stede og følger opp ungdommer. Det er ikke etablert fast samarbeid eller tilstedeværelse med kommunale helsetjenester, fastlege eller spesialisthelsetjeneste, men ved behov etableres det samarbeid i enkeltsaker. Dette samarbeidet tilpasses den enkelte unges behov. Det hender også at kommunale helsetjenester, frivillige organisasjoner og privat næringsliv holder livsmestrende kurs på Dampen. En viktig forutsetning for samarbeidet er at tjenestene er tilgjengelige både for hverandre og for de unge.

Organisering og finansiering

Nedenfor følger en beskrivelse av ansatte tilknyttet Dampen, inkludert rolle og ansettelsessted.

- To ansatte i Nav jobber fulltid på Dampen, hvorav en stedlig leder og en utviklingskoordinator. Nav mottar tilskudd fra Statsforvalteren til å dekke disse stillingene.

- To ungdomsveiledere i Nav har faste ukentlige vakter på møteplassen. Anslagsvis 7 timer i uken, men dette kan variere. Veilederne har ordinære brukerporteføljer i Nav (ca. 50 ungdommer).
- Fem ungdomsveiledere i Nav har rullerende vakter på Dampen. Anslagsvis 2-4 timer i uken, men dette kan variere. Veilederne har ordinære brukerporteføljer i Nav (ca. 50 ungdommer).
- En resepsjonist som jobber 50 prosent
- Tre eksterne jobbveiledere fra arbeids- og inkluderingsbedriften «Jobbklar». Jobbveilederne jobber fulltid ved Dampen. Nav kjøper inn tjenesten.
- Tre lærere ansatte ved en videregående skole i fylket, har undervisning på Dampen. Lærerne har ikke fast tilholdssted ved Dampen, men kommer inn for å gjennomføre undervisningen.

Ved dette Nav-kontoret skilles det ikke på kommunalt og statlige ansatte, hva gjelder arbeidsoppgaver/-områder. Ressursene fra Nav-kontoret er derfor både statlige og kommunale.

I tillegg er det etablert tett samarbeid med Oppfølgingstjenesten, som er fire ansatte. Disse holder til i lokalene til Dampen.

Den daglige driften ivaretas av Nav, med støtte fra fylkeskommunen. Både fylkeskommunen og Nav bidrar med ansattressurser inn i tilbudet, og utgifter til leie av lokale deles 50/50 mellom Nav og Fylkeskommunen. Fylkeskommunen dekker kostnader knyttet til undervisning, og dekker utgift til privatisteksamen for de som ønsker å ta det. Privatistene låner bøker på biblioteket til skolen, og Dampen har noen utlåns-PCer som er forbeholdt de som trenger det til eksamen.

Nav mottar tilskudd fra Statsforvalteren til to 100 prosent stillinger. Størrelsen på tilskuddet har endret seg noe gjennom årene. Tilskuddet løper til 2026.

2.2 Individbasert oppfølging

2.2.1 Ung Arena+ Tønsberg

Ung Arena er et gratis lavterskeltilbud for ungdom som strever med psykososiale utfordringer. Tilbudet har sitt utspring i Oslo, men er nå etablert flere steder i landet. Ung Arena tilbyr individuelle samtaler, gruppesamtaler og ulike aktiviteter, med mål om å gi støtte og veiledning knyttet til psykisk helse, rus og andre utfordringer unge kan møte i hverdagen.

I den originale modellen består tilbudet av rene kommunale tjenester. I Tønsberg har de utviklet en utvidet versjon av modellen, kalt Ung Arena+, hvor samarbeidet med spesialisthelsetjenesten er tettere integrert. Tilbudet er et samarbeid mellom Tønsberg kommune og Sykehuset i Vestfold (SiV HF), og retter seg mot unge i alderen 13 til 25 år. Målet er å etablere én felles inngang til hjelp og støtte, slik at det blir enklere for ungdom å få tilgang til relevante tjenester. Ung Arena+ skal fungere som en trygg møteplass, hvor ungdom kan møte fagpersoner på tvers av tjenester.

Bakgrunnen for etableringen i Tønsberg var todelt. For det første så man et tydelig behov for en mer helhetlig og ungdomsvennlig tjeneste, da det eksisterende tilbudet var fragmentert og vanskelig for unge å finne frem i. For det andre opplevde mange unge å få avslag fra spesialisthelsetjenesten, til tross for at de hadde hjelpebehov. Med Ung Arena+ ønsket kommunen og helseforetaket å møte disse utfordringene ved å tilby et samordnet lavterskeltilbud på lavest mulig nivå, slik at flere unge får tidlig og riktig hjelp.

Innhold i tilbudet

Ung Arena+ holder til i egne tilpassede lokaler sentralt i Tønsberg, med åpningstid alle hverdager fra kl. 12.30 til 18.00 (fredager til kl. 16.00). Både utformingen av tjenestetilbudet og innredningen av lokalene er utviklet i tett samarbeid med ungdommene selv, for å sikre at stedet oppleves trygt, relevant og ungdomsvennlig.

Lokalene består av et velkomstområde, flere samtalerom, Helsestasjon for ungdom og møterom for ansatte. I velkomstområdet er alltid velkomstverten til stede, som tar imot ungdommene, svarer på spørsmål og hjelper dem videre til riktig person eller tjeneste.

Ung Arena+ er ikke et sosialt værested for unge, men et sted som tilbyr integrerte tjenester rettet mot ungdom med behov for støtte, veiledning og oppfølging. Vegg i vegg ligger Kafe No8, en ungdomsdrevet kafe som har åpent hver dag mellom 15.00-18.00, der ungdommene kan være sosiale og få kaffe og enkel mat gratis.

Tjenestetilbudet er delt inn i to hovedområder:

1. Velkomstområdet med lavterskel samtaletilbud uten timeavtale (drop-in). Her kan ungdom få samtaler med ansatte fra de ulike tjenestene som er til stede den dagen.
2. For ungdom som har behov for mer målrettet og strukturert oppfølging, tilbys det avtalebaserte samtaler med fagpersoner fra de ulike tjenestene. Oppfølgingen kan foregå over en begrenset periode, avhengig av individuelle behov. Samtidig er det viktig å understreke at Ung Arena+ ikke skal gi langvarig oppfølging. Dersom ungdommen har behov for varig bistand, skal vedkommende henvises videre til relevante tjenester i kommunen eller spesialisthelsetjenesten.

Praksisen ved Ung Arena+ er at ungdom kan oppsøke lavterskelsamtaler anonymt, uten at samtalen journalføres. At de som ønsker det kan være anonyme har vært svært viktig for de unge. Anonymitet gjelder kun så lenge samtalen ikke vurderes som helsehjelp, men som en uformell samtale, støtte eller veiledning. De fleste som jobber i velkomstområdet, har derfor sosialfaglig bakgrunn. Dersom samtalen eller oppfølgingen derimot anses som helsehjelp, skal ungdommen informeres om at det vil bli ført journal, i tråd med gjeldende lover og faglige retningslinjer.

I tillegg til individuelle samtaler tilbyr Ung Arena+ gruppetilbud, for eksempel sorggruppe og selvhjelpsgrupper. Generelt opplever senteret at de når flest jenter, og har derfor forsøkt å tilpasse tilbudet for å nå flere gutter. Et eksempel er oppstart av podkast av, med og for gutter, der ungdommen selv deltar i produksjonen, som et tiltak for å nå ut til ulike målgrupper.

Oppfølging og samarbeid

Ungdom kan oppsøke senteret direkte gjennom drop-in, eller bli henvist fra andre kommunale tjenester. Ved oppstart gjennomføres en kartleggingssamtale for å avdekke behov og utfordringer. Her kan den unge velge å være anonym, og samtalen journalføres ikke. Dersom det er nødvendig å involvere andre instanser, som DPS, barnevern eller Nav, skjer dette alltid i dialog med den unge. Videre oppfølging kan bestå av individuelle samtaler eller trekantsamtaler, der flere tjenester deltar for å samordne hjelpen. Ikke alle tjenester deltar alltid direkte i samtaler med ungdommen, men de kan samarbeide internt for å drøfte saker. Ved behov bistår Ung Arena+ også med henvisning videre til andre tjenester som tar over oppfølgingen.

Hver dag før åpningstid møtes ansatte fra de ulike tjenestene som er til stede den dagen. Her diskuteres blant annet dagens program, nye ungdommer som var innom dagen før, og oppfølging av ungdom som allerede mottar tjenester.

I tillegg til det daglige samarbeidet finnes formelle fora, som det tverrfaglige samarbeidsforumet, der tjenesteledere koordinerer arbeidsoppgaver og tar beslutninger på overordnet nivå. Ungdomspanelet og ungdomsrådet i kommunen gir de unge en stemme i saker som er viktige for dem, for eksempel uttalelser om åpningstider, og at senteret følger opp deres innspill.

Organisering og finansiering

Ung Arena+ samler en bredt sammensatt tjenesteportefølje fra både kommunen og sykehus. På kommunal side deltar Nav Ung – herunder også en IPS-konsulent,[3] helsestasjonen for ungdom er integrert i Ung Arena+, Forebyggende barnevern, Ung i Tønsberg, Familiehuset, fysioterapi, psykisk helse og rus-team.

Fra sykehuset deltar Distriktspsykiatrisk senter (DPS), Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUP), Avdeling for rus og avhengighet (ARA), Fagteamet for tidlig intervensjon ved psykose (TIPS) og Regionalt senter for kjønnsinkongruens (RSKI).

Alle samarbeidspartnerne deltar etter faste turnuser med fysisk tilstedeværelse på Ung Arena+. Ung Arena+ er matriseorganisert, der personal- og fagansvar ligger i de respektive tjenestene. I tillegg er flere frivillige organisasjoner rettet mot ungdom tilknyttet senteret, blant annet Kirkens Bymisjon, Spiseforstyrrelsesforeningen, Ung Sorg, samt to erfaringskonsulenter. Virksomhetsleder for Ung i Tønsberg har det overordnede koordinerende ansvaret vertikalt og horisontalt.

Utviklingen av modellen har skjedd i tett samarbeid med ungdommen selv, og det ble etablert et ungdomspanel med 19 representanter fra start. For å sikre ungdommens stemme er det jevnlige møter med ungdomspanelet, samt en egen ungdomsredaksjon som bidrar til å gjøre informasjonsarbeidet mer relevant og tilgjengelig for unge.

Tidligere deltok også representanter fra Oppfølgingstjenesten (OT-rådgivere) i tilbudet ved Ung Arena+. Endringer har gjort at disse måtte trekke seg ut av fysisk tilstedeværelse, selv om samarbeidet fortsetter. Oppfølging knyttet til utdanning og arbeid ivaretas også av Nav Ung, Ung i Tønsberg, herunder Ung Los, som arbeider spesielt med skolefravær og oppfølging av ungdom utenfor opplæring. I tillegg har IPS-konsulenten fra Nav fokus på arbeid og utdanning, og bidrar med individuell oppfølging og veiledning inn mot arbeidslivet.

Ung Arena+ er utført på oppdrag fra Helsefelleskapet i Vestfold ved Strategisk samarbeidsutvalg (SSU) – og konkretisert i samarbeidsavtaler mellom SiV HF og Tønsberg kommune. Utviklingen startet i 2022 og senteret åpnet i 2024. Tilbudet er delvis prosjektfinansiert fram til mars 2026.

Selv om tilbudet per i dag er i pilotfasen, er det sterke signaler om at tilbudet vil bli videreført etter prosjektperioden, ettersom både kommunen og samarbeidsaktørene vurderer ordningen som viktig og bærekraftig også på sikt.

2.2.2 Ressursteam 15-24 Øvre-Eiker

Ressursteam 15–24 ble etablert i 2013 som et tiltak mot økende frafall og høyt fravær i skolen. Teamets hovedmål er å forebygge utenforskap, komme tidlig inn med hjelp og fungere som en bro mellom ulike tjenester.

[3] IPS er et tilbud i samarbeid mellom Nav og helsetjenesten, for personer med psykiske utfordringer eller rusproblemer og som vil ha hjelp til å komme i jobb eller bli i jobben. For mer informasjon, se https://www.nav.no/ips

Teamets målgruppe er ungdom og unge voksne mellom 15 og 24 år som er i fare for å droppe ut av skole og står uten aktivitet/jobb av ulike årsaker. Målet er at de unge skal oppleve å bli sett, tatt på alvor og møtt av en tjeneste som ikke gir seg. Ressursteam er et frivillig tilbud som ungdommen selv må ønske å få hjelp fra. Teamet tilbyr helhetlig støtte på alle områder i livet – skole, arbeid, venner, fritid, bolig, økonomi samt psykisk og fysisk helse. Sammen med ungdommen settes det individuelle mål, med fokus på tett og personlig oppfølging.

Innhold i tilbudet

Ressursteamet følger i dag opp cirka 50 ungdommer med behov for oppfølging og koordinerte tjenester. De fleste som er under 18 år, mottar ikke ytelser fra Nav, mens de eldre ungdommene kan ha statlige eller sosiale ytelser fra Nav. Kjennetegn ved ungdommene som får oppfølging, er at mange mottar flere tjenester involvert over tid og har behov for hjelp til koordinering. Ressursteamet fungerer som bindeledd og samarbeider med alle relevante instanser for å sikre helhetlig oppfølging og forebygging av utenforskap. Involverte instanser er blant annet skole, fastlege, DPS (BUP for ungdom under 18 år) og andre.

Ressursteamet tilbyr samtaler, råd og veiledning, med stor vekt på tett oppfølging og relasjonsbygging. Teamet kobler inn nødvendige tjenester ved behov og trekker seg ut når oppfølgingen ikke lenger er nødvendig.

Oppfølging og samarbeid

Tilbudet er ikke vedtaksbasert og krever ingen henvisning, slik at ungdom kan oppsøke tjenesten direkte. Mange av ungdommene som får oppfølging fra teamet kommer likevel via DPS eller BUP, for å sikre en god overgang etter avsluttet behandling.

For de yngste ungdommene, særlig i alderen 15–16 år, kobles ofte Ressursteamet inn siste semester på ungdomsskolen. Ressursteamet arbeider med å legge til rette for en smidig overgang til videregående opplæring og gir tidlig støtte for å forebygge frafall.

Oppfølgingen tilpasses hver enkelt ungdoms behov og ønsker, og teamet møter ungdommene på de arenaene hvor de befinner seg. Hver ungdom får tildelt en fast kontaktperson i ressursteamet, som har ansvar for oppfølgingen. Den ansatte kan for eksempel følge ungdommen til samtaler hos DPS, fastlege, Nav, eller på skolen.

Teamet har et tett samarbeid med andre tjenester rundt ungdommen og kan bistå med å koordinere innsatsen, men de er samtidig opptatt av ikke å overta ansvaret helt. Ungdommen må selv ha eierskap til eget liv og egne valg. Ressursteamet har et særlig fokus på gjennomføring av skolegang og arbeider aktivt for å fjerne hindringer som kan gjøre det vanskelig å fullføre, enten det gjelder psykiske utfordringer, forhold i hjemmet eller andre belastninger. Det er ungdommen selv som definerer hva de ønsker hjelp med. Teamet er fleksibelt og til stede der ungdommene har behov for det, og kan møte dem på deres egne arenaer – hjemme, på skolen, på en kafé, ute i naturen, på en gåtur eller til og med i bilen.

Organisering og finansiering

Ressursteam er finansiert som en del av kommunens tjenester rettet mot unge. Teamet var tidligere organisert under psykisk helse- og rustjenesten i Øvre-Eiker kommune, men er nå organisert under Nav. Mandatet er å forebygge ungt utenforskap knyttet til skole, arbeidsliv og samfunnsdeltakelse, samt å bidra til god psykisk helse. Ressursteam fungerer som en egen enhet og holder til i egne lokaler utenfor Nav-kontoret. Teamet består i dag av to ansatte og har et tett samarbeid med Ungdomsteamet i Nav.

Det gjennomføres møter i ressursteamet hver 14. dag, der de to ansatte deltar sammen med ungdomskontaktene, det pedagogisk-psykologiske oppfølgingsteamet og Navs

ungdomsteam. Annenhver uke deltar også en representant fra IPS, som er et Nav-tilbud for personer med psykiske utfordringer eller rusproblemer, og som ønsker hjelp til å komme i jobb eller bli i jobben. I disse møtene drøftes enkeltsaker anonymt.

I tillegg koordinerer Ressursteam det som kalles det utvidede ungdomsteamet. Dette teamet omfatter en rekke ungdomstjenester i kommunen, blant annet Barnevernet, Fraværsteamet, det pedagogisk-psykologiske oppfølgingsteamet, UngInvest i Buskerud, Ung Arena, Familiesenteret, Nav, ungdomskontaktene, kultur- og folkehelsetjenester, ulike aktivitetstilbud og ungdomsklubber. Teamet møtes én gang i måneden for å dele informasjon om aktuelle saker og gi en samlet oversikt over situasjonen blant ungdom i området.

2.2.3 Samarbeid Oppfølgingstjenesten og Nav, Romerike

Dette samarbeidet består av Oppfølgingstjenesten (OT) på Romerike og lokale samarbeidspartnere i kommunene: Nav og videregående skole. Oppfølgingstjenesten har inngått (formaliserte) samarbeidsavtaler med Nav-kontor i enkeltkommuner. Avtalene skal tydeliggjøre forventninger og roller, samt etablerer faste møtepunkter. Hensikten med avtalene er å forplikte partene (kommunen og Oppfølgingstjenesten) gjennom å bli bedre kjent og hjelpe hverandre til å identifisere og gi tilbud til unge i alderen 16-24 år som står utenfor utdanning og arbeid, eller er i ferd med å falle ut av videregående skole. Avtalene skal føre partene tettere sammen, slik at de klarer å utøve sine roller uten overlapp og uten å skyve ansvaret over på andre. I tillegg til avtalene er kontakter fra Oppfølgingstjenesten til stede på videregående skoler minst én gang i uka. Ved Jessheim videregående er Oppfølgingstjenesten og Nav-veileder fast til stede.

Det tette samarbeidet, særlig mellom Oppfølgingstjenesten og Nav, gjør det mulig å komme tidlig inn, dele informasjon og finne individuelle løsninger for hver enkelt elev, for eksempel skole på byggeplass.[4] Samarbeidet gir også muligheten for Oppfølgingstjenesten til å være tettere på flere tjenester i kommunene og delta i flere fora.

Innhold i tilbudet

Samarbeidet retter seg mot unge mellom 15 og 24 år som står utenfor eller er i ferd med å falle utenfor skole og arbeid. Aktørene har som mål å bidra til at flere fullfører videregående opplæring.

I samarbeidet på Jessheim videregående skole, har Oppfølgingstjenesten og Nav tett og hyppig kontakt med skoletjenesten for å tilby oppfølging til unge som har fravær, mangler motivasjon eller ønsker endringer i opplæringen. Arbeidet omfatter kartlegging, oppfølging og tilrettelegging av tiltak som er rettet mot den enkeltes behov. Aktørene deltar i ressursteam-møter hvor tjenestene gjennomgår situasjonen til elever med høyt fravær. Arbeidet består også av å være tilgjengelig for andre aktører og tjenester, både på skolen og i kommunen, for å kunne gi informasjon og bistand i saker om ungdom. OT-kontakten fungerer som en koordinator overfor eleven og andre tjenester.

I arbeidet med å identifisere unge i målgruppen som står på listene over de som ikke er i arbeid eller utdanning, har også Oppfølgingstjenesten kontakt med Nav for å sjekke om personer er registrert hos dem.

Utover samarbeidsavtalene, den fysiske lokaliseringen ved Jessheim videregående skole og hyppige møter, inneholder ikke samarbeidet andre organisatoriske eller innholdsmessige tilpasninger enn hva som kan regnes for å være definert av aktørenes

[4] Se omtale av skole på byggeplass her: https://www.veidekke.no/jobb-og-karriere/skole-pa-byggeplass/

offentlige mandat og ansvar. Et sentralt premiss for samarbeidet er at Oppfølgingstjenesten, kommunen og Nav-kontor ikke skal gi overlappende oppfølgingen av den enkelte ungdom, men sikre at riktig instans, tilbud eller tjeneste er koblet på til enhver tid. Målet er hele tiden at ungdommene har et aktivitetstilbud, og at det alltid er noen som «holder» i ungdommen. De konkrete enkeltsamarbeidene er fleksible og blir tilpasset den enkelte.

Oppfølging og samarbeid

Det foreligger ingen spesifikk arbeidsmetodikk overfor ungdommen. Oppfølgingen blir tilpasset individuelt og varierer i omfang og varighet, avhengig av den unges behov. Oppfølgingen kan omfatte kartlegging og støtte i møte med andre tjenester, hjem-/skolebesøk, felles møter, og gradvis innføring i aktiviteter eller jobb. Det legges stor vekt på å bygge relasjon og normalisere utenforskapet. Noen ganger er det Oppfølgingstjenesten som «leder» oppfølgingen, mens det i andre tilfeller vil være Nav. De som jobber med ungdommene, oppfatter ikke at det mangler tjenester eller tilbud for å kunne gi relevante aktiviteter.

For å unngå at regler for informasjonsdeling skal bli en barriere, har partene laget en avtale for å sikre gode samarbeidsrutiner. Godt samarbeid er ofte personavhengig, og avtalene er derfor også nyttig for nye personer som kommer inn i samarbeidet.

Den tette kontakten mellom Oppfølgingstjenesten og Nav på skolen, gjør også at Oppfølgingstjenesten får bedre tilgang til resten av tjenestene på Nav-kontoret. Nav-veileder på skolen er en døråpner for et bredere samarbeid.

Organisering og finansiering

Veiledningssenteret for Romerike (Akershus fylkeskommune) er initiativtaker til samarbeidet. Veiledningssenteret består av Oppfølgingstjenesten, karrieresenteret, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PP-tjenesten) og Voksenopplæringen. Veiledningssenteret har som mål å bidra til at flere elever og lærlinger fullfører og består videregående opplæring.

Oppfølgingstjenesten har to sentrale mandater som grunnlag for samarbeidet. Det første handler om at de skal identifisere alle ungdommer som ikke er i arbeid eller utdanning i kommunene og tilby oppfølging til disse. Oppfølgingstjenesten har via VIGO tilgang til informasjon om unge som ikke er registrert i videregående opplæring, og jobber oppsøkende. Det andre er at de skal være behjelpelige med å formidle tilbud om opplæring, arbeid eller kompetansefremmende tiltak, eventuelt en kombinasjon av disse, til målgruppen.[5] I tillegg jobber de med å hindre frafall fra videregående opplæring, blant annet gjennom å veilede elever, tilby dem fleksible eller individuelle opplæringsløp og aktivitetstilbud, og å koble på relevante sosiale eller helserelaterte tjenester. Individuelle opplæringsløp kan for eksempel være i regi av skole på byggeplass. OT-kontaktene formidler og bistår ungdommene inn mot blant annet Fontenehus, arbeidstreningsplasser, fastlege og kommunens familieteam.

Utgangspunktet for samarbeidet er Oppfølgingstjenestens ansvar for å ha oversikt over og kunne følge opp ungdommer under 24 år, og som ikke er i arbeid eller utdanning. Ungdomsgarantien i Nav innebærer at unge i Oppfølgingstjenestens målgruppe parallelt kan registrere seg hos Nav (Oppfølgingstjenesten følger opp fra 15 år, Nav fra 16 år). Målgruppen får altså tilbud fra begge tjenestene, og samarbeidet mellom Nav og

[5] Om oppfølgingstjenesten https://afk.no/tjenester/skole-og-opplaring/ppt-oppfolgingstjenesten/oppfolgingstjenesten/

Oppfølgingstjenesten skal bidra til at tjenestene blir kjent, deler informasjon og koordinerer innsatsen på en mer effektiv og tilpasset måte.

Oppfølgingstjenesten har inngått en formalisert avtale med Nav Ullensaker om samarbeidet om unge i målgruppen. Avtalene definerer partenes ansvar og angir møtepunkter. Samarbeidet består også av at kontakt/koordinator fra Oppfølgingstjenesten og Nav-veileder i VGS ved Nav-Ullensaker har arbeidsplass ved Jessheim videregående skole fire dager i uken i høstsemesteret og to dager i vårsemesteret. På vårparten er Nav-veileder på ungdomsskolene de resterende dagene for å informere om muligheter underveis på VGS og hva som kan ventes når de blir 18 år. Oppfølgingstjenesten er på VGS to dager i uken.

På skolen samarbeider aktørene om elevene sammen med rådgivere, elevtjenesten, ressursteam, helsesykepleiere og arbeidslivskoordinator (nytt) (alle ved skolen), samt har tett kontakt med sentral koordinator fra kommunen om forhold knyttet til bolig, miljøarbeidertjenester osv.

Aktørene samarbeider med en rekke andre tilbud og tjenester ved behov. Dette inkluderer miljøarbeidertjenesten, Fontenehus, Distriktspsykiatrisk senter (DPS), Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), kommunens familieteam, kriminalomsorgen, PP-tjenesten, voksenopplæring, utekontakt, karrieresenteret og barnevernet.

Helsetjenesten inngår ikke som en fast partner i samarbeidet. Ved behov for helsebistand som ikke kan kombineres med skole, overtar Nav ansvaret for kandidaten.

Samarbeidet er finansiert over ordinære bevilgninger, og tjenestene bidrar med ressurser i form av arbeidstid.

2.3 Treffpunkt for tjenester

2.3.1 Ungdomsutvalget i Larvik

Larvik kommune har over flere år hatt et fokus på å styrke tilbudene til unge, og satser systematisk på å forebygge utenforskap og frafall fra skole og arbeidsliv. Blant annet gjennom en større satsing kalt «Våre unge», der flere prosjekter og tiltak samles i en felles modell. Målet er å skape bedre samordning og helhet i innsatsen for ungdom mellom 15 og 25 år, slik at flere fullfører videregående opplæring og kommer ut i arbeid.

Ungdomsutvalget i Larvik er ett av flere møtepunkter for tjenester rettet mot unge i kommunen og arbeidet kan ses i sammenheng den helhetlige satsingen i kommunen - *Våre unge*. Gjennom Ungdomsutvalget møtes ulike tjenester jevnlig for å drøfte aktuelle saker, dele erfaringer og samordne innsatsen for ungdom som står i fare for å falle utenfor skole- og arbeidsliv. Her er det altså tjenestene som deltar, og ikke ungdommen selv. Ungdomsutvalget er med andre ord ikke et eget tjenestetilbud, men fungerer som et tverrfaglig nettverk og samlingspunkt på tvers av kommunale og statlige tjenester.

Utvalget ble opprettet på initiativ fra Nav for rundt ti år siden, som et svar på behovet for bedre samhandling mellom tjenester. Bakgrunnen var at Nav opplevde å ha en del saker med unge som de ikke klarte å løse alene, og så behovet for å hente inn informasjon og perspektiver fra andre tjenester i kommunen som også jobbet med ungdom. Som et resultat ble Ungdomsutvalget etablert som en felles møteplass på tvers av tjenester.

Innhold i tilbudet

Møtene i Ungdomsutvalget gjennomføres som fysiske samlinger i lokalene til Ung Arena i Larvik og varer i om lag 1,5 time. Hensikten med utvalget er å løfte frem og belyse saker som omhandler ungdom. Det innhentes derfor alltid samtykke fra den unge før saken tas

opp i utvalget, slik at vedkommende er informert og saken ikke trenger å behandles anonymt.

Saker meldes inn på forhånd. Koordinator i Nav har ansvar for å sende ut saksliste i forkant av møtet og leder også møtet. Før møtene undersøker alle deltakende tjenester om de har relevant informasjon om den aktuelle ungdommen. Dersom de har det, tas denne informasjonen med og legges frem i drøftingen. Dersom det ikke meldes inn noen saker, avlyses møtet.

Det er ikke nødvendigvis de samme tjenestene som deltar hver gang, og representantene kan variere, men det er likevel en viss kontinuitet i deltakelsen. Typisk behandles fire til fem saker per møte. Den enheten som har meldt inn en sak får anledning til å presentere den, mens de øvrige tjenestene bidrar med relevant informasjon, tips og råd. Dersom en tjeneste ønsker spesifikk informasjon fra en annen, bør dette meldes inn i forkant.

Møtene skal ha lav terskel for deltakelse og det skal være en flat struktur i drøftingene, der alle oppfordres til å komme med innspill. Det er også mulighet for å komme med andre faglige innspill i møtet, utover ren saksdrøfting, selv om det hovedtemaet for møtet.

Det er den tjenesten som meldte inn saken, som har ansvaret for å følge den opp videre. I noen tilfeller fører drøftingene til at flere tjenester avtaler å samarbeide om oppfølgingen av en ungdom, eller at saken tas opp på nytt i et senere møte dersom det er behov for ytterligere drøfting.

Organisering og finansiering

Utvalget møtes én gang i måneden, etter tidligere å ha hatt møter annenhver uke. Reduksjonen i antall møter skyldes at det har vært færre innmeldte saker. Nav har ansvar for å fasiliteter møtene, men «eier» ikke utvalget alene. Ungdomsutvalget fungerer som en felles arena der alle deltakende tjenester har et likeverdig ansvar for å bidra til bedre samhandling.

I Ungdomsutvalget deltar en bred sammensetning av tjenester som arbeider med ungdom i Larvik. Blant de faste deltakerne er Nav, inkludert en IPS-konsulent ung, Oppfølgingstjenesten, barneverntjenesten – herunder også ettervern, Larvikshjelpa (psykisk helse og avhengighet), Kriminalomsorgen, Tjenestekontoret i Larvik kommune,[6] elevtjenesten og helsesykepleier ved Thor Heyerdahl videregående skole, Friskliv Ung, Ung Arena, en representant fra Våre unge i Larvik, samt iFokus, som er tiltaksarrangør for arbeidsmarkedstiltaket varig tilrettelagt arbeid (VTA).

Ikke alle tjenestene deltar ved hvert møte, men alle står på listen over medlemmer og regnes som en del av utvalget.

Tidligere deltok også spesialisthelsetjenesten gjennom en representant fra barne- og ungdomspsykiatrien (BUP), samt politiet, men disse er ikke lenger faste medlemmer. Ungdomsutvalget uttrykker et ønske om å få særlig spesialisthelsetjenesten med igjen, og har invitert dem tilbake inn i samarbeidet.

Ungdomsutvalget finansieres som en del av ordinær drift i kommunen, der hver enkelt deltakende tjeneste bidrar med ressurser i form av tid og en eller flere faste

[6] Tjenestekontoret er kommunens kontaktpunkt for innbyggere og samarbeidspartnere som søker eller trenger informasjon om helse- og omsorgstjenester, og har overordnet ansvar for individuell plan og koordinatorer. Kontoret koordinerer også kommunale tjenester for pasienter som skrives ut fra spesialisthelsetjenesten.

kontaktpersoner. Det er dermed ikke et prosjekt med særskilt finansiering, men en integrert del av kommunens ordinære arbeid.

2.4 Likheter og forskjeller i tilbudene

Ser vi på hva som kjennetegner tilbudene, retter de åtte tilbudene seg mot ungdom og unge voksne, med hovedvekt på aldersgruppen 16–24 år. Aldersgrensene er imidlertid fleksible, og flere tilbud opererer med et visst slingringsmonn.

Rekrutteringen skjer på ulike måter. Ett av tilbudene fungerer primært som et drop-in-tilbud, men ungdom kan også bli formidlet videre fra skole, ungdomsklubber, Nav og andre tjenester. I flere av tilbudene kommer nær halvparten av deltakerne via Nav. Andre tilbud rekrutterer hovedtyngden av deltakerne gjennom Oppfølgingstjenesten, mens noen mottar mange henvisninger fra DPS. Tilbudene opererer med løpende «inntak», og ventelister er sjeldne. Kun ett tilbud har faste innsøkstidspunkter i løpet av året.

Fire av tiltakene tilbyr tilrettelagt opplæring i videregående fag, mens tre har større vekt på individuell oppfølging. Det siste tilbudet fungerer primært som et treffpunkt for tjenester, hvor fagpersoner kan utveksle informasjon og diskutere saker.

Flere av tilbudene har heller ingen fastsatt tidsbegrensning for deltakelse, og ungdom kan i prinsippet delta så lenge det er behov. Kun to tilbud har definert dette tydelig: Ett begrenser deltakelsen til maksimalt ett år, mens et annet er ment å være kortvarig, med overføring til annen oppfølging dersom behovet tilsier det.

Til sammen viser tilbudene et mangfold i innhold og struktur. Samtidig går flere fellestrekk igjen, noe som gir grunnlag for å identifisere hva som kjennetegner ungdomstilbudene på tvers.

Tabellen nedenfor oppsummerer noen av de viktigste kjennetegnene ved de åtte tilbudene når det gjelder organisering. Når det gjelder definisjonen av involverte sektorer, har vi tatt utgangspunkt i de som deltar fast i samarbeidet. Det betyr at et tilbud kan involvere andre sektorer enn de som er nevnt, men at dette er utenfor det faste samarbeidet i tilbudet.

Tabell 2-1 Oversikt over kjennetegn ved samarbeidene

	Type	Sektorer	Samlokaliserte tjenester?	Finansiering
Café Hanco	Kvalifiserende møteplass	Utdanning		Prosjektmidler og driftsmidler
Dampen	Kvalifiserende møteplass	Utdanning og Nav	Ja	Driftsmidler, noe tilskuddsmidler
Ungdomshuben	Kvalifiserende møteplass	Utdanning, Nav, helse	Ja	Driftsmidler
Jobbskolen	Kvalifiserende møteplass	Utdanning, Nav, helse	Ja	Driftsmidler, noe prosjektmidler
Ung Arena +	Individbasert oppfølging	Nav og helse	Ja	Hovedsakelig prosjektmidler
Ressursteam	Individbasert oppfølging	Nav og helse		Driftsmidler
Samarbeid Nav og Oppfølgingstjenesten	Individbasert oppfølging	Utdanning og Nav	Delvis	Driftsmidler
Ungdomsutvalget	Treffpunkt for tjenester	Utdanning, Nav, helse		Driftsmidler

Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende, men fungerer som et verktøy for å beskrive hovedtrekkene i hver modell, og hva som skiller dem fra hverandre. Selv om et tilbud for eksempel klassifiseres som en «kvalifiserende møteplass», betyr det ikke at oppfølgingen av den enkelte ungdom ikke tilpasses individuelt, eller at de ikke kan få støtte knyttet til blant annet psykisk helse. Det viser bare at kvalifisering og utdanning utgjør hovedfokus i tilbudet. På samme måte betyr det ikke at kvalifisering og utdanning utelukkes i et tilbud som defineres som individbasert oppfølging. Oppfølgingen kan omfatte støtte til studieteknikk, arbeidstrening, karriereveiledning eller andre tiltak som ivaretar den unges behov.

2.4.1 Kjennetegn kvalifiserende møteplasser

Vi har kategorisert fire av tilbudene i kategorien *kvalifiserende møteplass*. Disse kombinerer videregående opplæring med et sosialt fellesskap, eventuelt også støtte til livsmestring og psykisk helse. Tilbudene fremstår som faste modeller, med faste aktører og et lokale som huser ulike aktiviteter og som er åpent flere dager i uka. Målet er å gi ungdom mulighet til å fullføre eller vende tilbake til opplæring innenfor en trygg og helhetlig ramme.

Et sentralt kjennetegn ved disse tilbudene er tverrfaglighet, ofte i kombinasjon med samlokalisering. I praksis betyr dette at flere fagpersoner – som lærere, sosialarbeidere og helsepersonell – er samlet på ett sted, slik at ungdom kan få ulike typer hjelp uten å måtte oppsøke flere kontorer eller institusjoner. Tilbudene samarbeider også med tjenester utenfor huset når det er behov for det. To av de fire tilbudene har integrerte helsetjenester, noe som gjør det mulig å gi rask og målrettet støtte uten at ungdom må henvises videre.

Samarbeidet mellom fagpersonene preges av hyppig kontakt og løpende koordinering. De møtes jevnlig for å snakke om de unges progresjon, avklare ansvar og planlegge

oppfølging. Dette gjør at tilbudene i praksis fungerer som arenaer der de unge kan få både opplæring og sosial støtte på ett sted.

2.4.2 Kjennetegn individbasert oppfølging

Tre av tilbudene er plassert i kategorien *individbasert oppfølging*. Disse kjennetegnes ved at samarbeidet i stor grad handler om å koordinere tjenestene og tilpasse til den enkelte ungdoms behov. oppfølgingen har ikke faste innholdselementer. Oppfølgingen varierer både i omfang og varighet, og justeres ut fra hva den enkelte ungdom trenger. Hvilke tjenester som deltar i samarbeidet, avhenger av den unges behov. Det varierer hvor formalisert samarbeidet er, men det er etablert strukturer og noen faste møtepunkter – for eksempel jevnlige saksdrøftingsmøter hvor tjenestene oppdaterer hverandre og planlegger videre oppfølging.

To av tilbudene i denne kategorien er samlokaliserte eller delvis samlokaliserte, noe som kan bidra til tettere koordinering og enklere tilgang for ungdommene. I de øvrige tilbudene har ofte én tjeneste hovedansvar, koordinerer innsatsen, og trekker inn andre fagpersoner eller tjenester etter behov. Oppfølgingen fra flere tjenester kan være parallell, men tjenestene avtaler seg imellom hvem som har ansvaret til enhver tid, og om en tjeneste eventuelt skal trekke seg tilbake og operere mer i bakgrunnen. Samarbeidet mellom tjenestene baseres på samtykke fra ungdommene selv.

To av de individbaserte oppfølgingstilbudene vi har sett på, er arenafleksible. Det vil si at de kan møte ungdommene på de arenaene de selv foretrekker, enten det er på skolen, på kontoret eller hjemmebesøk. Det siste tilbudet er tilknyttet et fast lokale.

2.4.3 Kjennetegn treffpunkt for tjenester

Ett av tilbudene i vår undersøkelse er plassert i kategorien *treffpunkt for tjenester*. Dette tilbudet skiller seg fra de andre sju ved at det ikke fungerer som et direkte tjenestetilbud til ungdom. Det er likevel relevant å inkludere fordi det er et eksempel på et nettverk for informasjonsutveksling, et tverrfaglig forum og overordnet samarbeid mellom flere tjenester rettet mot ungdom.

Tilbudet kjennetegnes ved å være en fast møteplass med månedlige møter, hvor fagpersoner fra ulike kommunale og statlige tjenester møtes for å utveksle informasjon og koordinere innsatsen for ungdom. All informasjonsutveksling skjer med samtykke fra de unge.

Samarbeidet preges av bred deltakelse fra ulike fagområder og sektorer, som helse, skole, oppfølgingstjeneste, sosialtjenester og Nav. Møtene er løst organisert, og ikke alle tjenester deltar hver gang. Strukturen er flat, der alle oppfordres til å bidra med informasjon, råd og innspill. Typisk behandles noen få saker per møte, og den tjenesten som har meldt inn saken, har ansvaret for videre oppfølging.

Formålet er informasjonsutveksling, koordinering, avklaring av ansvar og planlegging av oppfølging. Treffpunktet kan føre til at flere tjenester samarbeider om videre tiltak og gjør det mulig å samordne innsatsen for ungdom som står i fare for utenforskap. Samtidig gir det fagpersonene en arena for å dele kunnskap og erfaringer på tvers av sektorer.

3 Tjenestenes erfaringer fra tverrsektorielt samarbeid

I kapittel to beskrev vi samarbeidsmodellenes organisering og innhold. I dette kapitlet viser vi tjenestenes erfaringer fra samarbeidsmodellene. Vi har strukturert innholdet etter noen hovedtemaer. Vi belyser først erfaringer fra de samarbeid som går ut på individbasert oppfølging. Deretter beskriver vi enkelte temaer som går på tvers av de ulike samarbeidsmodellene – informasjonsdeling og samarbeid med helsetjenester og fastlege. I de siste delene av kapitlet omtaler vi erfaringer fra kvalifiserende møteplasser og samlokaliserte tjenester. Vi beskriver hvordan de ulike innholdselementene fungerer, og hvilke erfaringer de ansatte har.

Datagrunnlaget for dette kapitlet er intervjuer med ansatte i tjenestene, som deltar i samarbeidet, og ledere for de samme tjenestene.

3.1 Erfaringer fra individbaserte samarbeid

Informantene erfarer at individbaserte samarbeidsstrukturer kan gi gode rammer for fleksibel og behovstilpasset oppfølging av unge med sammensatte utfordringer. Samarbeidet kan bidra til å bryte ned barrierer mellom tjenestene, åpne for drøfting av saker med flere fagpersoner og miljøer, sikre at ulike perspektiver løftes frem og styrke informasjonsflyten. En tjenesteleder sier:

> *Vi har noen sårbare ungdommer som trenger at vi samarbeider, men så får vi det ikke til på grunn av personvern. [Navn på tilbud] er jo laget for å få opplysninger og snakke om dem i fellesskap.*

Flere understreker betydningen av at samarbeidet er systematisk, og har faste strukturer. Alle de individbaserte tilbudene vi har sett på har etablert faste møtepunkter, eller er samlokaliserte. Det er noe ulikt hvor hyppig tjenestene møtes i tilbudene som ikke er samlokaliserte. Noen hver 14. dag, andre hver måned. Faste møtepunkter er viktig for at tjenestene skal bli kjent med hverandre, og at de er oppdatert på informasjon. En representant fra kommunal helsetjeneste beskriver samarbeid som nyttig, men fremhever også behovet for hyppige og faste møtepunkter:

> *[Samarbeidet] er viktig fordi vi får belyst saker fra flere sider. Uten [navn på tilbudet] går vi kanskje glipp av informasjon som vi ikke visste vi trengte. Og det å møte hverandre – det ligger et større potensial der. Det må være et hyppig møtepunkt for at vi klarer å dra nytte av det.*

Erfaringen fra tilbudene viser at samarbeidet gjør at tjenestene kan drøfte saker sammen, og få perspektiver og innspill fra ulike fagpersoner. Dette gir både faglig påfyll, og gir andre innspill enn det man får bare internt i én tjeneste. Noen trekker også fram at samarbeid skaper en større bevissthet om egne roller og oppgaver, og hva egen tjeneste skal bidra med. Flere ansatte i tjenestene forteller at de ved å samarbeide så kan tjenestene spille på hverandre. Hvis en tjeneste har fått en fot innenfor hos en ungdom, så kan denne relasjonen brukes til å koble på andre tjenester. Andre ganger er formålet med samarbeid mellom tjenester å sikre at tjenestene ikke gjør dobbeltarbeid og avklare ansvarsdeling. En Nav-veileder utdyper:

> *Målet med det systematiske samarbeidet er nettopp for å avklare når vi skal slippe hånda – vi må vite at de unge blir ivaretatt. (…) Vi er opptatt av å finne gode overganger.*

Jeg vil også slå et slag for teammodellen. Vi har rutiner for å jobbe på tvers av helse og oppvekst, men vi forskyver ofte ansvaret mellom oss. Team, rutiner for hvordan teamet skal fungere. Og at ikke alle er med til enhver tid. At vi kan gå ut og inn etter hvert som det er behov for oss.

Hver enkelt tjeneste ofte ikke har god nok kjennskap til ungdommen, og samarbeid kan gi utfyllende og viktig informasjon. En ansatt i kommunal helsetjeneste sier:

Utfordringen er når [Nav] ikke har nok informasjon om ungdommen og så foreslår feil tiltak – kanskje fordi det har vært bytte av veileder eller fordi ungdommen ikke har klart å formidle riktig informasjon. (…) da er vi nyttige.

3.2 Informasjonsdeling og samtykke

Alle tilbudene vi har studert handler om å gi godt koordinerte og helhetlige tjenester til de unge, gjennom ulike former for samarbeid. Det forutsetter at de kan dele opplysninger på tvers av tjenester og sektorer. Alle tilbudene utveksler informasjon basert på samtykke fra den det gjelder. Tilbudene har enten etablert faste rutiner for innhenting av muntlig samtykke og journalføring av dette, eller de har utviklet egne samtykkeskjemaer som tydelig beskriver hvilke tjenester som kan dele opplysninger, hvilke opplysninger som deles, og formålet med delingen. Tjenestene gir i tillegg muntlig informasjon om hva samtykket innebærer.

Inntrykket vårt fra intervjuene er at dette fungerer bra. Det er få som nevner at taushetsplikt og personvern er til hinder for samarbeidet på tvers av sektorer. De ansatte erfarer at ungdommene selv ønsker at tjenestene skal samarbeide, og koordinere innsatsen seg imellom. Ved å bruke samtykke som omfatter alle de involverte tjenestene, kan tjenestene også koordinere og dele viktige opplysninger uten at ungdommen selv er til stede.

Vi har ikke vurdert innholdet i samtykkeskjemaene som benyttes, og om praksisen er i tråd med gjeldende regelverk. Enkelte av informantene fortalte at de har fått juridisk vurdering av bruk av samtykke. Andre viste til at de har brukt skriftlig veiledningsmateriell fra Helsedirektoratet og statsforvaltere, om hvordan tjenestene kan samhandle i enkeltsaker og hvordan tjenestene kan bruke samtykke.

Flere understreket at det er viktig for de ansatte å føle seg trygge på at de «har lov» til å utveksle informasjon mellom tjenestene. Det har vært uklart for tjenestene tidligere hva de har hatt lov til å dele, og det har vært tungvint å innhente samtykke for hver enkelt tjeneste. En del har også følt seg usikre på om de gjør det på riktig måte. Taushetsplikt har vært til hinder for samarbeid tidligere, ifølge flere av de vi snakket med. Én tjenesteleder fra en kommunal helsetjeneste sa:

Samtykkeskjemaet er helt avgjørende. Flere av aktørene så det som et hinder. Vi fikk det på plass. Vi må ha alle med i det. Har avklart med jurister at det sikrer alle parter på en god måte. Det var noe motstand i starten for å snakke sammen, men da samtykkerutinen var i orden så senket alle aktørene skuldrene med en gang. Det gjorde noe med tryggheten. Mange kan være redde for å gjøre feil i jobben sin. Jeg tror ikke folk er vrange og firkantet, fagpersoner i bransjen er bare redde for å ha gjort en feil.

I intervjuene med de unge selv spurte vi hva de syntes om at tjenestene delte informasjon fra samtaler og oppfølging, seg imellom. De uttalte seg ikke eksplisitt om samtykkeskjemaet. Noen av dem sa imidlertid at det er fint at tjenestene snakker sammen, fordi de selv slipper å gjenfortelle det samme flere ganger. De syntes også det er nyttig at tjenestene kan «ordne ting», uten at de selv trengte å være til stede. Dette

utdyper vi i kapittel 6, hvor vi belyser de unges egne erfaringer. Tjenestene selv uttrykker at det er viktig å formidle til ungdommene hvorfor de samarbeider:

> *Vi må trygge ungdommen i at det er bra at vi samarbeider. Og ikke snakke stygt om andre tjenester. Samtykket er løpende. Jeg gir alltid beskjed til ungdommen hvis vi tar kontakt med de andre tjenestene. Vi snakker ikke over hodet til ungdommen.*
>
> *Det er viktig at ungdommen vet at vi samarbeider med andre. Vi kan oppleve at ungdommer bruker alle tjenester rundt seg. Da er det viktig at vi tar et møte med Nav og høre. Da ser vi at vi får løst en del problemer. Det kan løse en del ting med økonomi. De kan prøve å bruke oss for å få mer penger. De tror at vi kan hjelpe de med penger fra Nav. Da må vi ta kontakt med Nav for å høre hva som er saken.*

Selv om tjenestene har god erfaring med å bruke felles samtykkeskjemaer, finnes det likevel eksempler på manglende kommunikasjon mellom dem. Enkelte lærere etterspør for eksempel mer informasjon om ungdommenes situasjon når de starter i undervisningen. På tilsvarende måte påpekte Oppfølgingstjenestens rådgivere i et av tilbudene vi har undersøkt at de ikke mottok informasjon om ungdom som eventuelt hadde falt fra tilbudet. Vårt inntrykk er imidlertid at dette ikke skyldes formelle hindringer for informasjonsdeling, men snarere kultur og rutiner for samarbeid og kommunikasjon på tvers av tjenester. For eksempel ønsket Oppfølgingstjenestens rådgiver at det fantes en mer automatisk ordning for å få slik informasjon.

3.3 Samarbeid med helsetjenesten og integrerte helsetilbud

Fire av de åtte tilbudene vi har undersøkt, har integrerte helsetilbud. To av disse er kvalifiserende møteplasser, mens de to andre tilhører kategorien individbasert oppfølging. Helsetilbudene er organisert forskjellig i hvert av tilbudene. Ved én kvalifiserende møteplass har den kommunale psykiske helsetjenesten fast tilstedeværelse, mens et annet tilbud i samme kategori har en psykiatrisk sykepleier i 100 prosent stilling som følger opp ungdommene parallelt med at de deltar i undervisning eller andre aktiviteter.

Når det gjelder de to individbaserte tilbudene, er det ene et samarbeid mellom kommune og spesialisthelsetjenesten, hvor helsepersonell er fast tilgjengelig for samtaler og oppfølging av ungdommene. I det andre tilbudet er psykisk helse og livsmestring et integrert fokus i selve oppfølgingen. Teamet som jobber med oppfølgingen av de unge har kompetanse på området, og tilbudet har tidligere vært organisert under kommunens helsetjenester.

Til tross for ulik organisering består helsetilbudet i alle fire tilbudene hovedsakelig av støttesamtaler, samtaleterapi og kartlegging. Den helsefaglige oppfølgingen omfatter i de fleste tilfeller ikke behandling eller diagnostisering, selv om noen ungdommer som får hjelp fra psykologene i kommunehelsetjenesten kan ha løp som ligner behandling, slik vi forstår det.

Ofte handler samtalene med ungdommene om å kartlegge psykiske helseplager og å bistå med å få en bedre hverdag og å mestre helseproblemene. De helsefaglig ansatte forteller at de ofte jobber med grunnleggende ting som søvn, kosthold og det å få på plass sosiale aktiviteter. De følger opp på ulike måter. I de tilbudene som også fungerer som sosiale møteplasser for ungdommene, innebærer oppfølgingen blant annet å være til stede i hverdagen, spise lunsj sammen med deltakerne og snakke om både stort og

smått. De helsefaglig ansatte forklarer at mange unge opplever å ha psykiske helseplager, men at årsaken kan være andre ting enn at de har en psykisk diagnose. Mange av ungdommene har lite sosialt nettverk, og har lite struktur og innhold i hverdagen. Økonomiske bekymringer eller vanskelige relasjoner kan også gi bekymring. De ansatte jobber sammen med ungdommene, med mål om å få en bedre hverdag. Et par av de helsefaglig ansatte forteller:

> *Deprimert og angst – det kan handle om fravær av positive ting, tilhørighet og det sosiale. Kanskje penger. Kanskje ikke behandling som er det viktigste. Få i gang motoren i eget liv. Møte litt lett mellommenneskelig energi. Vi har rom til å følge opp mer kreativt enn for eksempel DPS har. Kjøre tur, gå på kafé.*

> *Mye av det vi jobber med her er basic ting. Her er det ofte at de går glipp av alt fordi de sover hele dagen. Vi snakker om grunnleggende behov og hvordan det henger sammen med lavt psykisk forsvar.*

Noen ungdommer får også oppfølging knyttet til diagnoser de allerede har, og får samtalestøtte for å bedre mestre utfordringene i hverdagen. Erfaringene fra ett av de individbaserte tilbudene viser imidlertid at mange av ungdommene de møter har psykiske plager, men har ikke en avklart diagnose. Noen ungdommer kan også ha vanskelig for å sette ord på, og forstå, psykiske helseplager de opplever. Gjennom samtaler og kartlegging kan de ansatte bidra til å avdekke psykiske helseutfordringer og behov for videre utredning. Dette kan igjen gi ungdommene en bedre forståelse for egne utfordringer, gi dem et språk for å beskrive helseplager de opplever, og legge grunnlag for at de kan få riktig hjelp Dette beskriver vi nærmere i avsnitt 3.4.

De ansattes erfaringer

De helsefaglig ansatte i tilbudene erfarer at mange av de unge har god nytte i å «rydde» i problemer i hverdagen. Når søvn, kosthold, sosial aktivitet og relasjoner ikke fungerer, kan det føre til bekymringer og at den psykiske motstandskraften kan svekkes, ifølge informantene. De erfarer at en del av ungdommene som har angst- og depresjonssymptomer får mindre symptomtrykk etter å ha fått mer struktur i hverdagen. Ofte er det ikke behov for behandling for helseplagene likevel. Andre har behov for behandling, og er også bedre rustet til å dra nytte av behandlingen når de har fått det grunnleggende på plass. Én forteller:

> *Hvis vi klarer å ordne kaoset på bakken, trenger de kanskje ikke behandling. Eller de blir behandlingsklare. Vi rydder mye her på symptomtrykket. Ikke alle med symptomer har behov for behandling.*

En del av ungdommene som deltar på de kvalifiserende møteplassene, har tidligere vært i behandling, for eksempel i BUP eller DPS. En ikke uvanlig situasjon, ifølge de ansatte, er at ungdommen har startet i utrednings- eller behandlingsløp, men ikke fullført. En del har også søkt om behandling, men fått avslag. Ifølge våre informanter, har dette flere årsaker. For det første oppfatter helsetjenesten ofte at ungdommen ikke er *motivert* for behandling eller ikke klarer å *nyttiggjøre seg* behandling. Dette kan henge sammen med punktet vi var inne på over: Unge som har sammensatte utfordringer, kan mangle det behandlerne kaller «kognitiv kapasitet» til å ha nytte av behandlingen. Sammensatte utfordringer kan også gjøre at det er vanskelig å møte til behandlingen. Videre kan ungdommene, som nevnt, ha vansker med å sette ord på hva som plager dem.

For det andre påpeker noen av informantene fra helsesiden at psykisk helsetjeneste ofte har et voksenperspektiv. Når en ungdom for eksempel får avslag på behandling hos DPS, er det gjerne fordi helseplagene ikke passer inn i «boksene» som DPS behandler ut fra. DPS behandler for eksempel moderate til alvorlige psykiske helsetilstander. Mange unge har diffuse symptomer og ikke en tydelig diagnose, eller tilstanden vurderes

ikke som alvorlig nok. Det vanlige da er at de får avslag på behandling. Etterpå er det ikke automatikk i at en annen tjeneste følger opp helseplagene. Sitatene under illustrerer:

> *DPS behandler moderat til alvorlig psykiske tilstander. Tradisjonelt har de unge vært behandlet som voksenpasienter. Vi skal vurdere om det foreligger en moderat til alvorlig lidelse. Hvis nei – da er det ut. Det vanligste er at de blir avklart, så ut og ikke noe mer.*
>
> *Vi snakker om – vi ser at de unge ikke er helt klare for DPS, klarer ikke helt å følge det opp. Trenger de elementære tingene. De får ofte avslag på DPS også. Har ikke oppmøtekompetanse. Vanskelig å prate om det.*
>
> *De får beskjed om at de ikke er motivert, men det handler om modenhet.*

Nettopp denne problematikken var bakgrunnen for etableringen av ett av tilbudene vi har undersøkt. Både kommunen og DPS erfarte at mange unge ble henvist til spesialisthelsetjenesten, men fikk avslag fordi de ikke passet inn i behandlingskriteriene. Det innebar at ungdommer som ønsket hjelp, sto uten et egnet tilbud. I samarbeid utviklet de derfor et lavterskeltilbud med mål om å gi støtte og oppfølging til unge som har behov for hjelp, men som ikke kvalifiserer for behandling i DPS.

Et slikt lavterskelfokus kommer også til uttrykk ved flere av tilbudene. To av tilbudene innebærer at helsetjenesten gir oppfølging uten vedtak. Et eksempel er én av de kvalifiserende møteplassene, hvor kommunal psykisk helsetjeneste gir helsehjelp og behandling. Normalt sett gis tjenesten etter vedtak, men ved møteplassen kan ungdommene få samtaler uten vedtak. De ansatte erfarer at det er viktig. For det første er det enkelt og lavterskel å få en første samtale. Det er ikke behov for å søke og begrunne hvorfor man trenger tjenesten. Noen kan også bli opphengt i vedtaket og hva de har rett på. Vedtaket kan også være begrenset i tid, noe som kan virke stressende for de unge. Behandlerne forteller:

> *Med oppfølging på vedtak, da må man søke tjenesten. Mye mer flytende hvis de kommer inn her … Her må de ikke bevise at de skal få lov til å være her. Vi tar vurdering sammen med bruker om hvor lenge. Hvis man skal ha et vedtak, da blir det mer "hva har jeg rett på". Her er det greit, kan tilpasse til hvordan det går. Kan også ta en pause. Ikke like skummelt å slippe oss.*
>
> *Det er også noe annet å komme hit enn å sitte på venterommet. Mindre skummelt.*
>
> *Noen har snakket med fastlegen da for et halvt år siden, så skjer det kanskje ikke noe.*

Erfaringene viser dermed at både innretningen av helsehjelpen og rammene rundt den har betydning for hvordan ungdommene bruker tjenestene. Dette gjelder ikke bare enkeltmøter, men også hvordan tilbudene er organisert. Ett av de individbaserte tilbudene vi undersøkte var tidligere organisert under kommunens psykisk helse- og rustjeneste, men er nå lagt til Nav. Selv om mandatet i hovedsak er det samme, beskriver de ansatte at samarbeidet med Nav er blitt bredere. Dette oppleves som positivt: Tilbudet forstås ikke lenger bare som et helsetiltak, men som et tilbud som i større grad også kan bidra med oppfølging knyttet til arbeid, aktivitet og andre praktiske utfordringer i hverdagen.

3.4 Samarbeid med fastleger

Flere av de ansatte vi har intervjuet, forteller at mange av ungdommene sjelden er i kontakt med fastlegen sin. Det kan være ulike årsaker til dette. Én grunn kan være

poenget som vi var inne på over, at mange av de unge har vanskelig for å sette ord på hva de sliter med i møte med tjenestene. Dette kan også gjelde overfor fastlegen. Fastlegene har som regel kort tid til hver enkelt pasient, og liten tid til samtaler. Dersom ungdommen ikke klarer å forklare hva han eller hun trenger hjelp til, er det ikke så rart at fastlegen ikke kan gi relevant hjelp – som igjen kan føre til at ungdommen lar være å bruke fastlegen. En annen grunn kan være at ungdommen ikke selv vet hva fastlegen kan bidra med, og derfor ikke ser behov for å bruke fastlegen.

Tjenestene samarbeider med fastleger ved behov. I de tilbudene hvor ungdommene har en fast kontaktperson som følger dem over tid, hender det også at personen blir med til fastlegen. Formålet er ofte å være en støtteperson for ungdommen, og å hjelpe med å få frem hva fastlegen kan hjelpe med. De ansatte sier også at de bistår med å etablere en relasjon til fastlegen.

Fra intervjuene fikk vi noen eksempler på når det er viktig å samarbeide med fastlegen. Et punkt som flere trakk frem, er det å involvere fastlegen ved overganger – for eksempel ved oppstart eller avslutning av behandling eller en aktivitet. Overganger kan være sårbare. Dersom ungdommen for eksempel har vært til utredning eller er ferdig med behandling, er det viktig at noen følger opp etterpå. Når de er skrevet ut av behandling, skjer det ofte ikke noe etterpå.

Et par representanter for helsetilbudet i de samlokaliserte tilbudene sa at fastlegen er en viktig støtte når en person skal starte i behandling, eller gjøre endringer i behandlingen. Et konkret eksempel er deltakere med søvnproblemer, som medfører at de ikke har kognitiv kapasitet til å dra nytte av behandling. Erfaringen er at det er lettere om behandler selv forklarer problemet overfor fastlegen, enn at ungdommen gjør det:

> *Søvnproblematikk for eksempel. Fastlegene vil ikke gi dem noe. Hvis man blir med, da kan vi si at de må ha kognitiv kapasitet til å ta imot behandlingen – og da må de sove!*

Et annet typisk eksempel, ifølge behandlerne, er at en deltaker har fått en diagnose og medisiner tidlig i ungdomsårene. Etter hvert kan det komme nye medisiner eller det er behov for å endre doseringen. Dette har ikke ungdommene selv innsikt i, og fastlegen følger det kanskje ikke opp med mindre ungdommen selv tar kontakt. I slike tilfeller kan også en ansatt – miljøterapeut eller behandler – være med til fastlegen. Et par ansatte forteller:

> *Det hender vi drar til fastlegen med dem. Kanskje de har rusproblem. Mye angst. Du har kanskje tatt medisiner siden barneskolen, men det funker ikke. Kanskje du trenger en ny vurdering. Det kan være alt mulig. Vi er der det ikke funker hjemme. I et vanlig hjem ville du fått veiledning og hjelp.*
>
> *Vi blir også med til fastlege. Hører ofte ungdommene sier at det er første gang de blir tatt på alvor. Noen ganger har vi mye samarbeid. De (fastlegene) tør kanskje mer å prøve ting når vi er tett på.*

3.5 Erfaringer med samlokaliserte tjenester

Fire av tilbudene vi har studert er samlokaliserte tjenester. Med det mener vi at tjenester fra flere sektorer har fast kontortid på samme sted. Ved ett av tilbudene sitter tjenestene sammen et par dager i uka. Det varierer hvor stor del av arbeidstiden de ulike tjenestene er til stede, fra hver dag til et par dager i uka. Erfaringen er imidlertid at tjenestene som følger opp velger å møte ungdommene der også utenom de dagene de skal være ved tilbudet. I praksis er tjenestene ofte mer til stede enn det samarbeidsavtalen tilsier.

De ansatte – på tvers av de involverte tjenestene – har veldig positive erfaringer med å ha felles arbeidssted. Først og fremst er terskelen for at tjenestene snakker sammen, veldig lav. Flere sier at de føler seg som kolleger med de ansatte fra andre tjenester, når de har samme arbeidssted. Ett av tilbudene har jevnlig team-building mellom tjenestene. Formålet er å få en felles forståelse av hva tilbudet er, hvordan tjenestene sammen kan levere det ungdommene trenger, samt å evaluere organisering og oppgavedeling for å vurdere om noe bør endres.

Flere fremhever betydningen av å ha «håndplukkede ansatte» når tjenestene skal jobbe tett sammen. De ansatte bør være fleksible og like å jobbe på ulike måter. Én av lederne vi intervjuet, sier:

> *Det må være spesielt dedikert personell. Helt sentralt at det er noen som er faglig og menneskelig spesielt dedikert. Krever en kapasitet og omstillingsevne, smidighet å ha flere arbeidsplasser. Noen synes det er utrygt, vanskelig å trives i sånne arbeidsmiljø. Man er på [navn på tilbudet] bare innimellom, og mister tilgangen til kollegafellesskapet sitt, men får også et annet miljø her. Viktig å plukke dem med omhu. Men også viktig at de må kunne si fra hvis det er vanskelig.*

Ungdommene kan ha timeavtale med de ulike tjenestene, eller droppe inn for spørsmål dersom den ansatte er ledig. For ungdommene betyr det at de kan stille spørsmål til «Heidi fra Nav» som sitter nede i gangen, i stedet for å oppsøke et annet kontor eller få en avtale to uker senere.

De samlokaliserte tjenestene er plassert i egne lokaler, ikke på Nav-kontoret eller andre «typiske» offentlige bygg. Flere mener at det også er en fordel, at ikke møtene foregår på et kontor. I en del tilfeller kan også tjenestene møte ungdommene andre steder. Noen av informantene trakk også frem at åpningstidene til offentlige tjeneste som regel er tidlig på dagen, noe som ikke alltid passer så godt for ungdom:

> *Det at de er ute hos ungdommene er bra. Ikke sitte på kontor. Veldig mange av tjenestene sitter på kontor. Helsetjenesten, Oppfølgingstjenesten, sitter på kontor. Her er det et sted hvor ungdommen kan komme. De har et kjøkken hvor de kan servere ungdommen. De har en sofa. Men de kan også møtes ute. Oppsøkende virksomhet der ungdom befinner seg.*
>
> *Samle tjenester på ett sted. Og at det er brukervennlig for ungdommen. Når man lager en ungdomstjenester som er åpen fra 09-13.30 så er det ikke for ungdommen. Vi må gjøre det på ungdommen premisser. Høre på ungdommen, være på de steder de er. Høre hva de trenger*.

3.6 Erfaringer fra kvalifiserende møteplasser

I vårt materiale er det fire tilbud som er kvalifiserende møteplasser, med ulike innholdselementer og aktiviteter – i tillegg til opplæringstilbud. Tre av møteplassene har også samlokaliserte tjenester, altså at tjenester fra ulike sektorer har kontortid under samme tak. Møteplassene fungerer slik at deltakerne i stor grad kan velge hvilke aktiviteter og tjenester de vil benytte seg av. Her beskriver vi de ulike innholdselementene, og de ansattes erfaringer med disse.

3.6.1 Oppfølging, miljøarbeid og sosiale aktiviteter

Alle de fire møteplassene har dedikerte personer som følger opp deltakerne. Noen har stilling som miljøarbeider, andre steder ivaretas rollen av Nav-veiledere. Miljøarbeidet

handler om å være en trygg og tilstedeværende voksenperson, en samtalepartner og en som kan hjelpe med stort og smått.

En viktig del av miljøarbeidet, er å få ungdommene til å føle seg velkomne og å bidra til en trygg gruppe. De ansatte forteller at de er bevisste på å være gode rollemodeller. De bruker seg selv og egne erfaringer mye, i samtaler med de unge.

Flere forteller også at de jobber mye med å gjøre terskelen lav for å komme til møteplassen, og på å få de unge til å faktisk komme og bruke stedet. De forteller at de vektlegger at man kan prøve seg litt forsiktig, og se om det kan være noe. De kontakter også ungdommer som slutter å komme, på telefon eller SMS. Enkelte sier at de unge ofte har erfaring med å bli gitt opp eller skrevet ut. Det er viktig at de ikke får den samme følelsen igjen, men også viktig å ikke pushe for mye – det skal være valgfritt å komme. Et par av de ansatte sier:

> *Det at du er ønsket. Hvis de ikke møter så ringer vi – hvor er du. Det er veldig viktig. At vi viser genuin interesse for dem og alle deler av livet deres.*
>
> *De er kanskje vant til at de blir skrevet ut. Her er døra litt åpen. Sender kanskje en SMS hvis du ikke kommer, men vil ikke pushe. Du kan komme tilbake når du er klar.*
>
> *Vi må jobbe litt hele tiden for å holde de varme. Hvis de faller av litt, få huket inn igjen før det går for lang tid.*

Enkelte tilbyr også å hente ungdommene hjemme, eller bistå med å kjøre til legebesøk, jobb eller annet. De erfarer at det ofte er det som skal til for at ungdommen deltar, og noen av de ansatte kunne ønske at de i større grad kunne gjøre det. Flere viser til at en type los-ordning kan være et viktig supplement:

> *Vi driver vår egen los-virksomhet. Ser at det er det som skal til ofte. Når du har en god relasjon, så kan du få dem ut, så blir dagen god. Det skal mer til at de ikke kommer hvis vi henter dem. Når de først kommer, er det greit. Når du ligger i senga virker det umulig … Blir med den ene gangen, så er det lettere å komme neste gang.*

De som kommer jevnlig til møteplassen, får hyppige samtaler med de som jobber der. Dette er en forskjell fra møtet med enkelttjenester, der oppfølgingen kan være en gang i uka, og ofte sjeldnere. De jevnlige møtepunktene bidrar til at ungdommene blir fulgt opp på de målene de setter seg, og til at de kan komme inn i bedre rutiner. Et par av de ansatte sier:

> *Vi bruker tid med dem, mange timer hver dag. I Nav, der er det bare inn til et møte. Samme med barnevern. Folk skal sitte og mene mye om deg og ditt. Vi blir ekstra onkel og tante. Da åpner de seg på en annen måte. da kan de fortelle hva som er vanskelig.*
>
> *Vi snakker mye med ungdommen om daglige rutiner, søvn, kosthold og fysisk aktivitet. Det sosiale. Jo mer de daglige rutinene er ustabile, jo mer ustabilt blir livet. Vi hjelper de med å finne sine rutiner.*

Aktiviteter

Møteplassene har ulike aktiviteter som de unge kan være med på. Det kan være felles lunsj, turer og utflukter. Det er også felles kurs i gruppe noen ganger, som for eksempel Tankevirus-kurs som skal gjøre ungdommene bedre rustet til å takle psykiske helseplager. Ett av stedene er det også kurs som gir ungdommene et kompetansebevis, som baristakurs eller motorsagkurs.

Flere av de ansatte understreker betydningen av å ha aktiviteter som de unge selv ønsker seg. De prøver å finne ut av hva deltakerne er glade i å drive med, og ungdommene får påvirke hva som skal skje på møteplassen. De trekker også frem at de forsøker å legge inn aktiviteter som kan fungere som trekkplaster og som er lystbetonte. De er opptatt av å finne balansen mellom «nyttig innhold» og aktiviteter som ungdommene selv ønsker. Eksempler på aktiviteter som de unge selv har ønsket seg, er e-sport og forberedelse til teoriprøven.

> *Vi kan godt ha kurs for å mestre depresjon og angst, ta opp fag – men det er viktig med noe som bare er positivt – noe som er gøy og en gevinst.*

De ansatte lager ukeplanene litt etter litt, og ber om innspill fra ungdommene til hva som skal legges inn i planen. Når de ansatte involverer ungdommene i planleggingen, erfarer de at ungdommene også forplikter seg litt mer til å komme. Hvis de har bestemt en aktivitet en dag, er det viktig å komme. De ansatte kan altså bruke aktivitetene som trekkplaster. Hvis det er noen som ikke kommer, kan de også si at «vi vil gjerne at du kommer, slik at vi får gjort det vi har planlagt i dag.» På den måten får de unge en opplevelse av at det er viktig at de kommer. Både de ansatte og flere av de unge selv synes det er viktig.

Samlet sett gir aktivitetene og det å møte andre ungdommer og de ansatte, viktig sosial trening for de unge. De ansatte forteller at ungdommene ofte har vært uten så mye sosial kontakt, og at dette er viktig både for den psykiske helsen og for å føle tilhørighet. Gjennom sosial aktivitet og jevnlige møtepunkter, bygger de også relasjon til deltakerne. Én av miljøarbeiderne sier:

> *De er voksne på papiret. Bor for seg selv eller i et hjem uten mye oppfølging. Men de mangler noen skills. Når de snakker med oss, tar de frem den voksne siden. Men du ser i gruppedynamikken hvor de egentlig er, kommunikasjon, interesser og spøker.*

3.6.2 Integrert opplæringstilbud

Fire av tilbudene i vårt materiale er møteplasser med et integrert opplæringstilbud. Dette er alternative opplæringsarenaer, som skiller seg fra ordinær videregående skole. Det er lærere fra videregående skole som gir opplæringen alle stedene. De har alle stilling ved en lokal videregående skole, men bruke deler av arbeidstiden sin ved de kvalifiserende møteplassene.

Opplæringstilbudet er organisert i to ulike modeller:

Undervisning i fellesfagene rettet mot privatisteksamen

Ved tre av stedene består opplæringstilbudet av undervisning i alle fellesfagene. Faglærerne gir undervisning i 1,5-2 timer i uka (timetallet varierer mellom fagene). Undervisningen er først og fremst eksamensrettet.

Undervisningen er frivillig, og deltakerne kan starte opp fortløpende gjennom året. De kan selv velge om de vil melde seg opp til eksamen, eller om de bare vil følge undervisningen. Det varierer også hvilken eksamen deltakerne går opp til, i det enkelte fag. Det er ulike varianter av fellesfagene, blant annet for studiespesialisering og for yrkesfag. I matematikk er det også flere ulike varianter, blant annet en mer praktisk og en mer teoretisk variant, og matte for yrkesfaglige studieretninger.

Det varierer fra uke til uke hvor mange elever som kommer til undervisningen. Enkelte uker er det 3-4 elever, mens det andre uker kan være 10-12 stykker.

Lærerne tilrettelegger løpende undervisningen, basert på hvor mange som deltar i undervisningen og hvilke eksamener de skal ta. De forteller at de gjennomgår temaer som er felles, i plenum. Utover det er det lite tavleundervisning i timene. Lærerne forsøker å gi individuell eksamensveiledning til hver enkelt, ut fra hva de har behov for. De gir veiledning i hvilke deler av pensum som er særlig viktig, og hva det er forventet at elevene skal kunne svare på til eksamen. I timene jobber elevene ofte med eksamensoppgaver, og kan få hjelp. Lærerne gir stort sett ikke lekser eller hjemmeoppgaver. Dersom elevene ønsker det, kan de sende skriftlige arbeider til lærerne og få tilbakemelding, for eksempel i norskfaget.

Undervisning i to fag med standpunktkarakter

Ved det fjerde tilbudet gis det undervisning i to fag – naturfag og samfunnsfag. Elevene har to hele undervisningsdager i uka, mandag og tirsdag. Det er ikke obligatorisk å delta i undervisningen, men det er ikke noe annet aktivitetstilbud de to dagene. De fleste velger å være med på undervisningen.

Undervisningen følger vanlig læreplan i fagene, men elevene får flere undervisningstimer. Undervisningen er også lagt opp med en praktisk tilnærming. Med flere uketimer er det større mulighet for å ta noe av undervisningen ute av klasserommet, for eksempel ute i naturen eller på bedriftsbesøk. En annen grunn er at noen elever starter sent i semesteret, og da får de mer tid med undervisning enn de ellers ville fått.

Elevene kan få standpunktkarakter etter å ha deltatt i undervisningen et år, men velger selv om de ønsker å bli vurdert. Lærerne forteller at de tilrettelegger så godt de kan for at så mange som mulig skal få karakter. Dersom en elev bestemmer seg sent på året for å få standpunktvurdering, strekker lærerne seg slik at de får tid til alle de nødvendige vurderingene og innleveringene som inngår i karaktergrunnlaget.

Lærerne forteller også at de jobber med oppmøte, og følger opp de som ikke kommer til undervisningen. Dersom elevene skal få standpunktkarakter, så kan de ikke ha fravær over den gjeldende fraværsgrensen. Én lærer forteller:

> *Vi må ha vurderinger og fraværsregistrering. Vi har samme systemet som skolen. Hvis noen sliter i forhold til fravær, har vi en ekstra fagdag. Vi gjør mye for å få de gjennom. Jeg tror det gir dem mye å klare å stå de vurderingssituasjonene. Vi skal jobbe oss igjennom det, vurderingene, for det er så mye mestring i det. Det er jeg bestemt på.*

Lærernes erfaringer

Lærerne ved alle de fire kvalifiserende møteplassene erfarer at undervisning i små grupper fungerer bra for målgruppa. De forteller at rammene ved de kvalifiserende møteplassene gir mulighet til en helt annen individuell tilrettelegging enn i den vanlige skolesituasjonen. Dette er viktig av minst to grunner: For det første er deltakerne på ulikt sted faglig sett, og trenger faglig oppfølging knyttet til det de trenger å øve på. Også fleksibilitet til å gjennomføre undervisningen slik elevene lærer best, er viktig. For det andre har deltakerne ulike sosiale og helsemessige utfordringer. Det er viktig at undervisningen kan tilrettelegge også for det. Et par lærere forteller:

> *Hovedforskjellen er at du får mulighet til å jobbe mye tettere på hver enkelt. Antallet elever varierer, folk kommer og går litt. Men fleksibiliteten, at vi får vært tett på, og får snakket litt med hver enkelt hver gang – det får man ikke til med en klasse på tretti.*
>
> *De er individer som lærer på ulike måter. Jeg kan tilpasse undervisningen min til den enkelte. Vi kan ha andre rammer enn de ville hatt på en vanlig skole. Hvis*

noen sliter med teori, kan vi legge til rette for mer praktisk undervisning. Vi har mer spillerom.

Det er veldig forskjellig hva de trenger – noen har skrivesperre, andre synes det er vanskelig å snakke. Vi jobber ut fra hva den enkelte trenger. De er en gruppe som ikke har fått det til i skoleverket, og de har ganske reflekterte tanker om hva de trenger for å få det til. Noen har spesielle ting, eller så kan jeg hjelpe dem å avdekke det.

Det er altså viktig å møte elevene der de er, både faglig og sosialt. Undervisningen må ta utgangspunkt i målene til den enkelte elev. Ifølge lærerne er det også viktig å vekke en faglig interesse og engasjement hos deltakerne. Det gjør de blant annet ved å relatere teorien til dagligdagse temaer, som ungdommene er opptatt av. Lærerne forsøker også tilpasse til at elevene har ulike utgangspunkt:

Det er viktig å måle dem utfra seg selv. Det er fort gjort å tenke at «dette funker ikke.» Men det var en som jeg måtte ta en alvorsprat med. Jeg sa at «du har 25 prosent fravær.» Men han sa «jeg har aldri hatt så lite fravær.» Det er viktig huske på. Den lista er ikke samme for alle.

Noen av deltakerne trenger lang tid før de tør å ta ordet og delta aktivt i timene. Lærerne erfarer at det er viktig å respektere dette. Etter hvert som deltakerne blir trygge og ser at de kan være til stede i undervisningen med de utfordringene de har og på sine premisser, blir de ifølge lærerne tryggere.

Lærerne trekker også frem at tilhørighet er vesentlig for læring. Den ene modellen er et ettårig tilbud hvor den samme deltakergruppa følger de samme to fagene. Her er lærerne særlig opptatt av å skape et godt miljø, og en gruppe som kan støtte hverandre. Én forteller:

Her er det er ingen som har positiv erfaring med læring. Noen sliter med lærevansker og andre har angst for klasserommet. Oppsummert er det med tilhørigheten ... Med tilhørighet, det er da læringen skjer. Når du er trygg og god. Det å kunne gli inn i det sosiale og med de andre. Det er da det skjer noe.

Det er altså to ulike varianter av integrerte opplæringstilbud i vårt materiale. Modellen med eksamensrettet undervisning krever særlig mye fleksibilitet fra lærernes side. De må både tilpasse undervisningen til ulike varianter av fagene for ulike studieretninger, og de må tilpasse til hvor mange elever som faktisk møter den enkelte timen. Lærerne erfarer at det er en fast kjerne som kommer hver uke. Antallet deltakere kan imidlertid variere fra 3-4 til 10-12, fra uke til uke. Det kan også være at deltakerne som kommer én uke, ikke er de samme som var der uka før. Lærerne forteller at de har ulike rutiner for å holde oversikt. Blant annet fører de «logg» fra timene, hvor de noterer hvem som var i timen og hvilke temaer de gikk gjennom. På den måten kan de bidra til kontinuitet for ungdommer som kommer igjen, og samtidig tilpasse til de som er nye. Lærerne trekker frem at det kan være utfordrende når de ikke vet hvor mange og hvem som kommer til timene, og hvilke behov den enkelte har. Samtidig erfarer de at den veldig fleksible måten å drive undervisning på, treffer behovene til målgruppa:

Jeg tror det er viktig med den innretningen. De kan ta det litt som det kommer – hvis det føles trygt, kan de gå videre. Noen blir tryggere og stødigere, og ønsker å ta mer etter hvert. (...) Vi fikk en ny ungdom i går, som kom for første gang til undervisning. Hun sa det hadde tatt mange år før hun kunne si «jeg kan kanskje ta fag». Hvis det hadde vært en forpliktelse, hadde hun ikke kommet. Nå kan hun se hvordan det fungerer, og hvis hun synes det er greit, melder hun seg opp til eksamen til sommeren. Vi legger lista lavt, dørterskelen er helt lav. Ingen krav om å bevise noe. Etter hvert får man en indre motivasjon. Hvis det hadde vært

store forpliktelser og krav til motivasjon, og forventninger om å oppnå noe, hadde vi skremt mange bort.

Lærerne mener det er viktig å strekke seg slik at undervisningen fungerer så godt som mulig for alle som ønsker å delta. De peker også på at de selv har lang erfaring med fagene de underviser i, og kjenner temaene godt. Derfor klarer de også å tilpasse undervisningen ganske spontant, hvis det er behov for det.

Modellen med eksamensrettet undervisning legger opp til at deltakerne skal ta privatist-eksamen. Alle lærerne vi snakket med, mente at det er en fordel for målgruppa. Modellen legger til rette for at ungdommene selv kan tilpasse progresjon og deltakelse. Det å starte i undervisningen fremstår som lavterskel og lite forpliktende for ungdommene. Med privatist-eksamen er det verken krav til oppmøte i undervisningen eller til underveisvurderinger. Dette trakk både lærerne og ungdommene selv frem som viktig. Mange har dårlig erfaring med vurderingssituasjoner. Én av lærerne erfarte at deltakerne sluttet å komme til undervisning da hun la opp til innlevering av oppgaver.

For de som ikke har mulighet til å følge et vanlig skoleløp, er det veldig flott at de får muligheten til å få et vitnemål. Vi får inn mange med forskjellig bakgrunn.

For enkelte er det en fordel å kunne gå opp som privatist. Det gjelder ikke alle, men det å ha et tilbud hvor de kan få faglig hjelp, det er helt unikt. De fleste privatister sitter jo helt alene og leser, får ikke øvd seg på eksamenssituasjonen. Det gjør de her.

Modellen med faste undervisningsdager og en fast gruppe som følger undervisningen over et år har den fordelen at det nettopp er en fast gruppe som deltar i all undervisning, som blir godt kjent og kan støtte hverandre. Undervisningen blir mer forutsigbar. Vi antar at modellen krever noe mer lærerressurser, fordi elevene må ha et visst antall uketimer for å få standpunkt-karakter.

Felles for begge modellene er at lærerne som har ansvar for undervisningen, er erfarne og faglig trygge – og de synes det er meningsfylt å jobbe på de kvalifiserende møteplassene. Det forteller alle lærerne vi intervjuet. Et sitat illustrerer:

Det er den fleksibiliteten, og at vi har stor endringskompetanse – vi kan tenke nytt og annerledes når det trengs.

Vi vil også trekke frem at selv om modellene for opplæring er litt ulike, var alle deltakerne vi snakket med veldig fornøyde med undervisningen. Dette beskriver vi nærmere i kapittel 6.

3.6.3 Arbeidsrettet innhold

En del av aktivitetene er også arbeidsrettede. Et sted har møteplassen fått i stand en avtale med en lokal arbeidsgiver. Arbeidsgiveren har rekrutteringsbehov og trenger ansatte med fagbrev. Ti deltakere fra møteplassen har fått prøve seg i praksis. Etter praksisperioden har seks personer fått kontrakt, enten som lærlinger eller som hjelpearbeider med mål om å ta fagbrev på sikt. En oppfølgingsressurs fra Nav følger opp kandidatene underveis.

Deltakerne kan også få hjelp til å finne en deltidsjobb eller få prøve seg i et yrke. Slik vi forstår det, varierer det om det er samarbeid med Nav om kontakten med arbeidsgiverne. Ansatte ved møteplassene bruker i stor grad eget nettverk og tar selv initiativ til den arbeidsrettede aktiviteten og til at ungdommene kan få prøve seg i jobb. Ved en av møteplassene er det etablert samarbeid med markedskontaktene i Nav, som kommer og deler informasjon om ledige stillinger (direktemeldte stillinger til Nav), arbeidsmarkedet, o.l.

To av møteplassene er samlokalisert med kommunale arbeidsrettede tiltak. Deltakerne kan prøve seg i jobb der, med veiledning fra ansatte i tiltaket. For deltakere som ikke er klare for å delta i undervisning eller ikke ønsker det, er det mulig å prøve seg på ulike arbeidsoppgaver i jobbtiltaket. Parallelt med deltakelse i jobbtiltaket kan ungdommen benytte seg av sosiale aktiviteter og oppfølging ved møteplassen.

Ved en av møteplassene kjøper Nav inn jobbspesialist-tjeneste fra en kommunal tiltaksleverandør. Tre jobbveiledere fra tiltaksleverandøren jobber 100 prosent ved møteplassen, og har ansvar for den arbeidsrettede oppfølgingen av ungdommene på møteplassen. Det kan innebære karriereveiledning, bistand i jobbsøkerprosessen, praksis/arbeidstrening, m.m. Denne møteplassen har i samarbeid med andre kommunale tjenester, etablert et «sommerjobbprosjektet» der kommunen og lokalt næringsliv samarbeider om å tilby sommerjobb til ungdom i kommunen. I tillegg arrangeres det arbeidsrettede kurs, bedriftsbesøk, o.l. ved møteplassen. Det er jobbveilederne og Nav-veilederne som holder de arbeidsrettede kursene. Alle ungdommer som er registrert hos Nav får tilbud om å delta på disse kursene.

Ved en av de kvalifiserende møteplassene er ikke Nav involvert, og det arbeidsrettede innholdet organiseres av de ansatte som har ansettelsesforhold ved en lokal videregående skole. Her får ungdommene opplæring og praksiserfaring i enten kokkefag/salg og service eller skogdrift, fiske og naturvern. Ungdommene kan også ta kortere kvalifiserende kurs innen de samme fagområdene.

3.6.4 Nav-veiledernes tilstedeværelse

Ved tre av de kvalifiserende møteplassen har Nav fast tilstedeværelse og bidrar i driften av tilbudet. Dette innebærer blant annet at veilederne deltar i oppfølgingen og miljøarbeidet på møteplassen, samt gjennomføringen av de arbeidsrettede aktivitetene. På to av disse møteplassene er det noen veiledere som har ukentlige vakter på møteplassen, i tillegg til sine ordinære arbeidsoppgaver som ungdomsveileder i Nav. Disse veilederne har ordinære brukerporteføljer i Nav, der de har ansvar for å følge opp om lag 50 ungdommer. På den andre av møteplassene er det syv ansatte fra Nav som jobber 100 prosent ved møteplassen, og en leder som jobber 30 prosent på møteplassen. Ungdommer som er registrert hos Nav har fortsatt sin faste veileder på Nav-kontoret. Veileder på Nav-kontoret har det overordnede ansvaret for ungdommenes sak i Nav, mens veilederne på møteplassen har ansvar for den daglige oppfølgingen på møteplassen. Det er tett samarbeid mellom ansatte på møteplassen og ungdommenes veileder.

Vi har intervjuet noen av veilederne som deltar i oppfølgingsarbeidet på møteplassen. De forteller at de har svært gode erfaringer med å følge opp ungdommer på møteplassen og delta i miljøarbeidet. Veilederen forteller blant annet at de blir kjent med ungdommene på en helt annen måte, enn når de har møter Nav-kontoret en gang i måneden eller annenhver måned. De får blant annet en mye bedre forståelse for ungdommenes situasjon, styrker og utfordringer, og de får tid til å bygge relasjon og tillit. Dette er ifølge informantene viktige for å kunne gjøre gode vurderinger av oppfølgingsbehovet og for å kunne foreslå riktige virkemidler:

> *Vi har et veldig mye bedre tilbud for ungdommene. (…). Det sosiale tilbudet er ganske spesielt, mange av de som deltar på det ville vært hjemme på gutterommet og jenterommet. Og så får vi en helt annen relasjon, får sett de mye oftere enn annen hver måned. Vi kommer ikke i posisjon på samme måte i et møte, her kan vi tulle og tøyse og lettere å komme i kontakt.*

Flere av informantene i Nav mener tilbudet bidrar til raskere avklaringer, slik denne informanten gir uttrykk for.

Man er tettere på og raskere på, finner raskere løsninger enn man hadde gjort tidligere. Jeg jobbet som Nav-veileder før, og det tar ofte ganske lang tid å få kontakt. Her blomstrer de fortere. Det handler om at man er i et annet bygg, annet miljø, det er varmere og finere. Energien i huset er hva man kaller det, den tilgjengeligheten. Ungdommene kan komme innom og veiledere sitter der. Kan bare stikke innom. Vi er tilgjengelig.

Ved de kvalifiserende møteplassene der Nav er involvert, er det åpent for at Nav-veiledere også kan gjennomføre de mer ordinære brukermøtene på de kvalifiserende møteplassene, uavhengig av om ungdommene deltar i aktiviteter på møteplassen. Flere av informantene i Nav forteller at både de og ungdommene ofte foretrekker å ha brukermøtene på møteplassene, fremfor på Nav-kontoret. Veilederne erfarer at ungdommene kan komme med «høye skuldre» på Nav-kontoret, være stresset og lukket. På møteplassen er energien en annen og veilederne erfarer at ungdommene åpner seg mer.

Stort sett prøver veilederne å ha møte på [kvalifiserende møteplass], det er annen atmosfære enn på Nav-kontoret. Brukerne åpner seg mer. Du merker forskjell på dem.

Hele førstelinjen er rundt ungdommene. De ser ikke et stort Nav-skilt. Vi er bare rundt her alle sammen, mens du jobber med å klare å komme hit. Så lav terskel at de klarer å ta imot hjelp. Det er ikke de som ellers ville møtt opp på Nav.

Ved en av de kvalifiserende møteplassen er Nav i mindre grad involvert, utover eventuelt samarbeid i enkeltsaker. Ansatte her forteller at de gjerne skulle hatt Nav tettere påkoblet, ettersom mange av ungdommene enten har inntektssikring og oppfølging i Nav eller har behov for inntektssikring.

3.7 Deltakernes medvirkning

Samtlige av modellene vi har undersøkt, legger opp til at de unge selv skal få bestemme og påvirke innholdet i tjenesten som gis. Tjenestenes holdning er gjennomgående at de skal hjelpe til med det ungdommene har behov for, når de ønsker det. De presenterer ulike tilbud og muligheter, slik at de unge vet hvilke valgmuligheter de har. Flere understreker at det er veldig viktig å tilpasse innholdet i tjenestene. De unge kjenner seg selv best, og mange har innsikt i hva som fungerer – og ikke fungerer – for dem selv.

Flere av modellene som er møteplasser og/eller samlokaliserte tjenester, har involvert ungdommene også i utformingen av modellen. Det er to eksempler på at ungdommene selv har gitt innspill til hvilke tjenester det er behov for og hvordan modellen bør innrettes, slik at den treffer de unges behov. Ved én av modellene har de unge gitt innspill om at de ikke ønsker psykisk helsetjeneste til stede på møteplassen. De begrunnet det, ifølge de ansatte, med at psykiske problemer og behandling tar mye plass i livet allerede, og de ønsket at møteplassen skal være et «fristed.» En av de andre modellene har fått innspill fra et lokalt ungdomsråd om utforming av tjenesten.

Ved flere av tilbudene har de unge også bidratt til den fysiske utformingen av lokalene, og vært med på å bestemme interiør. De har blant annet hentet brukte møbler fra andre kommunale instanser og fått påvirke farger og interiørvalg. Formålet har vært å skape møteplasser der de unge trives og føler seg velkomne og trygge. Et av innspillene fra en ungdom var at «fargene her må gjøre at jeg kan være alene, uten å føle meg alene.» I intervjuene trekker flere av de unge frem at de synes møteplassene er gode steder å være. Det handler selvsagt mye om stemningen og menneskene som er der, men også om at møteplassene ikke minner om et offentlig kontor.

Ved de kvalifiserende møteplassene er det ulike aktiviteter, i tillegg til undervisning. Deltakerne har store påvirkningsmuligheter på hvilke aktiviteter det skal være på huset. Det gjelder både sosiale aktiviteter og annet innhold. Det er også flere eksempler på at de ansatte starter aktiviteter, basert på hva de ser at ungdommene er interesserte i.

3.8 Oppsummering

De ansatte erfarer at samarbeidsmodellene gir fleksibel og behovstilpasset oppfølging av unge med sammensatte utfordringer. Faste, hyppige møtepunkter gjør samarbeidet konkret og forutsigbart. Det senker terskelen for å drøfte saker på tvers, gir faglig påfyll og tydeliggjør roller og ansvarsdeling. Samarbeidet hindrer dobbeltarbeid og bidrar til gode overganger. Ansatte i tjenestene opplever også at de kan «spille på hverandre»: Har én tjeneste en relasjon inn, kan andre kobles på.

Tjenestene erfarer at det å dele informasjon med samtykke, stort sett fungerer godt. Tjenestene bruker etablerte rutiner og samtykkeskjemaer og forklarer hva delingen innebærer overfor ungdommene. Samtidig kan det være usikkerhet rundt dette punktet.

I tilbud med integrerte helsetilbud beskriver helsefaglig ansatte at oppfølgingen ofte handler om støttesamtaler, kartlegging og grunnleggende hverdagsstruktur: søvn, kosthold, aktivitet og sosialt nettverk. Mange unge har psykiske plager uten avklart diagnose. Erfaringen er at det å «rydde» i hverdagen kan senke symptomtrykket og gjøre flere behandlingsklare. Andre trenger behandling, men har bedre utbytte når det grunnleggende er på plass. Lavterskel kartlegging av helseplagene og oppfølging uten vedtak gjør det enklere å få tidlig hjelp. Når helsetjenesten samarbeider tett med andre tjenester, får også de andre tjenestene bedre forståelse for ungdommens utfordringer. Og ungdommene klarer i større grad å delta og få utbytte av andre aktiviteter, fordi de selv får bedre innsikt i helseplagene og hva som skal til for å mestre disse.

Erfaringene med samlokaliserte tjenester er svært positive. Felles arbeidssted gir lav terskel for samarbeid, og ansatte opplever seg som kolleger på tvers av tjenester. Informantene beskriver at lokaler utenfor tradisjonelle kontorbygg og mulighet for drop-in oppleves som brukervennlig og på ungdommens premisser.

Ved kvalifiserende møteplasser beskriver miljøarbeidere og Nav-veiledere at tett oppfølging, sosialt miljø og lav terskel er avgjørende. Hyppige samtaler og daglige møtepunkter hjelper ungdommene inn i bedre rutiner. Aktivitetene planlegges sammen med deltakerne og brukes som trekkplaster. Det gir sosial trening, tilhørighet og mestring. Nav-veiledernes tilstedeværelse på møteplassene gir tettere relasjoner, raskere avklaringer og lavere terskel for kontakt. Flere velger å holde møter på møteplassene fremfor på Nav-kontoret. Der Nav er mindre involvert, ønsker ansatte tettere samarbeid for å få en bedre samordning av oppfølgingen. Lærere ved de kvalifiserende møteplassene erfarer at små grupper og høy fleksibilitet fungerer for målgruppa. De tilrettelegger både faglig og sosialt, og møter elevene der de er.

4 Resultater av samarbeidet

I dette kapitlet beskriver vi resultater av samarbeidsmodellene. Vi beskriver først resultater for tjenestene, herunder hva samarbeidet fører til for tjenestene, om det medfører endringer i arbeidsprosesser, og om det påvirker kvaliteten på tilbudet til ungdommene. Deretter beskriver vi hvilke resultater samarbeidsmodellene medfører for ungdommene.

Datagrunnlaget for dette kapittelet er intervjuer med ledere og ansatte tilknyttet samarbeidsmodellene, samarbeidsaktører og ungdommer.

4.1 Resultater for tjenestene

Resultater for tjenestene handler om hvordan samarbeidsmodellene påvirker den tverrsektorielle samhandlingen, herunder hvilke gevinster samarbeidet gir for tjenesten, og hvilke endringer det medfører for tjenesteytingen.

Erfaringene fra intervjuene tyder på at det stort sett er de samme gevinstene som gjør seg gjeldende i alle samarbeidsmodellene, men at virkningen trolig er noe sterkere ved de samlokaliserte tjenestene. Det er først og fremst på de kvalifiserende møteplassene at samarbeidsmodellene har medført endringer i tjenesteytingen, ifølge våre data.

4.1.1 Bedre kjennskap til hverandres tjenester

Erfaringene fra intervjuene viser at samarbeidsmodellene bidrar til at de ansatte får bedre kjennskap til hverandres tjenester. Informantene beskriver blant annet at de har fått bedre kjennskap til hva de andre tjenestene har ansvar for, og ikke ansvar for, og bedre kjennskap til andre tjenesters tiltak og virkemidler.

> *Jeg har fått en helt annen forståelse av hva Nav kan tilby og hva de ikke kan tilby. Det er ofte like nyttig. I praksisen min før […] kunne jeg si: det får du snakke med Nav om. Nå vet jeg hva Nav kan og ikke kan. Nå kan jeg si – det kan vi snakke med Nav om, eller si: det kan vi ta med [navn] på Nav. Det er mye tryggere.*

Ifølge informantene bidrar denne kunnskapen til faglig utvikling og til at ansatte får bedre forutsetninger til å vurdere hvilke andre tjenester som bør kobles på. Flere fremhever at det er lærerikt å se hvilke saker andre tjenester jobber med, og hvordan de jobber. Intervjuene gir inntrykk av at bedre kjennskap til andre tjenester, bidrar til et smidigere og mer treffsikkert tjenestetilbud til ungdommene. I tillegg bidrar det til at de ansatte får en bedre forståelse for egen tjenestes rolle i det samlede tjenestetilbudet, og hvordan tjenestene kan utfylle hverandre.

> *Jeg føler at jeg utvikler meg. Jeg får noen aha-opplevelser på hva som er lurt. Blir bedre kjent med andre instanser. Det er lærerikt å se hvilke saker andre jobber med, og hva de gjør. Det er veldig nyttig å diskutere saker anonymt. Se hva som rører seg i kommunen. Ofte jobber vi med lignende saker. Informasjonsutveksling, erfaringsdeling og kompetansedeling på tvers er veldig nyttig.*

I en av samarbeidsmodellene der spesialisthelsetjenesten deltar, beskriver en av informantene følgende om hva samarbeidsmodellen bidrar til

> *Dette er en helt annen rigg på tjenesten. Her er vi ikke et sykehusvesen, men et helsevesen. Vi har større mulighet til å se en helhetlig ungdom. Ikke bare en kode som skal løse ut penger et sted.*

4.1.2 Felles språk og mål

Mange av informantene peker på at samarbeidsmodellene har bidratt til at tjenestene i større grad «drar i sammen retning» og «snakker samme språk». Slik vi forstår informantene er det en tendens til at tjenestene hver for seg kan bli (for) opptatt av sine avgrensede mål og mandater. En konsekvens av detter er at ungdommene blir «dratt» i ulike retninger. Samarbeidsmodellene bidrar ifølge flere av informantene til at tjenestene i større grad klarer «å løfte blikket», og se hele ungdommen og hens behov.

> *Jeg ser det som leder for de to som er her, og kollegene som jobber mer tradisjonelt, det gir et helt annet perspektiv. Her får de løftet blikket ut av sin egen navle. Det er fort gjort i mange tjenester å bare være opptatt av det vi gjør her, og sånn gjør vi det her.*

> *Når alle drar i samme retning, snakker det samme språket. Når ungdommen har flere tjenester rundt seg, og vet at de samarbeider, så nytter det. Ungdommen merker jo at vi ikke samhandler. Bare det at vi snakker sammen, en liten SMS, oppdatere hverandre. Det må til for at vi lykkes.*

4.1.3 Bedre samarbeidsrelasjoner og tillit

Bedre samarbeidsrelasjoner fremheves av mange som et viktig resultat av samarbeidsmodellene. Dette skyldes dels at de ansatte får bedre oversikt over hvem som jobber i andre tjenester og enklere tilgang til hverandre. I tillegg fremhever mange at samarbeidsmodellene har gitt dem positive erfaringer med tverrsektorielt samarbeid og erfaring med at «de får til ting sammen». Ifølge informantene bidrar positive erfaringer til å styrke samarbeidsrelasjonen og tillitten mellom tjenesten.

> *Det er kjempefint hvis vi kan hjelpe noen ungdommer. Men vel så viktig resultat er at vi bygger trygge samarbeidsrelasjoner med andre tjenester her. Det kan vi bygge videre på gang på gang, (…). Det er det som gir oss et godt fundament for å gjenta suksessen, det er samarbeidsrelasjonen. (…).*

> *Når vi kjenner hverandre så godt, så er det lettere å få ting til. (…). Vi stoler på hverandres vurderinger og har tillit til hverandre. Det virker tryggere for ungdommene også.*

Mange av informantene peker også på at det er viktig at tjenestene «snakker hverandre opp» i møte med ungdommene, og at de ansatte «viser» at de har et godt samarbeid. Slik vi forstår informantene, kan tillit og fremsnakk mellom tjenestene bidra til å styrke ungdommenes tillit til tjenestene og tro på endring.

> *Vi må fremsnakke og spille hverandre gode. Ikke snakke andre tjenester ned.*

> *Vi må trygge ungdommen i at det er bra at vi samarbeider. Og ikke snakke stygt om andre tjenester.*

> *Vi får til mye mer, det går fortere. Blir mye mer smidig og bedre for ungdommene. Holdningene til instansene kan bli bedre. Mye mistillit.*

4.1.4 Samhandlingen blir mer effektiv

Et viktig resultat for tjenestene er at samarbeidsmodellene bidrar til at samhandlingen og det tverrsektorielle samarbeidet blir mer effektivt. Flere forteller at de normalt bruker mye tid på å finne frem til riktig person i en annen tjeneste og avtale møte, som gjerne blir noe frem i tid. Informanter for alle de tre typene av samarbeidsmodeller fremhever dette som et viktig resultat. For de individbaserte oppfølgingsmodellene og felles treffpunkt for tjenesten, blir samhandlingen mer effektiv fordi tjeneste har mer kunnskap om hvilke

tjenester som er relevante å samarbeide med og hvem de kan ta kontakt med. Det samme gjelder for de kvalifiserende møteplassene, men som i tillegg har den fordelen at tjenestene er samlokalisert. Samlokalisering bidrar til at endringer eller utfordringer som oppstår kan løses raskt og løpende.

> *Det gjøre at vi får til tverrfaglig samarbeid. Jeg merker veldig forskjell. Jeg jobbet i et annet tilbud før, vi satt på forskjellige steder. Det er veldig forskjell nå som vi har oppfølgingstjenesten og Nav-veileder tett på. Det kan gå veldig raskt. Vi jobber som om vi er samme bedrift.*
>
> *Man er tettere på og raskere på, finner raskere løsninger enn man hadde gjort tidligere. Jeg jobbet som nav veileder, og det tar ofte ganske lang tid å få kontakt og så sette opp møter.*
>
> *Tiden deres [ungdommenes] er like viktig for dem som oss, tidseffektivt er gull. Det tverrfaglige funker faktisk.*

Et annet viktig poeng er ifølge informantene at samarbeidsmodellene, og særlig de kvalifiserende møteplassene, gjør at tjenestene jobber mer i «sanntid» og har bedre oversikt over hvor ungdommene befinner seg i sin prosess. Med «sanntid» menes at tjenestene håndtere og løser situasjoner som oppstår der og da, de kan raskt koble på relevante tjenester, i stedet for å måtte innkalle inn til møter frem i tid. Dette er viktig både for å unngå at ungdommene faller ut av tilbudet og for fremdriften i oppfølgingsløpet. Det er også viktig for å unngå at ungdommene selv må koordinere tilbudet fra ulike tjenester.

> *Nå jobber vi mer i sanntid. Ungdommene er ikke lenger kasteballer. Systemet skal korrigere seg selv innad her. Vi får til mer, det er effektivt og raskere, og vi er opptatt av å bygge ned siloene.*
>
> *Det er alltid tydelig hvor ballen ligger, i stedet for at den henger i lufta.*
>
> *Den ene hånda vet hva den andre gjør, vi snakker tett sammen og koordinerer det som vi har rigget rundt personen.*

Flere av informantene mener også at kombinasjonen av det relasjonelle arbeidet, tilpasset undervisning og arbeidsrettet aktivitet, som de kvalifiserende møteplassen tilbyr, bidrar til smidige oppfølgingsløp, raskere avklaringer, og raskere overgang til arbeid eller utdanning, sammenlignet med mer tradisjonell oppfølging. De trilaterale samarbeidene, der også helsetjenestene er integrert, kan i tillegg bidra til gode og effektive avklaringer av ungdommenes psykiske helse. Vårt inntrykk er at tilbudene der både Nav, videregående opplæring og helsetjenesten er involvert, har en særlig helhetlig tilnærming til ungdommene. Dette er et viktig resultat både for tjenestene og ungdommene.

> *Det gir en raskere avklaring, kommer fortere frem til utfordringene enn hvis du skal ha møte på kontoret en gang i uken eller måneden. (…) Med [kvalifiserende møteplass] har vi tatt den avklaringen litt tilbake i Nav, veilederne er tettere på. Vi tenker at det er en del ting vi fint kan gjøre selv.*
>
> *[individbasert oppfølging] kjenner brukerne bedre, sånn at vi i Nav også blir mer kjent til den unge. Vi blir kjent med brukeren på en annen måte. Fanger opp ting fortere, når vi er flere hoder som sitter sammen. Og ungdommen slipper å koordinere instansens selv. Vi samarbeider og kobler på ved behov. Det kan være vanskelig for den unge å holde styr på selv.*

4.1.5 Fleksibilitet

Samarbeidet mellom tjenestene blir mer fleksibelt

Et resultat av samarbeidsmodellene er ifølge informantene også at tjenestene blir rausere og mer fleksible med hverandre. Flere av Oppfølgingstjenestens kontakter forteller for eksempel at de tidligere ville være raskere med å veilede ungdommene til oppfølging i Nav. Flere av informantene i Nav erfarer det samme, altså at Oppfølgingstjenesten ikke er like «raske» med å henvise ungdommene til oppfølging i Nav.

> *Jeg føler at grensene viskes mer ut. Vi er så tett på hverandre i hverdagen at vi tenker ikke over at den ansatte er fra kommunen og den fra Fylkeskommunen. Vi tenker ikke at dette er min jobb, og det er din jobb. Det kan være på godt og vondt. Da er vi over i hverandres bedd. Vi gjør det som trengs. Noen ganger gjør jeg din jobb, og noen ganger gjør du min. Vi har god kapasitet, og da kan vi være rause. Når tjenesten sammenfaller på denne måten, så kan vi utøve en raushet ovenfor for hverandre.*
>
> *Mange ganger har vi ikke hatt en arena å møte ungdommene på. Mange syns det er vanskelig å møte på skolen, men å ha en arena på [kvalifiserende møteplass], det er et lunt, hyggelig og fint sted å møtes. De sier gjerne ja til å møtes her, tidligere var alternativet å møtes hjemme. Men da avsluttet vi ofte oppfølgingen tidligere, registrerte seg hos Nav og tok et felles møte. Men nå kan vi ta alle deltakerne med på møte her.*

Som sitatet over illustrerer bidrar samarbeidsmodellene til at terskelen for å «slippe» brukeren også blir høyere. I noen tilfeller, som i eksempelet over, av en så «enkel» grunn som at de kvalifiserende møteplassene bidrar til at oppfølgingstjenesten har et egnet lokale til å møte ungdommene. Andre ganger fordi møteplassene bidrar til at tjenestene samarbeider tettere og i større grad avklarer ansvarsforhold før ungdommene skrives ut av en tjeneste. Informantene forteller at det er viktig at tjenestene ikke slipper brukerne før et godt alternativ er på plass, for å sikre kontinuitet i oppfølgingen og unngå at brukeren «faller ut» av oppfølgingsløpet. Hvis en tjeneste «slipper» ungdommene før en annen tjeneste er koblet på, er det risiko for brudd i oppfølgingsløpet. Det kan da ta tid før en annen tjeneste fanger opp brukeren, eller ta tid før ungdommen selv tar kontakt.

Tjenestene holder hverandre ansvarlige

Selv om tjenestene er mer fleksible med hverandre, bidrar samarbeidsmodellene også til at tjenestene i større grad holder hverandre ansvarlige og utfordrer hverandre på ens ansvarsområder. For eksempel forteller noen av informantene i Nav de har utfordret oppfølgingstjenesten på deres ansvarsområde.

> *Vi opplever jo at, fordi Nav nå med ungdomsgarantien som har føring om at veiledere skal ha maks 50 ungdommer og Oppfølgingstjenesten følger opp veldig mange flere. Da er terskelen for å vise vei til Nav lav, i stedet for å finne ny læreplass. Vi kan være en brems til det. Når man har valgt den modellen med at skolen skal ha så mye ansvar, er det viktig at vi er en brems på at ikke alt skal overlates til Nav. Vi kan stille en del kritiske spørsmål tilbake til fylkeskommunene. Selv om vi er opptatt av tett samarbeid.*
>
> - Hva hadde konsekvensen vært om fylkeskommunen ikke vært med i [samarbeidet]?
>
> *Nav måtte ta en mye større rolle, det er vanskelig å orientere seg i utdanning. (…). Det er et stort potensial til å utvikle samarbeidet, men det er også viktig å prøve å forhindre at de overlates til Nav. Skole betyr ikke bare et bygg hvor man*

er, men kvalifisering. Bidra til at man kan ha mer fokus på det, det med helhetlig yrkesopplæring. Det fins mange ting som ligger i fylkeskommunene, men Nav ender opp med å gjøre mye selv.

Det at Nav har utfordret oppfølgingstjenesten skyldes ifølge informantene at de har fått en bedre forståelse for oppfølgingstjenestens samfunnsoppdrag, og dermed også hva de kan og bør forvente. Det at tjenestene er samlokalisert gjør det også enklere å avklare ansvarsforhold før ungdommene skrives ut av en tjeneste og registreres hos en annen.

Jeg tenker at her kan vi forebygge litt også, det er ikke sikkert at alle disse sakene skal inn til Nav. Da kan vi være litt tydelig på det. (…). Nav kan ofte føle litt at det er en forventing til at Nav skal på banen. Og da kan det være at jeg har litt mer tyngde til å si noe om det.

Tjenesteytingen blir mer fleksibel

I tillegg til at samarbeidet mellom tjenestene blir mer fleksibelt, bidrar også samarbeidsmodellene, og særlig de kvalifiserende møteplassene, til at tjenesteytingen blir mer fleksibel. I kapittel 3.3 beskrev vi at helsetjenesten gjennom samarbeidsmodellene gir samtaler og at de kan gi oppfølging uten vedtak. Selv om det har vært tradisjon for å gi noen forebyggende lavterskeltilbud i den kommunale psykiske helsetjenesten, innebærer det vedtaksfrie tilbudet likevel en viktig endring i måten tjenesten ytes på, ifølge en av informantene. Ifølge den samme informanten innebærer dette at tjenester til ungdom kan ytes på en mer fleksibel måte og bedre tilpasset ungdommenes behov. Det gjør det også enklere å samhandle med andre tjenestene.

Vi må gjøre det så enkelt som mulig. Må gjøre det lavterskel. Selv om det kan være et forløp som er tanken. Det er spesielt viktig overfor denne målgruppa. Selv om helsehjelpen egentlig er den samme. Den er god og individuelt tilpasset, både med og uten søknad og vedtak. (…). Mange må manne seg opp til å ta kontakt, så tar det mange uker før man får hjelp. Det er for lang tid. Målet her er en uke maks. Det har vi mulighet til å få til.

I intervjuene fremkommer det også eksempler på at samarbeidsmodellene bidrar til et mer fleksibelt oppfølgingstilbud i Nav. De kvalifiserende møteplassene er formelt sett ikke regnet som et arbeidsmarkedstiltak i Nav. Når en ungdom deltar på de kvalifiserende møteplassen registreres dette primært som «jobbrettet egenaktivitet» i Nav sine systemer. Nav-kontorene med tilgang til kvalifiserende møteplasser praktiserer likevel de kvalifiserende møteplassene som godkjent aktivitet. De kvalifiserende møteplassene fyller ifølge informantene i Nav et hull i Navs tiltaksportefølje, da informantene mener det mangler godt tilpassede lavterskeltilbud til ungdom.

De kvalifiserende møteplassen brukes i forbindelse med aktivitetskrav på økonomisk sosialhjelp og folketrygdytelser, men informantene er likevel opptatt av at deltakelsen skal være frivillig og at grad av deltakelse skal tilpasses den enkelte. Dersom det oppstår utfordringer med deltakelsen, går de i dialog med ungdommen for å vurdere andre alternativer. Ifølge informantene opplever de sjelden at det er en utfordring.

Det stilles ikke noen krav. Vi har aktivitetsplikt, på samme måte som tidligere. Tidligere var det mye styr og stress. Nå går vi heller i dialog, hvis du ikke klarer å møte på [kvalifiserende møteplass] kan vi se på andre alternativer. Vi jobber på en annen måte enn tidligere. [kvalifiserende møteplass] er et tilbud, du skal ville det selv. Men selvfølgelig man har jo en aktivitetsplikt på alle ytelser. Så vi jobber litt med det, hva skal man legge seg på.

Ved tre at de kvalifiserende møteplassene har også fylkeskommunene utvidet sitt tilbud, i form av at de dekker PCer, lisenser og læringsressurser til privatister. Fylkeskommunen dekker også eksamenskostnadene til privatister i tilbudet.

4.2 Resultater for deltakerne

Resultater for deltakerne omfatter både effekter som kan tallfestes, for eksempel antall gjennomførte og bestått eksamener, og effekter som er mer erfaringsbaserte og vanskelige å konkretisere, som forebygging av utenforskap, mer målrettet oppfølging eller raskere og bedre tilpassede tjenester til ungdom.

Vi har fått tilsendt resultater for de fire kvalifiserende møteplassene. Det varierer hva som er registrert av resultater og for hvilke perioder. Resultatene er basert på manuelle registreringer gjort av ansatte ved tilbudene. Vi har sammenstilt informasjonen vi har fått. I og med at registreringene som er gjort ikke er like, er ikke poenget å sammenlikne tilbudene, men å gi et inntrykk av eksamensgjennomføring og deltakernes status ved avslutning. Når det gjelder eksamensgjennomføring, har vi bare tall på antall eksamener, vi vet ikke hvor mange av deltakerne som har benyttet undervisningstilbudet.

Resultatene er oppsummert i tabellene under.

Tabell 4-1 Status for deltakere ved avslutning for tre av møteplassene

Resultat	**Møteplass 1** (n=209) *Høst 2024-Vår 2025*	**Møteplass 2** (n=150) *Høst 2024-Vår 2025*	**Møteplass 3** (n=165) *Vår + Høst 2024*
Videre til arbeid	37	14	36
Videre til ordinær utdanning (vgs/høyere)	53	43	21
Læreløp / fagbrev	–	15	Inkl. i raden over
Fullført studiekompetanse	–	7	–
Andre tiltak i Nav	16	29	21
Avsluttet av andre grunner	39	42	35
Videreført til neste år	77	–	40

Tabell 4-2 Eksamener ved de fire møteplassene

	Periode	Deltakere opp-meldt til eksamen	Oppmeldte eksamener	Gjennomførte eksamener	Beståtte eksamener
Møteplass 1	Vår 2025	40	89	Ikke oppgitt	34
Møteplass 2	Høst 2024	Ikke oppgitt	139	Ikke oppgitt	Ikke oppgitt
Møteplass 3	2024	35	63	Ikke oppgitt	19
Møteplass 3	Vår 2025	25	50	36	32
Møteplass 4*	2024/2025	Ikke oppgitt	Ikke oppgitt	Ikke oppgitt	19

* For møteplass 4 ble også 12 kompetansebevis med kompetansemål hentet fra læreplaner i yrkesfag utstedt, mens 29 kompetansegivende kurs ble gjennomført.

Vi har ikke informasjon om hvor lenge ungdommene har deltatt i tilbudene. Ett av tilbudene har en varighet på et år. De tre andre kvalifiserende møteplassene har ingen definert varighet, det tilpasses den enkelte ungdom. I intervjuene hørte vi både eksempler på ungdommer som har deltatt i noen måneder, og ungdommer som har benyttet tilbudet over 2-3 år. Varigheten tilpasses av den enkelte, ut fra hva som er målet og hvor mange fag ungdommen ønsker å ta.

Av andre, mer erfaringsbaserte virkninger har vi informasjon fra intervjuer med både ungdommene og ansatte i tilbudene. Samlet sett tyder denne informasjonen at raskere avklaring, riktige tjenester og mer målrettet oppfølging, samt hjelp til å komme seg videre i livet, fullføre eller komme i gang med opplæring, eller komme i jobb, er blant de viktigste effektene av tilbudene

4.2.1 Raskere avklaring, riktige tjenester og mer målrettet oppfølging

Flere av de ansatte fremhever at den organiserte strukturen i tilbudene gjør det mulig for flere unge å få raskere tilgang til riktige tjenester. Mange av de unge har stått lenge utenfor skole og arbeid, og flere har isolert seg hjemme med begrenset deltakelse i fysiske og sosiale arenaer. Denne gruppen unge har ofte behov for tett oppfølging og koordinering mellom ulike tjenester. Ifølge de ansatte er det nettopp samarbeid og tydelig ansvarsfordeling som gjør oppfølgingen mer målrettet og effektiv. Blant annet beskriver en ansatt ved et tilbud med samlokaliserte tjenester og integrert helsetilbud at koordinering og tydelig ansvarsfordeling gjør oppfølgingen mer målrettet:

> *Jeg tror man får en gevinst ved at de får bedre tjenester. Raskere avklart hvem man skal samhandle med, og det tror jeg ungdommen opplever som positivt. De har jo gitt fullmakt til drøfting. Det åpner saken. Oppfølgingen blir mer spisset. Vi gjør jo dette for ungdommen.*

Et annet mer konkret eksempel på hvordan dette fungerer i praksis fremheves av en leder ved en av de kvalifiserende møteplassene. Her har tilbudet ansatt en egen terapeut med fokus på psykisk helse. Lederen forklarer hvordan denne terapeuten kan bidra med mer utfyllende opplysninger i en ungdoms sak, for eksempel i samarbeid med fastlegen:

> *Det som gjør [navn på tilbud] så bra, er at vi får se de i et miljø over tid. En fastlege ser de kanskje 15 minutter. Det gir ikke godt grunnlag til en henvising og gir ofte avslag i DPS. Vi ser de i ulike miljøer over tid. Bildet blir mye større. Vi hjelper de*

[unge] til å sette ord på dette i en henvising. Det får man ikke til i tjenester, heller ikke om de får tett oppfølging av Nav. Vi ser de hver dag.

Med andre ord, ved å følge ungdommene over tid og samle informasjon fra ulike tjenester, får man et mer komplett bilde av deres behov. Dette gjør det mulig å fatte bedre og raskere beslutninger, slik at ungdommene får tilgang til riktige tjenester på et tidligere tidspunkt, med mer målrettet og helhetlig oppfølging.

4.2.2 Hjelp til veien videre, fullføre eller komme i gang med opplæring

Et annet viktig poeng som fremkommer, er at tilbudene gir ungdom konkrete verktøy til å komme videre i livet, særlig i forbindelse med videregående opplæring. Flere unge forteller at de har kommet ut i lære med mål om fagbrev etter prosjekter etablert av de kvalifiserende møteplassene. Noen har også startet i høyere utdanning eller har planer om å gjøre det. Flere av de unge uttrykker at dette trolig ikke hadde vært mulig uten den oppfølgingen de har mottatt i tilbudet.

Denne utviklingen må ses i lys av at mange av de unge tidligere har opplevd relasjonsbrudd og hatt flere ulike instanser involvert i oppfølgingen sin. Som en kontrast til dette fremhever flere ansatte at ungdommene trenger stabile og kontinuerlige tjenester, noe som er avgjørende for at de skal lykkes. I de tilbudene vi har undersøkt, ligger det derfor et særlig fokus på praktisk støtte og tiltak som styrker motivasjon og mestringstro. Dette legger et grunnlag for at ungdommene tør å prøve nye ting, delta i undervisning og gradvis bevege seg mot utdanning eller arbeid.

Fra de kvalifiserende møteplassene fremheves tilpasset undervisning som særlig viktig. Mange av de unge beskriver at de tidligere har falt ut av ordinær skole, og at individuelt tilpasset undervisning, og undervisning i mindre grupper har vært avgjørende for at de i det hele tatt ønsket å prøve seg på videregående opplæring og å ta eksamen. Noen trekker frem at de har fått mer tro på seg selv og på at de kan klare å ta utdanning. Flere ungdommer understreker at lærerrollen har hatt stor betydning, både for å bygge faglig selvtillit og for å mestre skolehverdagen på nytt. I den forbindelse forteller en lærer at det er viktig å gi ungdommen tid. Mange av de unge er «fulle av angst» og har vanskelige erfaringer fra skolen, noe som gjør at det kan ta tid før de tør å delta aktivt i undervisningen. Samtidig viser erfaringene at med riktig støtte kan utviklingen være betydelig. Som læreren uttaler: «Vi ser at de kommer på banen etter hvert.»

Målet om å komme i gang med eller fullføre videregående opplæring gjelder ikke bare de kvalifiserende møteplassene, selv om dette er mest tydelig der. Også flere av de andre tilbudene jobber aktivt med tilbakeføring til utdanning og arbeid, samt å forebygge frafall. Et sentralt element i denne sammenhengen er den individuelle veiledningen og støtten ungdommene får på veien videre. Ansatte i flere av tilbudene forteller om hvordan de bruker mye tid på å kartlegge de unges interesser og fremtidsønsker, samtidig som de gir praktisk hjelp til å søke skole, finne relevante kurs eller skrive CV og jobbsøknader.

4.3 Oppsummering

Vi finner at samarbeidsmodellene bidrar til at tjenestene får bedre kjennskap til hverandres tjenester, bedre samarbeidsrelasjoner og styrket tillit mellom tjenestene. Videre bidrar samarbeidsmodellene til at samhandlingen og det tverrsektorielle samarbeidet blir mer effektivt og fleksibelt. Det siste innebærer blant annet at tjenestene er rause med hverandre og bidrar inn der det er behov, samtidig som de holder hverandre ansvarlige. Ifølge informantene bidrar disse faktorene til smidige og treffsikre tjenester til ungdommene. Erfaringene fra intervjuene tyder på at det stort sett er de

samme gevinstene som gjør seg gjeldende i alle samarbeidsmodellene, men at virkningen trolig er størst på de kvalifiserende møteplassene og samlokaliserte samarbeidene.

Registreringen av resultater er litt ulikt innrettet i de ulike tilbudene. Vår sammenstilling av informasjonen fra de kvalifiserende møteplassene viser at deltakerne ved avslutning går videre til ulike løp, og at tilbudene bidrar til overgang til arbeid, utdanning og andre tiltak. Når det gjelder eksamen, viser tallene at møteplassene bidrar til både oppmelding og gjennomføring av et betydelig antall eksamener. I tillegg har mange ungdommer fått kompetansebevis eller kurs.

Av andre, mer erfaringsbaserte virkninger, tyder intervjuer med ungdommer og ansatte på samarbeidsmodellene bidrar til raskere avklaring, riktige tjenester og mer målrettet oppfølging.

5 Hva er viktig for de unge?

Fokuset i dette kapittelet er ungdommenes erfaringer med tilbudene. Vi undersøker hvem de unge som mottar tilbudene er, hvilke behov de har for oppfølging, og hva de selv fremhever som viktig for at et tilbud skal fungere. Kapittelet bygger på intervjuer med ungdommene, supplert med erfaringer fra ansatte i tjenestene. Det overordnede inntrykket er at de unge er svært fornøyde med tilbudet de deltar i, særlig sammenlignet med tidligere oppfølging. Få eller ingen pekte på mangler ved tilbudet eller hadde negative tilbakemeldinger.

5.1 Hvem er de unge og hvilke behov har de?

> *Jeg droppet ut av videregående i 2. klasse. Da var det mye som skjedde i familien. Jeg trengte å tjene penger og tok jobber, men jeg ble sykmeldt fordi jeg var helt utslitt. Jeg fikk oppfølging fra Nav og fastlegen, men det var litt … Så fikk jeg tips om [navn på tilbud]. (…) Hadde det ikke vært for [navn på tilbud] hadde jeg ikke klart meg. Jeg hadde vært psykisk overbelastet og utkjørt, og jeg hadde nok ikke hatt en jobb.*

Sitatet over illustrerer typiske kjennetegn ved flere av ungdommene vi snakket med. Selv om de har ulike bakgrunner og livserfaringer, deler mange erfaringer med psykiske eller sosiale utfordringer som har gjort det vanskelig å fullføre skolegang eller bli stående i arbeid. Flere beskriver at de i perioder har vært uten aktivitet, stått utenfor utdanning og arbeidsliv, og hatt behov for støtte til å «rydde i livet».

Blant de unge vi snakket med, var de fleste i slutten av tenårene opp til midten av 20-årene, mens noen var i slutten av 20-årene. De deltok i og fikk oppfølging fra fire ulike tilbud. Tre av tilbudene faller inn under kategorien «kvalifiserende møteplasser», mens det fjerde var et tilbud i kategorien «individbasert oppfølging», hvor oppfølgingen og hvilke tjenester som ble inkludert var tilpasset den enkeltes unges behov. I det følgende presenterer vi de unges erfaringer samlet på tvers av de to kategoriene.

Felles for alle de unge vi har snakket med er at de enten har avbrutt videregående opplæring eller aldri kommet i gang, ofte som følge av psykiske plager, rus eller en vanskelig familiesituasjon. Flere uttrykker at skolen i liten grad klarte å tilpasse undervisningen til deres behov, noe som bidro til redusert motivasjon og frafall. Noen har tidligere vært i jobb, men falt ut av arbeidslivet etter kort tid.

Selv om det ikke gjelder alle, forteller flere av de unge at de har hatt oppfølging fra helsevesenet, for eksempel fra DPS eller fastlege, før de startet i det aktuelle tilbudet. Denne oppfølgingen beskriver de ofte som tidsbegrenset og lite helhetlig, der fokuset primært har ligget på helseutfordringer og mindre oppfølging av andre ting.

I mange tilfeller har Nav vært en sentral aktør i oppfølgingen av de unge, men erfaringene varierer. Flere beskriver oppfølgingen fra Nav som sporadisk og lite tilpasset deres behov, og at kontakten i stor grad har dreid seg om økonomisk støtte fremfor mer helhetlig hjelp. Noen har også fått oppfølging fra Oppfølgingstjenesten i forbindelse med skoleavbrudd. Ungdommene forteller at oppfølgingen fra Oppfølgingstjenesten ofte har vært begrenset og primært rettet mot tilbakeføring til videregående opplæring. Samtidig har Oppfølgingstjenesten hatt en viktig rolle i å koble dem videre til relevante tilbud og tiltak. Flere av de ung forteller at de ble henvist til nåværende tilbud via rådgiver hos Oppfølgingstjenesten.

Samlet sett peker de unges erfaringer på et behov for sammensatte og koordinerte tjenester over tid. De har behov for hjelp til å håndtere psykiske vansker, skape struktur

i hverdagen og bygge selvtillit, samtidig som de får faglig oppfølging og støtte på veien mot arbeid eller utdanning. For de fleste handler det ikke bare om å fullføre skole eller få jobb, men om å oppleve mestring og få en mer stabil hverdag. Vår tolkning er at det først var når noen hjalp dem med å samle trådene og skape struktur i livet, at de virkelig klarte å komme videre.

5.2 De unges erfaringer

I samtaler med oss beskriver mange av de unge at det å ha et sted å høre til, hvor de kan delta i undervisning, få arbeidstrening og sosial støtte – alt ettersom hva de selv ønsker og har behov for – har vært avgjørende for at de skal komme videre. Behovet for tilrettelagt undervisning, fleksible løsninger og tett oppfølging går også igjen i de unges fortellinger. Vår tolkning er at dette viser hvor viktig det er med kontinuerlig og koordinert støtte over tid. Det å bli møtt av voksne som «ser dem» og som har tid til samtaler, relasjonsbygging og praktisk støtte, fremheves som særlig viktig. I det følgende vil vi se nærmere på hvordan disse erfaringene kommer til uttrykk hos de unge.

5.2.1 Bli sett og møtt med respekt

Det å bli sett og møtt som enkeltpersoner er, slik vi tolker det, noe de unge fremhever som helt sentralt i sine erfaringer på tvers av tilbudene. Dette forklarer i stor grad hvorfor de opplever at tilbudene fungerer godt, og hvorfor de føler seg inkludert, hørt og ivaretatt. Én ungdom beskriver for eksempel hvordan de ansatte raskt legger merke til om noen har det vanskelig eller trenger en pause, og at de da tar tak i problemer umiddelbart.

Mer konkret beskriver de unge hvordan de ansatte de møter gjennom tilbudet gir dem tid og rom til å uttrykke egne ønsker og behov, og hvordan de får være med på å bestemme hva som skal tas opp i samtaler og hvilke løsninger som skal prøves. Flere påpeker at dette skiller seg tydelig fra tidligere erfaringer, der de ofte har følt seg oversett eller ikke blitt tatt på alvor. Som en ungdom uttrykker det:

> *Jeg opplevde i starten at jeg ikke ble hørt da jeg var sykmeldt. Da fikk jeg oppfølging kun fra Nav og fastlegen. Men så ble jeg henvist videre til [navn på tilbud]. Da løsnet det og jeg fikk litt tid til å finne ut hva jeg ønsket – og hjelp med det psykiske.*

En annen ungdom beskriver opplevelsen slik:

> *Her har de gitt meg informasjon om ulike valg og så latt meg bestemme. Det er ingen som har bestemt for meg. De har inkludert meg – det er nok det viktigste. (…) Det er jo kun jeg som vet hvor mine begrensninger er.*

I tillegg fremhever de unge de ansattes fleksibilitet og tilgjengelighet som sentralt for at tilbudet fungerer. De beskriver hvordan det er enkelt å ta kontakt når de trenger støtte, og at de får rask respons når de har behov for en samtale eller oppfølging. Dersom de opplever en vanskelig periode, kan de for eksempel sende en melding og få til et møte nærmest umiddelbart, forteller de.

I kontrast til tidligere erfaringer med skole, fastlege eller Nav, der de unge ofte har måtte navigere mellom flere personer og selv koordinere oppfølgingen, oppleves tilbudet her som mer direkte, lett tilgjengelig og mer responsivt. De unge forteller at det er enkelt å få hjelp, at de ansatte ser dem, og at de blir fulgt opp når problemer oppstår. En ungdom sier at:

> *Jeg har aldri følt at jeg har blitt fulgt opp eller blitt ivaretatt før, men her får jeg den oppfølgingen jeg trenger for å lykkes. Jeg er så takknemlig for det.*

Til sammenligning beskriver en annen ungdom erfaringene med Nav-veiledere som mer formelle og distanserte. Vedkommende forteller at møtene på Nav-kontoret kunne føles som å «besøke et fengsel». Møtene opplevdes som uoversiktlige og preget av mistenkeliggjøring, med stor avstand til veilederen, noe som skapte følelser av ydmykelse og stigmatisering.

I kontrast oppfatter vi at de unge beskriver kontakten med de ansatte i disse tilbudene som uformell og avslappet. Dette gjør det lettere for dem å delta aktivt, stille spørsmål og be om hjelp uten å måtte føle skam eller holde avstand til de som skal støtte dem. For eksempel forteller de om hvordan de ansatte raskt følger opp det de ønsker hjelp til, enten det gjelder jobbsøking, BankID eller tips til å få bedre konsentrasjon og studieteknikk. Flere unge fremhever også at det å ha mange tjenester og fagpersoner samlet på ett sted gjør det enklere å be om hjelp.

I tilfeller hvor tilbudet ikke består av samlokaliserte tjenester, understreker ungdommene at samarbeidet med andre tjenester er viktig, og at de opplever at de ansatte ved tilbudet har god kunnskap om hvordan de kan koordinere og integrere ulike tjenester på en måte som tilpasses den enkeltes behov. En ungdom forteller blant annet hvordan kontaktpersonene i tilbudet kan delta i samtaler med andre tjenester, som Nav eller fastlege, og bidra til å formidle ungdommens synspunkter og behov. En annen ungdom beskriver hvordan de ansatte alltid stiller opp og følger dem til legetimer eller andre avtaler, noe som gjør at ungdommen opplever å ha et nødvendig støtteapparat. En tredje forteller hvordan tilbudet har gjort vedkommende mer selvhjulpen i kontakt med andre instanser. Tidligere hadde vedkommende ikke kapasitet til å følge opp selv, men gjennom hjelpen fra de ansatte har ungdommen nå fått verktøyene til å koordinere og håndtere kontakten med flere tjenester på egen hånd.

Videre forteller flere av de unge at de er klar over at det foregår et samarbeid mellom ulike tjenester om deres sak, men at de ikke alltid vet nøyaktig hvordan dette samarbeidet skjer. Likevel opplever de det som positivt at fagpersoner og tjenester snakker sammen, uten at de nødvendigvis må delta i alle møter selv. Flere beskriver det som trygt å vite at ting blir fulgt opp, også når de ikke er involvert i alle detaljer.

Til sist er det viktig å nevne at det å bli sett og respektert ikke bare gjelder i møte med de ansatte, men også i forholdet til andre deltakere i tilbudet. I de tilbudene som også fungerer som en sosial møteplass spiller det sosiale miljøet en stor rolle, og de unge forteller om et godt fellesskap seg imellom, der det er lett å være åpen og snakke om egne utfordringer. Flere beskriver at deltakerne bryr seg om hverandre, og at mange har vært i lignende situasjoner som de selv. De fremhever at det føles trygt å være en del av miljøet, hvor det er mye støtte, noe som bidrar til å skape en følelse av tilhørighet.

5.2.2 Noen som spør om du kommer

Et annet tema som ofte ble nevnt av de unge, er viktigheten av at noen spurte etter dem, noe som, slik vi tolker det, ga dem følelsen av å være både ønsket og savnet. Flere ungdommer forteller om erfaringer fra andre tilbud, der det var lett å falle utenfor. Én ungdom beskriver for eksempel at oppfølgingstjenesten forsøkte å ta kontakt for samtaler etter at vedkommende hadde sluttet på videregående, men at vedkommende ikke møtte opp, og at oppfølgingstjenesten til slutt ga opp.

Selv om deltakelse i tilbudene er frivillig, viser intervjuene med de unge at kontinuerlig og personlig oppfølging kan gjøre en stor forskjell. Blant ungdommene som deltar i kvalifiserende møteplasser, forteller flere at det i tilbudet er en tydelig forventning om at de møter opp og gir beskjed hvis de ikke kan komme. De beskriver samtidig at det å bli kontaktet når de uteblir, gir motivasjon og gjør det lettere å delta, også på dager som er tunge eller når de har behov for å trekke seg unna.

Samtidig understreker flere ungdommer betydningen av at deltakelse kan skje gradvis. En ungdom forteller for eksempel at vedkommende det første året ikke klarte å møte opp til undervisning fordi situasjonen var psykisk krevende. Likevel fulgte vedkommende undervisningen hjemmefra, og fikk jevn oppfølging gjennom e-post og samtaler med kontaktperson og lærer, som sørget for at ting var håndterbart. Denne tilretteleggingen gjorde at vedkommende etter hvert klarte å delta mer – først i sosiale aktiviteter, og senere også i andre deler av tilbudet.

En annen ungdom beskriver at de ansatte kan komme hjem til ungdommene dersom de plutselig ikke møter opp, eller at de bare fortsetter å ringe og ikke gir opp. Om betydningen av slik oppfølging sier en ungdom*:*

> *Lærerne mine har vært supre! Noen ganger faller vi ut, og jeg hadde en periode hvor jeg falt litt ut. Da ringte [navn på lærer], og jeg sa at jeg kom, men så kom jeg ikke likevel. Hun ringte igjen – det var så motiverende å snakke med henne, så omtenksomt! Jeg følte aldri at det var skummelt å komme tilbake.*

Tilsvarende sier en annen:

> *Det er så greit å komme hit, du trenger ikke anstrenge deg. Du kan komme selv om du er sliten. Du trenger ikke å være noen andre enn deg selv. De [ansatte] sjekker: "Kommer du i dag?"*

Videre fremhever ungdommene at de ansatte har en vennlig personlighet og viser at de virkelig bryr seg om dem. Vår oppfattelse er at denne tilnærmingen gir de unge motivasjon og skaper en følelse av gjensidig forpliktelse. Flere unge forteller at de tidligere hadde mye fravær på skolen, men at dette ikke lenger er et problem. De opplever at de lærer mye hver dag og får tett oppfølging fra de ansatte, noe som gjør at de heller vil delta i tilbudet enn å sitte hjemme.

I tillegg opplever de unge en forpliktelse til å møte opp, ikke bare overfor de ansatte, men også overfor gruppen som helhet. De legger merke til at dersom noen ikke møter, får de andre ikke gjort det de skal, og dette skaper en motivasjon til å stille opp for hverandre, noe som hjelper dem å stå opp og delta hver dag. I den forbindelse fremhever flere av de unge at en fordel ved gruppebaserte tilbud er at de ser at andre er i samme situasjon som dem. Det skaper trygghet og gjør det lettere å dele erfaringer. Gruppen gir mulighet til å støtte hverandre, og fellesskapet bidrar både til motivasjon og mestring, samtidig som det bygger et sosialt nettverk som styrker opplevelsen av å høre til.

5.2.3 Hva gir de unge motivasjon?

> *Man kan ikke vente med unge mennesker, det er vanskelig å catche toget igjen hvis du har falt ut. Alt beveger seg videre, og hvis du får hull i CV-en, er det vanskelig å ta igjen.*

Sitatet er hentet fra et intervju med en ungdom og oppsummerer mye av det de unge formidler. For mange av de unge handler det om å få hjelp i tide, før veien tilbake til skole eller arbeid blir for vanskelig. For de ansatte i tilbudene handler det om å identifisere hva som faktisk motiverer de unge, og om å legge til rette for at denne motivasjonen kan vare over tid.

Helt konkret, hva som motiverer den enkelte ungdom, varierer fra person til person, men vi ser noen tydelige fellestrekk. Basert på det de unge selv forteller, ser motivasjon ut til å bygge på opplevelser av mestring, støtte og tillit, og den er særlig knyttet til holdningene og relasjonene de har til de ansatte. Det handler om hvordan de ansatte møter dem, viser interesse og tillit, og gir støtte på en måte som gjør at ungdommene tør å ta sjanser og mestre utfordringer. Dette samsvarer også med tidligere forskning, som viser at tillitt

til voksne i støtteapparatet, sammen med opplevelser av mestring, er viktig for ungdommens motivasjon og trygghet (Frøyland, 2024).

To ungdommer beskriver hvordan de ansatte bidrar til å bygge motivasjon slik:

> *De spiller oss gode, det er ikke rom for å ta steget bakover. De er som en mur bak oss – du blir dytta framover.*
>
> *Vi har blitt flinkere til å ta sjansene vi får. Hadde ikke jeg blitt pusha av [navn på ansatt], hadde jeg ikke vært her.*

De unges fortellinger viser at muligheten til å ta den tiden de trenger, få flere sjanser og vente til de selv er klare, samt det å bli møtt med realistiske og tilpassede forventninger, har stor betydning for motivasjonen til å delta.

For eksempel forteller flere at de i starten av tilbudet ikke følte seg klare til å begynne på skole eller jobb, men at de ansatte gjorde det mulig å ta små skritt i eget tempo. Flere beskriver også at de gjennom deltakelsen har opplevd mestring og økt trygghet, både sosialt og faglig. For de unge som deltok på en kvalifiserende møteplass med undervisning, var det viktig at opplegget var tilpasset deres behov, med korte skoledager, praktiske oppgaver og et sosialt fellesskap som gjorde skoledagen mer overkommelig. Mange uttrykker at de trolig ikke ville klart å følge opp en ordinær videregående skole på samme måte, og at tjenesten har vært viktig for at de kom i gang med opplæring igjen.

I forlengelsen av dette forteller mange av de unge som deltok i undervisning at den opplevdes som konkret og målrettet. De beskriver et opplegg der målet er å bestå eksamen, uten for mye annet som tar fokus. Det er mindre vekt på fravær enn i ordinær skole, og klassene er små med tett oppfølging fra lærerne. Undervisningen blir tilpasset den enkeltes behov, og flere opplever at lærerne har bedre tid til å følge opp hver elev enn det som er vanlig i ordinær skole.

Mye av det samme gjelder når de unge beskriver den generelle oppfølgingen. De forteller at de ansatte hjelper dem med å sette tydelige mål og jobbe systematisk mot disse. De opplever at de voksne ser deres individuelle behov og situasjon, at de aldri har manglet støtte eller hjelp, men at de samtidig blir oppfordret til å ta egne initiativ. De unge opplever også at de ansatte samarbeider godt med andre instanser når det er nødvendig, slik at de får helhetlig oppfølging.

Til sist understreker flere av de unge det som positivt at terskelen for å delta i tilbudene oppleves som lav. Mange fremhever at det var enkelt å bli med, og at det ikke krevde en lang prosess. Én ungdom forteller for eksempel at det i starten bare var å møte opp og prøve å se om det passet, og at informasjonen som ble gitt gjorde det lett for unge å forstå hva tiltaket inneholdt. Flere unge fremhever det også som positivt at tilbudene ofte opererte uten venteliste, med løpende opptak, og at de kanskje hadde mistet motivasjonen dersom de måtte vente før de kunne starte.

5.3 De ansattes erfaringer

De ansattes erfaringer samsvarer i stor grad med det de unge forteller. Også de fremhever betydningen av å ha god relasjon til ungdommene, at mange unge trenger tid til å bygge tillit og finne motivasjon, og at det er avgjørende å gi dem rom for å prøve og feile underveis. En av de ansatte sier:

> *De trenger en relasjon. Det skaper trygghet. Mange unge har opplevde mange relasjonsbrudd. Mange instanser som har vært inne i en sak. Vi er stabile og klarer å stå i ulike situasjonen sammen med ungdommen.*

Når det gjelder de ansattes erfaringer med hvem de unge er og hvilke behov de har, forteller de at mange av dem som faller utenfor skole og arbeid i utgangspunktet ikke har kontakt med noe hjelpeapparat. Flere beskriver at disse ungdommene ofte tilbringer mye tid hjemme, isolert fra både skole og venner, og at det kan ta tid å få etablert kontakt. Enkelte peker også på at de som har størst behov for støtte, ofte er de som har minst nettverk rundt seg. Flere ansatte fremhever også at et kjennetegn ved ungdom som er i en vanskelig situasjon, er at de trekker seg tilbake når ting blir vanskelig, selv om det kanskje ikke er det de egentlig vil., og at dette stiller krav til tålmodighet og en gradvis tilnærming. De mener dette henger sammen med at unge mennesker har andre fysiologiske og utviklingsmessige forutsetninger enn voksne, som kan gjøre det vanskelig for dem å ta tak i utfordringer på egen hånd. Flere av informantene beskriver dette:

> *Det vi ser, er at de er litt annerledes enn voksne. Vi må ha mer toleranse, stille krav, men ta det steg for steg.*
>
> *De er så sensitive. For dem er det en lettelse å trekke seg tilbake, selv om det er det de kanskje ikke egentlig vil. De tar muligheten til å trekke seg tilbake, hvis de får den. Når man gjør avtaler, må man holde dem. Det er en suksess. De er ellers vant til at de avsluttes fort.*
>
> *Det er noe med å forstå den ungdomshjernen. De leter etter en grunn til å bli kicket ut, for de er vant til det. Det er trist. Og så får vi i hjelpeapparatet en feil forståelse av ungdommene.*

Det er også viktig at deltakelse i tilbudene er frivillige for de unge og ikke inkluderer aktiviteter som blir pålagt eller styrt av andre. Flere ansatte vi snakket med fremhever blant annet styrken i at tilbudet er delvis frittstående fra andre tjenester, som for eksempel barnevern og Nav. Dette gjør det mulig å bygge oppfølging basert på de unges egne prinsipper – å støtte dem og gå ved siden av dem, uten å kreve noe tilbake. Med andre ord skal tilbudet ikke pålegge, styre eller presse de unge, men gi rom for trygghet, tillit og egenmestring.

Flere ansatte nevner videre at man ikke kan forutsette at ungdommene er motivert til å delta ved tilbudet, før de starter opp. De trenger å ta små skritt og føle mestring etter hvert. Mange ordinære tjenester oppfatter ofte at de unge ikke er motiverte, og derfor skrives de ut av ulike tiltak. Ved alle tilbudene vi har dekket i vår undersøkelse, mente de ansatte at de ordinære tjenestene må ha en annen forståelse og tilnærming til ungdom som dropper ut enn de har i dag. Én representant for helsetjenesten sa:

> *Man trenger en bedre forståelse. Det handler ikke om motivasjon. Om det er behandling, Nav, rydde rommet eller annet. Motivasjon blir så negativt. Jeg tenker at mange ungdommer misliker det. De hører hele tiden «du er ikke motivert. Jeg tror ikke de fleste ungdommer ikke ønsker det. De får påpekt at du er ikke motivert. Du blir skrevet ut av behandling fordi du ikke er motivert. Men du kommer jo ikke til behandlingen og sier «nå er jeg veldig motivert». Vi snakker så fort om at de er ikke motivert. Alle oss som sitter her er opptatt av motivasjon. Vi må redefinere motivasjon når man snakker om ungdom.*

Videre fremheves behovet for samarbeid mellom ulike tjenester. De unge trenger voksne rundt seg som har en felles forståelse og følger samme linje, slik at de ikke mottar motstridende beskjeder fra forskjellige instanser. Det er viktig med koordinert og helhetlig oppfølging, slik at de unge får oversikt over hvilke rettigheter og muligheter de har, hva som forventes av dem, samtidig som de sikres støtte fra et samlet nettverk av fagpersoner. De ansatte nevner overganger, for eksempel mellom DPS og kommunale

tjenester, eller mellom ungdomsskolen og videregående skole, som særlig sårbare, og påpeker at ungdommene trenger en fast kontaktperson som kan lose dem videre.

At det ordinære hjelpeapparatet i stor grad er innrettet mot voksne brukere, kan føre til at mange unge faller mellom ulike ordninger. De ansatte understreker at ungdom ikke kan møtes eller følges opp på samme måte som voksne, og at dagens systemer i liten grad tar høyde for dette. Ofte oppstår sårbare overganger der ingen har tydelig ansvar, og hvor de unge risikerer å bli stående uten støtte. I den forbindelse uttrykker en leder:

> *Jeg har en opplevelse av at enkelte tjenester tenker: 'Puh, nå er vi ferdig, og nå kan noen andre holde på dem.' Det finnes et apparat for de som går på skolen, men de som faller ut, de flyter rundt.*

5.4 Oppsummering

Vi finner at de unge som deltar i tilbudene ofte har komplekse utfordringer, inkludert psykiske plager, sosiale vansker og tidligere frafall fra skole og arbeidsliv. Mange har vært passive over tid og har erfaring med fragmentert og lite koordinert oppfølging fra ulike instanser.

Når det gjelder hva som skaper trygghet og motivasjon fremhever de unge at det å bli sett, møtt med respekt og få individuell tilpasning, både faglig og sosialt, er viktig. Relasjonen til de ansatte, kontinuitet i oppfølging, fleksibilitet og lav terskel for kontakt er også avgjørende.

Samlet sett gir de unge utrykk for at tilbudene bidrar til at de kan prøve seg i undervisning, arbeidspraksis og sosial trening i trygge omgivelser. De opplever å få støtte til å sette mål for seg selv, og til å planlegge og gjennomføre tiltak. Flere unge fremhever også hvordan gruppebaserte tilbud gir sosial støtte, fellesskap og motivasjon, mens koordinert samarbeid mellom tjenester sikrer helhetlig oppfølging og forutsigbarhet.

6 Gode grep

I de foregående kapitlene har vi vist hvilke erfaringer de ansatte har med ulike former for tverrsektorielt samarbeid. Vi har også vist hvilke resultater samarbeidet fører til, for tjenestene og for ungdommene. Vi har også belyst hva ungdommene selv har behov for, fra tjenestene. I dette kapitlet beskriver vi først hva som er gode grep når det gjelder å møte de unges behov, og skape et tilbud som treffer de utfordringene de unge har. Vurderingene er basert på erfaringene til de ansatte og ungdommene vi har intervjuet, og vår analyse av hva som fungerer bra ved modellene vi har studert.

Deretter vurderer vi hva som er gode grep når det gjelder å få tjenestene til å prioritere samarbeid, og forankre betydningen av tverrsektorielt samarbeid. I denne delen har vi analysert hva tilbudene gjør, som ser ut til å bidra til forankring i tjenestene og til at tilbudene kan bestå over tid.

6.1 Tilbud som møter de unges behov

Sett fra de unges perspektiv og ansatte i tilbudenes erfaringer: Hva er det viktig å ta hensyn til, i utformingen av tilbudene? Hvordan kan tilbudene tilpasses godt til de unges behov? Og hvordan bør tjenestene arbeide og samarbeide, slik at hjelpen blir nyttig for de unge?

6.1.1 Senke terskelen for å oppsøke tjenestene

Våre funn viser at det er viktig å gjøre terskelen så lav som mulig for å oppsøke en tjeneste. Det er viktig å kunne komme inn uten for lang ventetid og uten henvisning. Ungdommene som er i målgruppa for tilbudene vi har undersøkt, trenger også å kunne oppsøke tilbudet uten å forplikte seg til noe. Når det gjelder de kvalifiserende møteplassene, er det viktig å kunne starte forsiktig, gjøre seg kjent med tilbudet og eventuelt øke deltakelsen etter hvert.

Vi finner også at det er viktig med noen som er imøtekommende og sier hei når de kommer, og noen som spør etter dem dersom de er fraværende.

6.1.2 Relasjon over tid

Vårt materiale tyder på at mange av ungdommene har hatt kontakt med flere tjenester, men ikke hatt noen «hjelpere» som har vært der over tid og bistått med å finne en vei videre. Selv om de har hatt jevnlig kontakt med enkelte tjenester, begrenser det seg hvor ofte det er møter. Mange av dem har også opplevd brutte relasjoner og eller at tjenester avsluttes. Analysen vår viser at mange har behov for en relasjon over tid til en trygg hjelper.

Mange har behov for å sortere utfordringene og hjelp til å skjønne hva de egentlig sliter med. De trenger også hjelp til å sette ord på hva som ikke fungerer, og hva de trenger hjelp til – slik at de bedre kan formidle det til andre tjenester. De har også behov for hjelp til å finne frem til relevante tjenester, og til å ta kontakt med dem.

6.1.3 Motivasjonen kan komme etter hvert

Materialet vårt viser at tjenestene må ha en annen forståelse av motivasjon, når det gjelder unge. De kan oppfattes som at de ikke er motiverte, og er det kanskje heller ikke. Men det betyr ikke at de ikke kan nyttiggjøre seg oppfølgingen. De unge sier selv at motivasjonen kommer med mestring og gjennom relasjoner med andre. Tilbudene må

altså ikke avskrive ungdom som ikke virker motiverte, men innrette seg på en måte som gjør at ungdommene føler seg sett og inkludert, og at de får støtte til å ta ting stegvis.

6.1.4 Alltid vite at det er en tjeneste som «har ballen»

Ungdommene synes det er vanskelig å forholde seg til mange tjenester. De kjenner heller ikke godt til hvilke tjenester som eksisterer og hva de ulike tjenestene kan tilby. De har behov for hjelp til å koordinere tjenestene. Ikke minst har de behov for at det alltid er en tjeneste som har et ansvar over tid, som kommer inn når behandling avsluttes eller andre aktiviteter opphører.

6.1.5 Samlokaliserte tjenester og en møteplass

Punktene som vi har nevnt i avsnittene over, er til stede og fungerer særlig godt der tjenestene er samlokaliserte og hvor det i tillegg er en møteplass for ungdommene. På disse stedene får ungdommene oppfølging over tid, en relasjon til trygge voksne, sosial trening og en tilhørighet. Det er også svært enkelt å komme i kontakt med de ulike tjenestene, og tjenestene får et mer helhetlig bilde av de unges behov og setter felles mål. Det blir også synligere hvilken tjeneste som har ansvar for hva, og tydelig dersom det ikke er noen som «har ballen.»

Vårt inntrykk er at tilbudene der helsetjenesten, videregående skole og Nav deltar, får en særlig god forståelse for ungdommenes situasjon og hva de har behov for. Disse tilbudene gir helhetlig og skreddersydd hjelp til den enkelte ungdom.

6.2 Forankring og prioritering av samarbeid

Mange av velferdstjenestene har et mandat om å samarbeide, og det er et mål å gi helhetlige og individuelt tilpassede tjenester. Tid til samarbeid kan imidlertid gå utover den daglige produksjonen av tjenester, og samarbeidet gir ikke nødvendigvis resultater med en gang. I den enkelte kommune og i det enkelte fylke er det behov for god forankring av samarbeid, og å prioritere tid og ressurser til samarbeid. Hva er gode grep når det gjelder å få til forankring og tilbud som kan bestå over tid?

6.2.1 Politisk forankring og finansiering

I modellene vi har undersøkt, deltar tjenestene stort sett ved at de ordinært ansatte bruker arbeidstiden sin inn i de ulike tilbudene. De kvalifiserende møteplassene har i tillegg egne ansatte som drifter tilbudet, fra én til fire ansatte i hvert av tilbudene. Disse er enten kommunalt ansatte i Nav, eller i fylkeskommunen. Av større utgifter kommer også husleie for lokalene til de kvalifiserende møteplassene, og noe andre driftsutgifter. Driftskostnadene dekkes av kommunen, kommunal del av Nav og/eller fylkeskommunen, i tilbudene vi har studert.

Flere av tilbudene har startet som prosjekter finansiert av prosjektmidler, før de etter hvert har gått over i ordinær drift. Andre tiltak er fortsatt avhengige av prosjektmidler for å opprettholde tilbudet. Dette skaper en viss usikkerhet rundt den langsiktige forankringen og prioriteringen av samarbeidet. Lederne erfarer at særlig kommunene har trange budsjetter. Noen av tilbudene har måttet nedskalere tilbudet de senere årene, på grunn av manglende finansiering. Ved et par av de samlokaliserte tilbudene har enkelt-tjenester trukket seg ut, også begrunnet med at det ikke er ressurser til å delta. Flere av tilbudene erfarer at kommunen kommet med signaler om mindre penger til forebyggende innsats og ikke-lovpålagte tjenester, som følge av stram kommune-økonomi.

I vårt materiale er det eksempler på jevnlig politisk påvirkningsarbeid, for å få tilbudene til å bestå. Disse informantene sier at de forsøker å få frem hvordan en investerings- og forebyggingstankegang gir besparelser på sikt. Én av lederne for et av tilbudene uttrykker:

> *Det er trange tider økonomisk, så det er nødvendig for oss å tenke klokere og smartere. Når man bare jobber isolert i kammeret sitt, så blir spareforslaget å kutte i de forebyggende tjenestene. Trenger vi å være på [navn på tilbud], hvis vi skal spare penger? Det som er ute, virker overflødig. Det blir mitt oppdrag å forklare hvorfor det er nyttig, hvorfor det har effekt og hvorfor vi må satse på det. Og heller øke det!*

Felles mål

I intervjuene spurte vi ansatte og ledere i de ulike tjenestene, om hva som skal til for å drive godt, tverrsektorielt samarbeid. Et gjennomgående tema blant informantene var betydningen av å etablere felles mål som alle aktører kan samles om. Særlig trekkes helse inn som en sektor som må tydeliggjøres som en del av arbeidet med utdanning og sysselsetting. En av informantene fremhever viktigheten av at alle tjenester retter innsatsen mot et felles mål, og at dette kan bidra til å motvirke sektorvis tunnelsyn:

> *Mitt perspektiv er om det hadde vært så fint om alle enheter i en kommune hadde ett felles mål, bli målt på en felles ting, for eksempel arbeid. Helse skal jo jobbe med helsen, men kanskje med et mål om arbeid. Vi jobber med å løse enkelte saker. Enheten kan få litt tunnelsyn, hva de unge trenger hjelp til. Vi kunne kanskje jobbet litt med å løfte blikket litt … Hadde alle hatt ett felles mål, og ble målt på det, så kunne vi kanskje løfte blikket litt.*

Flere av informantene peker på behovet for å «løfte blikket» og jobbe utfra det mer overordnede samfunnsoppdraget. Slik vi forstår det, peker informanten på at tjenestene ikke bare må tenke på sine konkrete oppgaver, men også på det overordnede målet for hver enkelt ungdom. Selv om helsetjenesten skal gi behandling og skolen skal gi en utdanning, kan det overordnede målet for tjenestene samlet være å bidra til at ungdommen skal få et selvstendig og godt liv, med jobb og deltakelse på andre arenaer. Dette er det i varierende grad fokus på i tjenestene, ifølge våre informanter:

> *Man må skjønne samfunnsoppdraget. Vi skal gjøre en endring for de unge med de ressursene man har. Vi må løfte blikket. Kan ikke tenke på hvordan man er organisert, men hvordan man gjør det best. Hvilke andre aktører er med i det bildet. Det blir ofte silotenkning.*

Noen av informantene mener også at det er kunstige skiller mellom sektorene og særlig finansiering av kommunale tilbud. Én beskriver hvordan enkelte praktiske hindre, som husleie, kan oppleves som unødvendige barrierer for samarbeid mellom offentlige aktører:

> *Vil ikke ha mer byråkrati. Vi må tenke pakke, samhandlingspakke ... Noe som kunne vært stort hinder her er husleia. Det er enda et offentlig bygg som kanskje hadde stått tomt. Offentlige penger som bare bytter sted. Fullstendig pro forma. Hvis et høyere organ kunne sagt: denne husleia slår vi en strek over ... Dere tar huset, så kan dere samarbeide der. Lokalene er til disposisjon, da er et hinder fjernet.*

Det er antakelig ikke til å unngå at det kan oppstå diskusjoner og noen ganger konflikt mellom enhetenes ulike interesser og målsettinger. Helse skal avklare helse, Nav ønsker å få unge ut i jobb, og skolen vil beholde elevene i utdanning. Informantene opplever imidlertid at dette først og fremst gir rom for diskusjon, ikke store konflikter, og at det er

mulig å finne en felles plattform for samarbeid. Selv om tilbudene stadig frykter at de ikke får finansiering, har flere av tilbudene i vårt materiale bestått i flere år. Et av tilbudene ble etablert med prosjektmidler, men klarte å videreføre tilbudet i ordinær drift etter bare ett år. Hva skal til for å sikre at tilbudene kan bestå over tid? Vårt materiale peker på noen viktige punkter:

Forankring i strategiske planer og samarbeidsavtaler

Forankring i handlingsplaner, strategiske dokumenter og samarbeidsavtaler på tvers av sektorer er sentralt for å sikre forpliktelse og kontinuitet.

Flertallet av tilbudene i vårt materiale har en samarbeidsavtale mellom de deltakende tjenestene. Det varierer på hvilket nivå samarbeidsavtalen er inngått, og hvor detaljert den er. Enkelte steder er det overordnede samarbeidsavtaler eller intensjonsavtaler, som slår fast at partene skal samarbeide. Andre steder er det konkrete samarbeidsavtaler om tilbudet som tjenestene samarbeider om. Samarbeidsavtalen skisserer formål og ansvarsforhold, samt finansiering.

Våre informanter sier at samarbeidsavtalene innebærer at partene har en forpliktelse overfor hverandre, også i tider hvor det er økonomiske nedskjæringer. Samarbeidsavtalene gjør at det er høyere terskel for én part å trekke seg ut. Slik vi vurderer det, er samarbeidsavtalene særlig viktige i forpliktende samarbeid som samlokalisering eller kvalifiserende møteplasser, og når samarbeidet innebærer finansiering fra flere parter.

To av tilbudene vi har studert, ligger innenfor samme region. Informantene her peker på at regionrådet og fylkeskommunen har fattet viktige politiske vedtak som sier at fylkeskommunen skal styrke innsatsen overfor barn og unge. Et av satsingsområdene var å etablere alternative tilbud for unge som har falt ut av opplæring. Satsingen mot ungt utenforskap i regionen har bidratt til viktig forankring av samarbeidstilbudene, og fylkeskommunen har vedtatt langsiktig finansiering av sin del av tilbudene. Fylkeskommunen opprettet også en tre-årig prosjektstilling som har vært sentral i opprettelsen av tilbudene. Samtidig har fylkeskommunen hele tiden gitt tydelige signaler om at tilbudene som opprettes, skal bli del av den ordinære driften – altså at det ikke skal være et prosjekt. I fylket har det også vært mye samarbeid over tid mellom Nav og fylkeskommunen. Dette trekkes også frem som en suksessfaktor.

Finansiering og forankring i flere sektorer

Vårt materiale tyder på at tilbudene er mer robuste og mindre utsatt for kutt, dersom de får finansiering fra flere sektorer. Dette gjelder tilbudene som krever egen finansiering. Flere av tilbudene har finansiering både fra kommunen og fylkeskommunen. Noen har finansiering fra bare én av partene.

Tilbudene i vårt materiale har ikke direkte finansiering fra statlig del av Nav. Noen steder er statlige veiledere til stede ved tilbudene, og bidrar i form av arbeidstid. Møteplassene gir imidlertid også et tilbud til brukere av Navs statlige tjenester, og enkelte etterspør både bedre forankring i statlig del av Nav og at Nav bidrar med finansiering. Et viktig argument er blant annet at med flere bidragsytere, så er det vanskeligere for én part å trekke finansieringen. Erfaringene tilsier at jo flere parter som tar initiativ og forplikter seg, desto sterkere blir prioriteringen av de felles tilbudene.

Styringsgrupper med representanter fra flere tjenester bidrar også til bredere forankring og gjør det vanskeligere for enkeltaktører å trekke seg ut av samarbeidet. Videre kan regelmessige møter mellom ledere i Nav, kommunen og fylkeskommunen på strategisk nivå, være viktige for å holde samarbeidet forankret og prioritert.

6.2.2 Ledelse og kultur for samarbeid

For at samarbeidsmodellene skal fungere, må tjenestene prioritere å bruke tid på det. Leder må støtte den måten å jobbe på og det å bruke tid på samarbeid.

I kapittel 5 så vi også at de ansatte i noen tilfeller viser ekstra fleksibilitet i utøvelsen av tjenestene, og endrer arbeidsmåter, som følge av at de samarbeider tettere med andre tjenester og ser ungdommenes behov tydeligere. De ansattes erfaring er at dersom de skal levere gode tjenester sammen, er det viktig å ikke fokusere på rigide skiller mellom de ulike tjenestenes ansvarsområder. Hvem som finansierer PCer til ungdommer som tar privatist-eksamen, er ett konkret eksempel på utfordring som kan oppstå. Det kan være små detaljer, som gjør at tilbudet stopper opp eller ikke blir nyttig for ungdommen. Informantene peker på at det er viktig å løse slike hindre løpende. Dersom de ansatte skal føle trygghet og frihet til å endre arbeidsmåter og tilpasse tjenestene, er det også viktig med en leder som støtter dette.

Det er vanskelig for oss å identifisere hva som gjør at noen ledere synes samarbeid er viktig, og at andre i mindre grad prioriterer det. Det kan ha med rammene og styringen av den enkelte tjenesten å gjøre, og det kan ha med personlige oppfatninger hos lederen å gjøre. Vi har imidlertid identifisert noen faktorer som kan ha betydning.

Vi vurderer at det er viktig med god informasjon til de involverte tjenestene, både i oppstart av tilbudet og underveis. I vårt materiale er det eksempler på at noen av tjenestene har vært skeptiske til tilbudene eller ikke hatt god nok innsikt i helheten, selv der tjenestene er samlokaliserte. Vi tolker det som at de ikke har hatt god nok informasjon om hvordan tilbudene fungerer. I disse eksemplene er det ikke faste møtepunkter mellom lederne for tjenestene som deltar.

Vi mener også at faste møter mellom lederne i de deltakende tjenestene kan bidra til informasjonsdeling, til felles forståelse av formål med tjenesten og til en god fordeling av ansvar. Et par av tilbudene i vårt materiale har også lagt opp til å ha felles evaluering av tilbudet, hvor de deltakende tjenestene er med. Sammen drøfter de hvordan tilbudet fungerer og hva som kan bli bedre.

Det tar tid å etablere nye arbeidsformer, og å skape forståelse for verdien av relasjonsbygging mellom tjenester i arbeidet med unge. God informasjon og involvering på ledernivå blant de deltakende tjenestene kan bidra til å bygge kultur for samarbeid.

6.2.3 Tillit mellom de deltakende tjenestene

Felles forståelse av hva tilbudet skal være og av ansvarsforhold mellom tjenestene, bidrar til å bygge tillit mellom partene og gir struktur til samarbeidet. Tillit mellom tjenestene er viktig for at samarbeidet skal fungere fra sak til sak. Vår forståelse av tillitt er basert på teorier om samstyring (Vabo og Røiseland 2016), og handler i denne sammenheng om forventningene deltakerne har til samarbeidet og til hverandres bidrag. Tillit innebærer en tro på at investeringene man gjør nå vil gi positivt utbytte senere, og at de andre bidrar til dette gjennom felles innsats. Slike forventninger kan gjøres tydelige ved oppstarten av samarbeidet, for eksempel gjennom formulering av mål eller andre avklaringer. Tillit baserer seg på en antagelse om at de andre deltakerne har den nødvendige kompetansen, kunnskapen og ferdighetene som kreves for å lykkes.

Når det gjelder samlokaliserte tilbud, er det behov for en viss grad av tilstedeværelse fra alle samarbeidende tjenester, for å oppnå kontinuitet og integrasjon. Et par informanter understreker at sporadisk deltakelse, slik som en tjeneste som bare var til stede én halv dag hver annen uke, ikke er tilstrekkelig for å bli en del av fellesskapet og sikre kontinuitet.

Ett av tilbudene har gjort et konkret grep, som vi mener kan bidra til å styrke tilliten mellom tjenestene. Ved dette tilbudet deltar de ansatte i felles team-building hver sjette måned. Lederen for tilbudet erfarer at det kan være krevende å få ansatte fra ulike tjenester til å bruke tid på denne typen aktiviteter. Vårt inntrykk er imidlertid at de deltakende tjenestene ved dette tilbudet var spesielt samkjørte og samarbeidet tett. Vi antar at felles team-building har bidratt til dette.

6.3 Oppsummering

Kapitlet beskriver hvilke grep som virker for ungdommene, og hva som bidrar til varig tverrsektorielt samarbeid. Vurderingene bygger på erfaringer fra ansatte og ungdommer vi har intervjuet, og vår analyse av modeller med samlokalisering og kvalifiserende møteplasser.

For ungdommene er det avgjørende med lav terskel. De må kunne komme raskt inn, uten henvisning, og få mulighet til å starte forsiktig. Videre er det viktig å ta høyde for at ungdommenes motivasjon kan komme etter hvert. Den bygges gjennom mestring og relasjoner. Tjenestene må derfor ikke avskrive ungdom som virker lite motiverte, men legge til rette for stegvis oppfølging og for at ungdommene kan komme i aktivitet i sitt tempo. Det må også alltid være en tjeneste som «har ballen» og tar ansvar når andre avslutter. Her skiller samlokaliserte tjenester med en møteplass seg positivt ut. Ungdommene får tilhørighet, sosial trening og helhetlig oppfølging. Når helsetjenesten, videregående skole og Nav deltar, blir hjelpen mer skreddersydd og koordinert.

For å få samarbeid til å bestå over tid, trengs politisk forankring og finansiering, for eksempel i form av felles satsinger og samarbeidsavtaler. Prosjektmidler kan starte tilbud, men ordinær drift gir robusthet. Felles mål på tvers motvirker silotenkning og gjør innsatsen mer treffsikker. Slik vi vurderer det, vil finansiering fra flere sektorer og styringsgrupper eller jevnlige ledermøter med de involverte sektorene, styrke prioriteringen av de tverrsektorielle.

7 Drøfting og anbefalinger

I denne rapporten har vi beskrevet ulike former for tverrsektorielt samarbeid rundt unge med sammensatte bistandsbehov, som ikke er i arbeid eller utdanning. Vi har delt samarbeidene i tre hovedmodeller: Kvalifiserende møteplasser, samarbeidsstrukturer som har som mål å gi bedre individuell oppfølging, og treffpunkt for tjenester. Halvparten av tilbudene vi har studert, er samlokaliserte tjenester.

Vi har også beskrevet tjenestenes erfaringer med samarbeidet, og belyst de unges behov og erfaringer – slik de selv beskriver det.

Vi finner at både tjenestene og de unge har stor nytte av strukturert samarbeid. Vi finner at samarbeidsmodellene bidrar til at tjenestene får bedre kunnskap om hverandres ansvarsområder og virkemidler, og de ansatte får en bedre forståelse av egen tjenestes rolle i det samlede tjenestetilbudet.

Vår analyse viser at tjenestene har en annen tilnærming til de unge i målgruppa i de tverrsektorielle tilbudene vi har studert, enn når de yter tjenestene hver for seg. Slik vi tolker det, bidrar samarbeidet til en helhetsforståelse av ungdommenes behov. Dette gjør igjen at tjenestene i noen tilfeller endrer arbeidsmåter og tilpasser tilbudet sitt til de unges behov.

Samlet sett gir de unge utrykk av at de er svært fornøyde med tilbudene. Særlig de kvalifiserende møteplassene bidrar til at de kan prøve seg i undervisning, arbeidspraksis og sosial trening i trygge omgivelser. De opplever å få støtte til å sette mål for seg selv, og til å planlegge og gjennomføre tiltak. Flere unge fremhever også hvordan gruppebaserte tilbud gir sosial støtte, fellesskap og motivasjon, mens koordinert samarbeid mellom tjenester sikrer helhetlig oppfølging og forutsigbarhet.

7.1 Sammensatte behov og fragmenterte tjenester

Hva er situasjonen for unge som står utenfor jobb og skole, når det ikke er systematisk og strukturert samarbeid mellom tjenestene? I intervjuene våre brukte vi eksemplet «Emil». Han er 19 år og sluttet på videregående etter første året på grunn av psykiske vansker. Han har vært til utredning og startet behandling, men ser liten nytte av behandlingen. Han har også vært i kontakt med Nav, men opplever oppfølgingen som lite tilpasset og har selv vanskelig for å følge opp på grunn av helsen. Situasjonen hans nå er at han er mest hjemme og lite sosial. Han har lite nettverk, og føler seg utenfor. Han har noen ønsker om å ta utdanning, men ønsker først struktur i hverdagen og oppfølging som tar hensyn til helseproblemene han har.

Alle de ansatte som vi intervjuet, kjente godt igjen «Emil.» De fortalte at han var en typisk ungdom, som de møter ofte.

I flere av casene intervjuet vi ulike tjenester sammen, i gruppeintervju. I et tilfelle var det 6-7 ulike tjenester som deltok. De hadde interessante erfaringer knyttet til hvordan samarbeidet mellom tjenestene tradisjonelt fungerer, og hvorfor det ofte ikke fungerer så bra. De fortalte at de ofte ikke får til et godt nok tilbud til «Emil», og at det er vanskelig å få i gang tilpasset og meningsfylt aktivitet. Én av grunnene er at tjenestene er frivillige, og at «Emil» selv må oppsøke dem. Bare Oppfølgingstjenesten har en oppsøkende funksjon. Med mindre man mottar ytelse fra Nav, er det heller ingen av tjenestene som kan stille krav til aktivitet. Én av informantene sa:

Når Emil 19 år ikke møter på skole og ikke svarer Oppfølgingstjenesten, ikke får penger fra Nav fordi han bor hjemme, og ikke møter på DPS ... Da kan det fort være at han blir hjemme et år eller to. Vi har dessverre mange av dem. Vi mangler virkemidler og tilbud. De mister så mye tid.

Ofte har «Emil» vært i kontakt med flere tjenester, uten at tjenestene vet om hverandre og hva som har vært gjort før. Det fører til nye kartlegginger, og kanskje også at «Emil» får tilbud som ikke har fungert tidligere. Tjenestene pekte selv på at «vi kan stå ganske mange rundt og se på at det går ganske dårlig, men vi klarer ikke å gjøre noe.» Et par pekte på at tjenestene er spesialister på sine felt og har hver sine virkemidler – som ungdommen kanskje ikke passer inn i. Ofte er oppfølgingen heller ikke tett nok til at tjenestene får en god forståelse for situasjonen og utfordringene ungdommen står i.

Eksemplet «Emil» og vårt intervjumateriale illustrerer at ungdom i målgruppen for vår studie ofte har sammensatte utfordringer. Det finnes en rekke tjenester og ansatte som ønsker å hjelpe ungdommene, men tjenestetilbudet er fragmentert og uoversiktlig.

7.2 Hva er gode modeller for samarbeid?

Vi vurderer at de kvalifiserende møteplassene, hvor flere tjenester er samlokaliserte, er svært gode modeller for samarbeid. I rapportens kapitler viser vi hva som er fordelene med disse tilbudene. Oppsummert gir tilbudene en møteplass for sosial trening, hvor ungdommen stegvis kan komme i aktivitet etter hvert som de føler mestring og motivasjon, og i kontakt med ulike tjenester. Medarbeiderne på møteplassen blir et fast kontaktpunkt for ungdommen, som følger opp så ofte og så lenge som det er behov for. Den tilpassede undervisningen ser også ut til å ha hatt avgjørende betydning for at ungdommene vi intervjuet, har fått faglig mestring og tatt eksamener.

Vi mener at det er viktig at også helsetjeneste eller helsefaglig ansatte er del av tilbudet. Vårt materiale viser at mange unge i målgruppen har behov for den typen støtte, men ikke alltid får eller har behov for behandling i spesialisthelsetjenesten. Helsefaglig kompetanse kan bidra til å avklare hva helseutfordringene består i, og gi hjelp til å mestre utfordringene.

Større, formaliserte samarbeidsmodeller, som kvalifiserende møteplasser, er ikke mulig å etablere overalt. Slike modeller forutsetter både finansiering, tilstrekkelig tjenestekapasitet og et visst volum av brukere, noe som kan være særlig utfordrende i mindre kommuner. En mulighet er å etablere et tilbud som skal dekke flere kommuner.

I vårt materiale har vi også flere modeller der tjenestene har strukturert samarbeid, med samarbeidsrutiner eller faste møteplasser. Vi vurderer at disse også er viktige og fungerer bra. Vi mener at denne typen samarbeid fungerer best når ansatte i tjenestene møtes jevnlig, og opparbeider en felles forståelse for målgruppa og hva som fungerer.

Vårt materiale viser også tydelig at ungdommene i målgruppa har behov for at det alltid er én tjeneste som følger opp og tar et overordnet ansvar for å koordinere tjenestetilbudet. Slik vi vurderer det, kan det i perioder være behov for hyppigere oppfølging enn det Nav tilbyr i ordinær tjeneste.

For at samarbeidet skal fungere, er det helt vesentlig at ansatte i tjenestene kan dele informasjon om ungdommene. I våre eksempler fungerer bruk av samtykke stort sett fint, men det er også noe usikkerhet blant de ansatte om hva som er riktig. Vi vil understreke behovet for å tydeliggjøre hvordan tjenestene kan samarbeide og dele opplysninger, og bruke samtykke på en måte gjør det mulig å gi helhetlig oppfølging, og som er i tråd med regelverket.

Uansett samarbeidsmodell, må samarbeidet forankres i flere sektorer. Det er også en klar fordel om flere sektorer bidrar med ressurser inn i samarbeidet. På den måten er samarbeidet mindre sårbart for økonomiske kutt og prioriteringer, fordi det ikke bare avhenger av engasjement og forankring i én sektor. For å få til et forpliktende og varig samarbeid, er det også viktig med en konkret samarbeidsavtale.

Hvis initiativet og ledelsen kun kommer fra én sektor eller tjeneste, er det også en risiko for at denne tjenestens mål og agenda blir den førende. Dette kan igjen utløse motvilje hos de andre partene i samarbeidet, og de føler at de får mindre ut av samarbeidet. Alle aktørene har en viss kostnad ved å delta i samarbeidet, og kan trekke seg ut dersom innsatsen ikke står i forhold til nytten.

Tjenestene må også ha tillit til hverandre, og til at hver av tjenestene vil bidra til felles innsats rundt ungdommen. Forskere peker på at tilliten blir styrket gjennom gode erfaringer med samarbeid (Røiseland og Vabo 2016). Vårt materiale gir også tydelige eksempler på det.

Ytre kontekst, som for eksempel den lokale budsjettsituasjonen, kan påvirke og i verste fall havarere samarbeidsmodellene. Det er en viktig lederoppgave å skape en stabil ytre kontekst for samarbeidet.

Det er vanskelig å sette fingeren på hva som gjør at noen tjenester og ressurspersoner velger å etablere samarbeidsmodeller, og andre ikke gjør det. Vi tror at tjenestene må oppleve en egeninteresse av å samarbeide, for at samarbeidet skal være bærekraftig. For å sikre at tilbudet kan bestå, mener vi også det er viktig at tilbudene registrerer og dokumenterer de resultatene de oppnår. Vårt materiale tyder på at det er ulik praksis på dette punktet. I beslutningsprosesser vil det ha betydning at man kan vise hvilke resultater og betydning tilbudet har.

De unges erfaringer som kommer frem i rapporten, bør brukes systematisk i videreutvikling av samarbeidsmodeller og tjenester til unge som har sammensatte bistandsbehov. Ungdommenes beskrivelser av hva som fungerer – relasjoner over tid, hjelp til å rydde i utfordringer og at noen «har ballen» og hjelper med å navigere i tjenestene – bør være styrende for hvordan tilbud til målgruppen utformes og prioriteres. Slik kan tverrsektorielt samarbeid i større grad bidra til at unge med sammensatte behov får helhetlig, koordinert og virkningsfull oppfølging på vei mot arbeid eller utdanning.

I en travel hverdag, kan det være vanskelig for den enkelte tjeneste å få øye på hvilken interesse de har av å samarbeide, komme ut av kontoret og å yte tjenester på en litt annen måte enn før, for å treffe behovene til de unge. Nasjonale myndigheter kan bidra ved å legge tydelige føringer og forventninger til tjenestene om samarbeid, og ved å vise gode eksempler på samarbeid. Denne rapporten er et bidrag til det videre arbeidet.

Litteratur

AVdir. (2024). *Mål- og disponeringsbrev 2024 til NAV Fylke/Region.* URL: Endelig MD-brev 2024 - Fylkene

Aamodt, I. (2022). Norge blant landene med lavest NEET-andel i Europa. Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/norge-blant-landene-med-lavest-neet-andel-i-europa

Bekken, W., Dahl, E., & van Der Wel, K. (2018). Unge i risiko for å bli stående utenfor: Hva kan kommunene gjøre? Noen tilnærminger.

Beskæftigelsesministeriet, (2024a) *Fakta: Målgruppen for Ungeløftet*

Beskæftigelsesministeriet. (2024b). *Aftale om Ungeløftet – flere unge i arbejde og forpligtende fællesskaber*. https://www.bm.dk/media/r5zhpuzn/aftale-om-ungeloeftet.pdf

Bolvig, I., Jeppesen, T., Kleif, H. B., Østergaard, J., Iversen, A., Lips, N. B., Jensen, N. L., & Thodsen, J. (2019). *Unge uden job og uddannelse – hvor mange, hvorfra, hvorhen og hvorfor?* VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. https://www.vive.dk/da/udgivelser/unge-uden-job-og-uddannelse-hvor-mange-hvorfra-hvorhen-og-hvorfor-rv7l1qxn/

Bråten, R. H., & Sten-Gahmberg, S. (2022). Unge uføre og veien til uføretrygd: The path to disability benefits for young people. *Søkelys på arbeidslivet*, *39*(1), 1-19.

Buland, T. H., & Mathiesen, I. H. (2017). Nettverksledelse for bedre samhandling i offentlig sektor-En studie av Mission Possible-nettverket på Sunnmøre.Børne- og Undervisningsministeriet, (u.å.). *Den kommunale ungeindsats*. Hentet 05.05.2025, fra https://www.uvm.dk/vejledning-og-stoettemuligheder/vejledning/ansvar-og-aktoerer/den-kommunale-ungeindsats

Børne- og Undervisningsministeriet, (u.å.). *Forberedende grunduddannelse (FGU)*. Hentet 05.05.25 fra https://www.uvm.dk/forberedende-grunduddannelse

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), (2024) Elevers udbytte, foreløbig effekt og status på implementering af FGU: Tredje delrapport i evaluerings- og følgeforskningsprogrammet for FGU. https://eva.dk/udgivelser/2024/feb/elevers-udbytte-foreloebig-effekt-og-status-paa-implementering-af-fgu-tredje-delrapport-i-evaluerings-og-foelgeforskningsprogrammet-for-fgu

Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua), (2023). *På egna ben: Utvecklad samverkan för individers etablering på arbetsmarknaden* (SOU 2023:7). Regeringskansliet. https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/02/sou-20237/

Difi (2014). *Mot alle odds? Veier til samordning i norsk forvaltning.* Difi-rapport 2014:07

Fimreite, A.L., Lango, P., Lægreid, P. & Rykkja, L. (red.) (2014). *Organisering, samfunnssikkerhet og krisehåndtering.* Universitetsforlaget.

Forskrift om oppfølgingstiltak i Arbeids- og velferdsetatens egenregi. (2023). *Forskrift om oppfølgingstiltak i Arbeids- og velferdsetatens egenregi.* (FOR-2023-06-20-1073). Lovdata. Forskrift om oppfølgingstiltak i Arbeids- og velferdsetatens egenregi - Lovdata

Frøyland. K., m.fl. (2022). Inkludering av unge i skole, arbeid og samfunn – en *sammenstilling av kunnskap fra nordisk forskning*. AFI- rapport 2022: 2. URL:

r 2022 Inkludering av unge i skole arbeid og samfunn - en sammenstilling av kunnskap fra nordisk forskning.pdf

Frøyland, K. (2024). Inclusion of vulnerable youth in school or work – How can individually tailored professional support contribute? *Children and Youth Services Review*, 163

Fyhn, T., Radlick, R. L., & Sveinsdottir, V. (2021). Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET). *En analyse av unge i NEET-kategorien*, *2*.

Försäkringskassan (2024) Rapport – Uppdrag att analysera behovet av förändringar i lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser *https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2024/10/uppdrag-att-analysera-behovet-av-andringar-i-lagen-20031210-om-finansiell-samordning-av-rehabiliteringsinsatser/*

Hansen, I. L. S., Jensen, R. S., & Fløtten, T. (2020). Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsats for utsatte barn og unge. Hentet fra: https://www.fafo.no/images/pub/2020/20737.pdf

Head, B. & Alford, J. (2015). «Wicked problems: Implications for public policy and management. *Administration & Society,* 47: 711–739.

Heglum, M. A., & Nilsen, W. (2025). A life course perspective on the NEET phenomenon: long-term exclusion across cohorts, gender, and social origin among young adults in Norway. *Journal of Youth Studies*, *28*(5), 807–827. https://doi.org/10.1080/13676261.2024.2305907

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) (2019). *Gör samordningsförbund någon skillnad? En analys av samordningsförbund under perioden 2005–2010*. ISF Rapport 2019:4. https://isf.se/download/18.6e75aae16a591304896b37/1565330423268/Go%CC%88r%20samordningsfo%CC%88rbund%20na%CC%8Agon%20skillnad-ISF-Rapport%202019-04.pdf

Kirkebøen, L., & Rønning, M. (2025). Hva kjennetegner elever som vender tilbake til videregående opplæring etter et opphold? Og hvordan gjør de det i arbeidsmarkedet? *Søkelys på arbeidslivet*, *42*(2), 1-14.

Korpi, T., og Minas, R. (2024). *Lokala åtgärder för unga som varken arbetar eller studerar: Utformning, organisation och funktion av åtgärder på kommunal nivå* (Rapport 2024:19). Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU). https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2024/2024-19-lokala-atgarder-for-unga-som-varken-arbetar-eller-studerar.pdf

Lysø, N., Lima, I., og Ekelund, R. (2022). *Veilederes erfaringer med aktivitetskravet i AAP-ordningen.* NAV-rapport 2022:1

Mandal, R., Ofte, H.J., Jensen, C. & Ose, S.O. (2015). *Hvordan fungerer arbeidsavklaringspenger som ytelse og ordning?* SINTEF-rapport A26778

Melby, L., Ådnanes, M., Kaasbøll, J., Kasteng, F. & Ose, S. O. (2017). Evaluering av samhandlingstiltak rettet mot utsatte barn og unge. Suksesskriterier på veien mot mer helhetlig tjenestetilbud. Rapport 2017.00418. SINTEF Teknologi og samfunn.

Meld. St. 21 (2020–2021). *Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden*. Meld. St. 21 (2020–2021) - regjeringen.no

Meld. St. 33 (2023-2024). *En forsterket arbeidslinje. -flere i jobb og færre på trygd*. Meld. St. 33 (2023–2024)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), (2023) *Fokus 23 – Olika villkor för etablering: Lokala förutsättningar och stöd till unga som varken arbetar eller studerar*. https://www.mucf.se/publikationer/fokus-23-olika-villkor-etablering

OE, Proba og Frisch. (2024). *Områdegjennomgang av arbeidsmarkedstiltak: Kartlegging av kunnskap og praksis*. OE-rapport 33-2023. URL: omradegjennomgang-av-arbeidsmarkedstiltak-kartlegging-av-kunnskap-og-praksis-1.pdf

Opplæringsloven. (2024). *Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæring*. (LOV-2023-06-09-30). Lovdata. Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) - Lovdata

Pettersen, M. & Røv, V. (2025). Over 100 000 unge utenfor – halvparten finner vi ikke i registrene, Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/over-100-000-unge-utenfor--halvparten-finner-vi-ikke-i-registrene

Proba. (2022). Digital aktivitetsplan for NAV og brukerne. Rapport 2022-09. https://proba.no/rapporter/digital-aktivitetsplan-for-nav-og-brukerne/

Proba. (2024a). Status for individuell jobbstøtte (IPS) I Norge. Rapport 2024-09. https://proba.no/rapporter/status-for-individuell-jobbstotte-ips-i-norge/

Proba (2024b). Navs oppfølging av personer som mottar AAP. Rapport 2024-08. https://proba.no/rapporter/navs-oppfolging-av-personer-som-mottar-aap/

Rittel, H., og Webber, M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. Integrating Knowledge and Practice to Advance Human Dignity, 4(2), 155-169. https://doi.org/10.1007/BF01405730

Radlick, R.L.; Sveinsdottir, V.; Fyhn, T. (2025). Effekter av tverrsektorielle tiltak for å motvirke utenforskap. Notat. NORCE helse og samfunn.

Røiseland, A. V. & Vabo, S. I. (2016). *Styring og samstyring: governance på norsk.* Fagbokforlaget.

Sjuhärads samordningsförbund (u.å.) Aktiv Kraft. Hentet 5. september 2025, fra https://www.sjusam.se/aktivkraft/

Strand, A. H., Grønningsæter, A. B., Nielsen, R. A., Holte, J. H. (2020). Tid for aktivering. Evaluering av forsterket ungdomsinnsats i NAV. Fafo-rapport 2020:19.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), (2024) *Kommunernas aktivitetsansvar 2024. Resultat av enkätstudie till landets kommuner* https://skr.se/download/18.3b616057191d5aeea65b324a/1727107256259/Kommunernas-aktivitetsansvar-2024.pdf

Ungeløftet (2025, 19. juni). *Over en halv milliard kroner fordelt mellem alle 98 kommuner til Ungeløftet*, ungeløftet.no. Hentet fra https://ungeloeftet.dk/nyheder/nyheder/2025/over-en-halv-milliard-kroner-fordelt-mellem-alle-98-kommuner-til-ungeloeftet

Uppsala kommun (2025) *Uppsala kommun och Arbetsförmedlingen i ny samverkan för att hjälpa individer till arbete https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/nyheter-och-pressmeddelanden/2025/uppsala-kommun-och-arbetsformedlingen-i-ny-samverkan-for-att-hjalpa-individer-till-arbete/*

Vedlegg 1: Satsinger og samarbeid for unge i Sverige og Danmark

I dette kapitlet ser vi på hvilke modeller som finnes for å styrke samordningen av innsatsen rettet mot unge som står utenfor arbeid eller utdanning i Sverige og Danmark. Kapitlet bygger på en dokumentstudie, med gjennomgang av relevante tiltak, lovverk og forskningslitteratur i de skandinaviske landene. Fokuset er på nasjonale satsninger som legger vekt på samarbeid mellom helse-, utdannings- og sosialsektoren.

Denne gjennomgangen av modeller for samarbeid i de øvrige nordiske landene er relevant for rapportens overordnede problemstilling, da initiativer fra Sverige og Danmark kan sammenlignes med norsk kontekst og gi inspirasjon til organisering og utvikling av trilaterale samarbeidsmodeller i Norge.

7.3 Sverige

Flere svenske regjeringsmeldinger understreker behovet for en helhetlig og samordnet innsats rettet mot unge som faller utenfor både arbeid og utdanning. En av de nyeste utredningene på området, *SOU 2024:74 – Fler vägar till arbetslivet*, drøfter hvordan overgangen fra skole til arbeidsliv kan styrkes gjennom mer fleksible og inkluderende utdanningsløp. Utredningen peker på betydningen av koordinering mellom utdanningssystemet, arbeidsmarkedstiltak og velferdstjenester for å møte unges ulike forutsetninger og behov.

I likhet med Norge er ansvaret for velferdstjenester, arbeid, utdanning og helse i Sverige fordelt mellom flere forvaltningsnivåer, men ansvarsfordelingen er noe ulik den norske. Både Försäkringskassan og Arbetsförmedlingen er statlige instanser. Försäkringskassan har ansvar for å administrere store deler av det svenske velferdssystemet, mens Arbetsförmedlingen har ansvar for arbeidsrettet oppfølging og tiltak. Sosialtjenesten er en kommunal oppgave, med ansvar for blant annet økonomisk sosialhjelp, individuell rådgivning og støtte til utsatte grupper. Helse- og omsorgstjenestene er organisert på regionalt nivå, med ansvar for sykehus, primærhelsetjenester og spesialisthelsetjenester. Den største delen av ansvaret for grunnskole og videregående skole ligger på kommunene.

I vår kartlegging har vi ikke funnet konkrete modeller som systematisk inkluderer alle de sentrale aktørene i Sverige – det vil si sosialtjenesten, forsikringskassen, arbeidsformidlingen, utdanningssektoren og helsetjenestene – i ett samlet samarbeid. Dette samsvarer med funn fra undersøkelser i Sverige, som viser at det er relativt uvanlig at kommuner tilbyr samordnet støtte gjennom tverrfaglige team med representanter fra ulike tjenester (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2023). Selv om det finnes gode eksempler på samarbeid internt i kommunene og med Arbetsförmedlingen og næringslivet, er helse- og omsorgstjenestene og Försäkringskassan sjelden involvert.

Likevel finner vi flere relevante initiativer, praksiser og lovverk som legger til rette for samarbeid på tvers av sektorer, og vi vil her trekke frem fire ordninger.

Delegationen för unga till arbete

Et viktig initiativ er *Delegationen för unga till arbete (Dua)*[7]*,* som ble etablert av den svenske regjeringen i 2014. Dua sitt hovedoppdrag har vært å fremme samarbeid mellom statlige og kommunale aktører med mål om å redusere ungdomsarbeidsledigheten. Dua kan dermed beskrives som et initiativ som virker på et strukturelt nivå, snarere enn å være en konkret samarbeidsmodell for oppfølging av unge utenfor arbeid og utdanning.

Delegasjonens innsats har særlig rettet seg mot utvikling av nye samarbeidsformer som kan bidra til en mer effektiv og koordinert oppfølging av unge utenfor arbeid og utdanning. Dua avsluttet sitt operative mandat i 2023 og overleverte sin sluttrapport til den svenske regjeringen (Dua, 2023), men mange av de samarbeidsmodellene og arbeidsformene som ble utviklet under Duas ledelse, er nå integrert i ordinære virksomhet.

Et av de viktigste verktøyene Dua har benyttet, er etablering av lokale overenskomster - formelle samarbeidsavtaler - mellom kommunene og den svenske Arbetsförmedlingen. Disse avtalene bygger på at de lokale aktørene sammen definerer målgruppen for samarbeidet, vurderer dens størrelse, sammensetning og behov, formulerer oppfølgingsbare mål, og fastsetter hvordan samarbeidet skal organiseres og gjennomføres (Dua, 2023).

Et eksempel er en nyetablert avtale mellom Uppsala kommun og Arbetsförmedlingen fra 2025. Avtalen prioriterer blant annet ungdom uten fullført videregående opplæring og langtidsledige, og den omfatter tiltak som praksisplasser, arbeidstrening og arbeidsmarkedsutdanning. Samarbeidet organiseres gjennom en strategisk styringsgruppe og et arbeidsmarkedsråd, hvor representanter fra kommune og Arbetsförmedlingen sammen skal utvikle og følge opp samarbeidet (Uppsala kommun, 2025). Sentralt i samarbeidet er bedre samordning av tilbud og tjenester for de som står utenfor både arbeid og opplæring, slik at ressursbruken og tjenestene blir mer effektive.

Lag (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser

Et annet viktig virkemiddel for tverretatlig samarbeid er *Lag (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatse*r – også kjent som *Finsamlagen*, innført i 2004. Loven legger til rette for at offentlige aktører som Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, sosialtjenesten, samt helse- og omsorgstjenesten kan etablere lokale samarbeide gjennom såkalte s*amordningsförbund*.

Per i dag finnes det 69 samordningsförbund i Sverige, fordelt over alle regioner og i 274 av Sveriges 290 kommuner. I de fleste samordningsförbund inngår flere kommuner, men det finnes også forbund som omfatter kun én kommune.

Ordningen har en årlig finansiering, hvor de statlige instansene bidrar med halvparten av finansieringen, mens kommuner og regioner bidrar likt med den andre halvparten, tilsvarende statens andel. Samordningsförbundene er selvstendige organisasjoner og velger selv hvilke satsingsområder som skal prioriteres lokalt. Ordningens hovedoppgave er å finansiere lokale, samordnede innsatser for individer som har behov for koordinerte tjenester, men også å sikre en mer effektiv bruk av offentlige ressurser gjennom tverretatlig samhandling på strukturelt nivå.

---

[7] For ytterligere informasjon om DUA, *se SOU 2023: 7 På egna ben - Utvecklad samverkan för individers etablering på arbetsmarknaden*, https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/02/sou-20237/

Målgruppen for ordningen er relativt bred og ikke eksplisitt avgrenset til unge utenfor arbeid og utdanning, selv om denne gruppen i praksis ofte omfattes av tiltakene. Et konkret eksempel på et samordningsforbund som retter seg mot unge uten utdannelse, er «Aktiv Kraft» i Sjuhärad, sørvest i Sverige. Dette initiativet drives av Sjuhärads samordningsförbund, et samarbeid mellom Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Västra Götalandsregionen og de åtte kommunene i området. Innsatsen tilbyr unge mellom 20 og 30 år med funksjonsnedsettelser støtte gjennom PULS-modellen. Modellen gir deltakerne muligheter for arbeidstrening, praksisplasser og prøving av studier over en periode på opptil 12 måneder. Formålet er å øke deltakernes sjanser for å komme i arbeid og å fremme effektivt samarbeid mellom ulike offentlige aktører i regionen (Sjuhärads samordningsförbund, u.å.).

Når det gjelder effekten av samordningsförbundene viser en evaluering gjennomført av Inspektionen för socialförsäkringen (ISF, 2019) at samordningsförbundene i noen grad har hatt en positiv effekt på unge mellom 19 og 24 år som verken arbeider eller studerer, blant annet ved at ordningen har bidratt til å løfte denne gruppen opp på dagsordenen.

Samtidig peker en evaluering fra Försäkringskassan på utfordringer med å oppnå en felles forståelse av hvordan den finansielle samordningen skal praktiseres, samt hvilke tiltak som faller inn under lovgivningen. Det fremheves også at strukturelle og systemovergripende tiltak etter hvert har fått en mer fremtredende plass, noe som i stor grad har skjedd på bekostning av mer individrettede tiltak (Försäkringskassan, 2024).

Kommunala aktivitetsansvaret (KAA)

Kommunala aktivitetsansvaret (KAA) er en svensk ordning som ble etablert for å sikre at unge voksne mellom 16 og 19 år som har fullført grunnskolen, men som ikke deltar i videregående opplæring eller arbeid, får nødvendig oppfølging for å komme videre i utdanning eller arbeid. Ordningen er integrert i den svenske skoleloven. Mer konkret innebærer kommunenes ansvar å:

- Identifisere ungdommer som står utenfor skole og arbeid.
- Kontakte disse ungdommene for å informere dem om deres rettigheter og muligheter.
- Tilby individuelle tiltak, som kan inkludere veiledning, støtteordninger, praksisplasser eller aktiviteter som fremmer deltakelse i utdanning eller arbeid.
- Dokumentere og rapportere status på ungdommene, inkludert tiltakene som er satt i gang og fremdrift.

Selv om KAA har vist seg å være et viktig virkemiddel for å sikre at ungdom får mulighet til å delta i videregående opplæring eller arbeidslivet, har det blitt avdekket utfordringer med å nå ut til alle som har behov for støtte. Det er særlig påpekt at ordningen ikke alltid fanger opp dem som har størst behov for hjelp (Sveriges Kommuner och Regioner, 2024).

Samordnad individuell plan, SIP

Samordnad individuell plan – forkortet til SIP, er en modell for tidlig og tverrsektoriell innsats rettet mot personer i behov av støtte fra flere offentlige aktører. Formåle med SIP er å styrke samarbeidet mellom kommune, region og andre relevante instanser, og tilsvarer individuell plan i Norge.

SIP er i hovedsak en ordning som involverer sosialtjenesten og helse- og omsorgstjenester, og er ikke spesifikt rettet mot unge som verken har arbeid eller utdanning. Likevel har flere studier vist at bruken av SIP kan ha en positiv effekt på

arbeidet med denne gruppen i Sverige, ved å bidra til en mer integrert oppfølging og støtte på tvers av sektorer (Korpi og Minas, 2024).

7.4 Danmark

Også Danmark og Norge mange likhetstrekk når det gjelder organiseringen av tjenester innen arbeidsliv, helse og utdanning. Samtidig finnes det forskjeller – særlig når det gjelder ansvarsdelingen mellom stat, regioner og kommuner. I Danmark er ansvaret for arbeidsrettet oppfølging hovedsakelig lagt til kommunene, og ivaretas gjennom de kommunale jobbsentrene (Jobcentre). Disse har ansvar for arbeidsformidling, oppfølging av arbeidsledige, aktiveringstiltak og forvaltning av enkelte velferdsytelser, som kontanthjelp (sosialstønad). Helsesystemet er i hovedsak regionalt organisert, med regionene som ansvarlige for sykehus og spesialisthelsetjenester. Kommunene har ansvar for grunnskolen (folkeskole), mens videregående opplæring er statlig finansiert og administreres i samarbeid mellom staten og regionale utdanningsmyndigheter.

Heller ikke i vår gjennomgang av innsatsen i Danmark har vi funnet konkrete eksempler på modeller for trilateralt samarbeid mellom jobbsentrene, utdanning og helsetjenester. Dette samsvarer med funn fra andre danske studier, som viser at det finnes begrenset kunnskap om hvilke tiltak som faktisk har effekt i en dansk kontekst når det gjelder å bringe unge som har falt utenfor nærmere jobb eller utdanning. Særlig er det lite dokumentert kunnskap om hva som virker for de mest utsatte ungdommene - altså dem som, i tillegg til å stå utenfor arbeid og utdanning, også har andre utfordringer, som for eksempel helseproblemer (Bolvig, m.fl. 2029).

Likevel er det relevant å løfte frem tre ordninger som kan gi innsikt i hvordan det danske systemet forsøker å møte utfordringene knyttet til oppfølging av unge utenfor arbeid og utdanning.

Ungeløftet

Ungeløftet er en bred politisk avtale inngått i Danmark høsten 2024, med mål om å hjelpe unge mellom 15 og 24 år som verken er i arbeid, utdanning eller opplæring inn i aktivitet og varig tilknytning til arbeidslivet.[8] Ungeløftet legger vekt på helhetlige og tverrsektorielle løsninger. Det innebærer blant annet at kommunene får styrket sitt ansvar for oppfølging av unge gjennom mer fleksible og individuelt tilpassede tiltak. Det skal etableres partnerskap mellom arbeidslivsaktører, skoler, helse- og sosialtjenester, for å møte de unges behov på tvers av sektorer. Særlig understrekes betydningen av å tilby hjelp i rett tid – ikke minst for unge med psykiske helseutfordringer eller andre barrierer for deltakelse.

Initiativet bygger på erkjennelsen av at mange unge faller mellom systemene og trenger tett og koordinert støtte for å finne veien videre. Gjennom Ungeløftet er det satt av over 2,3 milliarder danske kroner til tiltak og utviklingsarbeid fram mot 2035, og deretter 150 millioner danske kroner årlig. Midlene skal blant annet gå til å styrke jobbsentrenes arbeid med oppfølging, øke tilgjengeligheten til psykologhjelp og forbedre samarbeidet mellom kommunale aktører (Beskæftigelsesministeriet 2024a; 2024b).

Da ordningen er relativt fersk, er det lite konkret informasjon om de avtaler og tiltak som skal iverksettes. I juni 2025 var det klart at samtlige av Danmarks kommuner hadde søkt om midler gjennom Ungeløftet. Ambisjonen er at det nå skal etableres lokale partnerskap mellom kommuner, sivilsamfunnsorganisasjoner og virksomheter (Ungeløftet 2025).

[8] Mer informasjon er tilgjengelig på Ungeløftets nettside: https://ungeloeftet.dk/ (Sist besøkt 27.01.2026).

Den kommunale ungeindsats

Den kommunale ungeinnsatsen ble etablert i 2019 og har som mål å styrke det tverrfaglige samarbeidet rundt unge under 25 år som står utenfor arbeid og utdanning. Innsatsen er organisert gjennom de kommunale jobbsentrene (Jobcentre), og det er den enkelte kommune som har ansvar for å identifisere unge med behov for ekstra oppfølging og å utvikle individuelle handlingsplaner for disse.

Tiltakene kan omfatte veiledning, praktisk opplæring, mentorordninger og samarbeid med både helsetjenester og utdanningsinstitusjoner for å imøtekomme den enkeltes behov. Et sentralt element er kontaktpersonordningen. Dette innebærer at alle unge som omfattes av innsatsen, får tildelt én fast kontaktperson – en såkalt ungekoordinator – som har ansvar for å sikre helhetlig og koordinert oppfølging.

En annen viktig del av innsatsen er å tilby aktiveringstiltak, som innebærer ulike former for aktivitet som skal bidra til å gjøre ungdommen mer klar for arbeid. Samtidig legges det legges vekt på å gi støtte til dem som sliter med psykisk helse eller andre utfordringer som kan være til hinder for deltakelse i arbeid eller utdanning (Børne- og undervisningsministeriet, u.å.).

Forberedende Grunduddannelse

Forberedende Grunduddannelse (FGU) er en utdanningsordning som ble innført i 2017 som en del av reformen *«Bedre veje til uddannelse og job»*[2], og er tett knyttet til Den kommunale ungeindsats. Utdanningen tilbys ved 27 statlig selveiende institusjoner, men det er kommunene som har ansvar for å identifisere unge med behov for FGU og henvise dem til tilbudet.

Finansieringen av FGU er delt mellom staten og kommunene, hvor kommunene dekker omtrent 65 prosent av de faktiske utgiftene, mens staten står for de resterende 35 prosentene.

Strukturen i FGU er utformet for å møte unge med svært ulike forutsetninger, interesser og behov. Utdanningsløpene preges av høy grad av fleksibilitet og individuell tilpasning. Dette innebærer blant annet løpende opptak og avslutning, individuelt tilrettelagte læringsforløp og mulighet for yrkespraksis på alle utdanningsspor. I tråd med Den kommunale ungeindsats har hver deltaker en fast kontaktperson – en ungkoordinator – som følger dem tett gjennom hele forløpet.

Et FGU-forløp varer vanligvis mellom ett og to år, men tilpasses individuelt, og består av tre ulike spor: Almen grunduddannelse (AGU), som fokuserer på skolefag og forbereder til videre utdanning; Produktionsgrunduddannelse (PGU), som gir praktisk opplæring gjennom produksjon og arbeid; og Erhvervsgrunduddannelse (EGU), som kombinerer skolegang med opplæring i virksomheter (Børne- og undervisningsministeriet, (u.å.).

Evalueringer viser at ordningen for mange unge har god effekt. 51 prosent av elevene som har deltatt i FGU, er i utdanning eller arbeid 12 måneder etter avsluttet forløp. Samtidig peker vurderingene på at FGU i mindre grad lykkes med å hjelpe de mest utsatte ungdommene, for eksempel de som i tillegg har helseutfordringer (Danmarks Evalueringsinstitut, 2024).